

Κατὰ Ἰωάννην

Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. **1**

Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν. Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς **3**

αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν. Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ **4**

φῶς τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ² φαίνει,³ καὶ ἡ σκοτία² **5**

αὐτὸ οὐ κατέλαβεν.⁴ Ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ, **6**

ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης. Οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν,⁵ ἵνα μαρτυρήσῃ **7**

περὶ τοῦ φωτός, ἵνα πάντες πιστεύσωσιν δι' αὐτοῦ. Οὐκ ἦν ἐκεῖνος **8**

τὸ φῶς, ἀλλ' ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός. Ἦν τὸ φῶς τὸ **9**

ἀληθινόν,⁶ ὃ φωτίζει⁷ πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. Ἐν **10**

τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν

οὐκ ἔγνω. Εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον.⁸ Ὅσοι **11**

δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι, τοῖς

πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ: οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ **13**

θελήματος σαρκός, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ θεοῦ

ἐγεννήθησαν. Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν⁹ ἐν ἡμῖν – **14**

καὶ ἐθεασάμεθα¹⁰ τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς¹¹ παρὰ

πατρός – πλήρης¹² χάριτος καὶ ἀληθείας. Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ **15**

αὐτοῦ, καὶ κέκραγεν λέγων, Οὗτος ἦν ὃν εἶπον, Ὁ ὀπίσω¹³ μου

¹ χωρὶς, separate, apart from (gen). ² σκοτία, ας, ἡ, darkness. ³ φαίνω, shine, appear. ⁴ καταλαμβάνω, overtake, apprehend. ⁵ μαρτυρία, ας, ἡ, testimony, witness. ⁶ ἀληθινός, true, genuine. ⁷ φωτίζω, give light, enlighten. ⁸ παραλαμβάνω, receive, take. ⁹ σκηνόω, dwell, stay in a tent. ¹⁰ θεάομαι, look at, behold. ¹¹ μονογενής, only begotten, only. ¹² πλήρης, full. ¹³ ὀπίσω, behind, after (gen).

ἐρχόμενος ἔμπροσθέν¹ μου γέγονεν: ὅτι πρῶτός μου ἦν. Καὶ ἐκ τοῦ 16
 πληρώματος² αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ χάριν ἀντὶ³ χάριτος.
 Ὅτι ὁ νόμος διὰ Μωσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ 17
 χριστοῦ ἐγένετο. Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακεν πώποτε: ⁴ ὁ μονογενὴς⁵ υἱός, ὁ 18
 ὢν εἰς τὸν κόλπον⁶ τοῦ πατρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο.⁷
 Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία⁸ τοῦ Ἰωάννου, ὅτε ἀπέστειλαν οἱ Ἰουδαῖοι 19
 ἐξ Ἱεροσολύμων ἱερεῖς⁹ καὶ Λευῖτας¹⁰ ἵνα ἐρωτήσωσιν αὐτόν, Σὺ τίς
 εἶ; Καὶ ὡμολόγησεν,¹¹ καὶ οὐκ ἡρνήσατο: ¹² καὶ ὡμολόγησεν¹¹ ὅτι 20
 Οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ χριστός. Καὶ ἠρώτησαν αὐτόν, Τί οὖν; Ἡλίας¹³ εἶ σύ; 21
 Καὶ λέγει, Οὐκ εἰμί. Ὁ προφήτης εἶ σύ; Καὶ ἀπεκρίθη, Οὐ. Εἶπον 22
 οὖν αὐτῷ, Τίς εἶ; Ἵνα ἀποκρισιν¹⁴ δώμεν τοῖς πέμψασιν ἡμᾶς. Τί
 λέγεις περὶ σεαυτοῦ;¹⁵ Ἔφη, Ἐγὼ φωνὴ βοῶντος¹⁶ ἐν τῇ ἐρήμῳ,¹⁷ 23
 Εὐθύνατε¹⁸ τὴν ὁδὸν κυρίου, καθὼς εἶπεν Ἡσαΐας¹⁹ ὁ προφήτης. Καὶ 24
 οἱ ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν Φαρισαίων. Καὶ ἠρώτησαν αὐτόν, καὶ 25
 εἶπον αὐτῷ, Τί οὖν βαπτίζεις, εἰ σὺ οὐκ εἶ ὁ χριστός, οὔτε Ἡλίας,¹³
 οὔτε ὁ προφήτης; Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰωάννης λέγων, Ἐγὼ βαπτίζω 26
 ἐν ὕδατι: μέσος δὲ ὑμῶν ἕστηκεν ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. Αὐτός ἐστιν ὁ 27
 ὀπίσω²⁰ μου ἐρχόμενος, ὃς ἔμπροσθέν¹ μου γέγονεν: οὗ ἐγὼ οὐκ εἰμὶ
 ἄξιος²¹ ἵνα λύσω²² αὐτοῦ τὸν ἱμάντα²³ τοῦ ὑποδήματος.²⁴ Ταῦτα ἐν 28

¹ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ² πληρῶμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ³ ἀντί, instead of, in place of. ⁴ πώποτε, ever yet, any time. ⁵ μονογενής, only begotten, only. ⁶ κόλπος, ου, ὁ, bosom, breast. ⁷ ἐξηγέομαι, explain, describe. ⁸ μαρτυρία, ας, ἡ, testimony, witness. ⁹ ἱερεὺς, ἑως, ὁ, priest. ¹⁰ Λευῖτης, ου, ὁ, Levite. ¹¹ ὁμολογέω, confess, profess. ¹² ἀρνέομαι, deny, repudiate. ¹³ Ἡλίας, ου, ὁ, Elijah. ¹⁴ ἀποκρισις, εως, ἡ, answer, reply. ¹⁵ σεαυτοῦ, yourself, of you. ¹⁶ βοᾶω, cry aloud, shout. ¹⁷ ἐρημος, ου, ἡ, wilderness, desert. ¹⁸ εὐθύνω, make straight, guide. ¹⁹ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ²⁰ ὀπίσω, behind, after (gen). ²¹ ἄξιος, worthy, deserving. ²² λύω, I will untie, I will loose. ²³ ἱμάς, ἄντος, ὁ, thong, strap. ²⁴ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe.

Βηθανία¹ ἐγένετο πέραν² τοῦ Ἰορδάνου,³ ὅπου ἦν Ἰωάννης βαπτίζων.

Τῇ ἐπαύριον⁴ βλέπει τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν, καὶ λέγει, ὼδε 29
ὁ ἀμνὸς⁵ τοῦ θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. Οὗτός ἐστιν 30
περὶ οὗ ἐγὼ εἶπον, Ὅπισω⁶ μου ἔρχεται ἀνὴρ ὃς ἔμπροσθέν⁷ μου
γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν. Καὶ γὰρ οὐκ ᾔδειν αὐτόν: ἀλλ' ἵνα 31
φανερωθῇ⁸ τῷ Ἰσραήλ, διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγὼ ἐν τῷ ὕδατι βαπτίζων. 32
Καὶ ἐμαρτύρησεν Ἰωάννης λέγων ὅτι Τεθέαμαι⁹ τὸ πνεῦμα
καταβαῖνον ὡσεὶ¹⁰ περιστερὰν¹¹ ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν. 33
Καὶ γὰρ οὐκ ᾔδειν αὐτόν: ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός
μοι εἶπεν, Ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ' αὐτόν,
οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι ἁγίῳ. Καὶ γὰρ ἐώρακα, καὶ 34
μεμαρτύρηκα ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ.

Τῇ ἐπαύριον⁴ πάλιν εἰστήκει ὁ Ἰωάννης, καὶ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ 35
δύο: καὶ ἐμβλέψας¹² τῷ Ἰησοῦ περιπατοῦντι, λέγει, ὼδε ὁ ἀμνὸς⁵ τοῦ 36
θεοῦ. Καὶ ἤκουσαν αὐτοῦ οἱ δύο μαθηταὶ λαλοῦντος, καὶ 37
ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ. Στραφεὶς¹³ δὲ ὁ Ἰησοῦς καὶ θεασάμενος⁹ 38
αὐτοὺς ἀκολουθοῦντας, λέγει αὐτοῖς, Τί ζητεῖτε; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ,
Ῥαββί – ὃ λέγεται ἐρμηνευόμενον,¹⁴ Διδάσκαλε – ποῦ¹⁵ μένεις; 39
Λέγει αὐτοῖς, Ἔρχεσθε καὶ ἴδετε. Ἦλθον καὶ εἶδον ποῦ¹⁶ μένει: καὶ

¹ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ² πέραν, on the other side of, beyond (gen). ³ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁴ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ⁵ ἀμνός, οὔ, ὁ, lamb. ⁶ ὀπίσω, behind, after (gen). ⁷ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ⁸ φανερώω, reveal, manifest. ⁹ θεάομαι, look at, behold. ¹⁰ ὡσεὶ, like, about. ¹¹ περιστέρα, ας, ἡ, dove. ¹² ἐμβλέπω, look at, look into. ¹³ στρέφω, turn, am converted. ¹⁴ ἐρμηνεύω, interpret, translate. ¹⁵ ποῦ, where?. ¹⁶ ποῦ, somewhere, about.

παρ' αὐτῷ ἔμειναν τὴν ἡμέραν ἐκείνην· ὥρα ἦν ὡς δεκάτῃ.¹ Ἦν 40
 Ἀνδρέας² ὁ ἀδελφὸς Σίμωνος Πέτρου εἷς ἐκ τῶν δύο τῶν
 ἀκουσάντων παρὰ Ἰωάννου καὶ ἀκολουθησάντων αὐτῷ. Εὐρίσκει 41
 οὗτος πρῶτος τὸν ἀδελφὸν τὸν ἴδιον Σίμωνα, καὶ λέγει αὐτῷ,
 Εὐρήκαμεν τὸν Μεσίαν³ – ὃ ἐστὶν μεθερμηνευόμενον,⁴ χριστός. Καὶ 42
 ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Ἐμβλέψας⁵ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Σὺ
 εἶ Σίμων ὁ υἱὸς Ἰωνᾶ·⁶ σὺ κληθήσῃ Κηφᾶς⁷ – ὃ ἐρμηνεύεται⁸
 Πέτρος.

Τῇ ἐπαύριον⁹ ἠθέλησεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ εὐρίσκει 43
 Φίλιππον,¹⁰ καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀκολούθει μοι. Ἦν δὲ ὁ 44
 Φίλιππος¹⁰ ἀπὸ Βηθσαϊδᾶ,¹¹ ἐκ τῆς πόλεως Ἀνδρέου² καὶ Πέτρου. 45
 Εὐρίσκει Φίλιππος¹⁰ τὸν Ναθαναήλ,¹² καὶ λέγει αὐτῷ, Ὅν ἔγραψεν
 Μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ καὶ οἱ προφῆται εὐρήκαμεν, Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ
 Ἰωσήφ τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ.¹³ Καὶ εἶπεν αὐτῷ Ναθαναήλ,¹² Ἐκ 46
 Ναζαρέτ¹³ δύναται τι ἀγαθὸν εἶναι; Λέγει αὐτῷ Φίλιππος,¹⁰ Ἔρχου
 καὶ ἴδε. Εἶδεν ὁ Ἰησοῦς τὸν Ναθαναήλ¹² ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν, καὶ 47
 λέγει περὶ αὐτοῦ, Ἰδε ἀληθῶς¹⁴ Ἰσραηλίτης,¹⁵ ἐν ᾧ δόλος¹⁶ οὐκ ἔστιν. 48
 Λέγει αὐτῷ Ναθαναήλ,¹² Πόθεν¹⁷ με γινώσκεις; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς
 καὶ εἶπεν αὐτῷ, Πρὸ¹⁸ τοῦ σε Φίλιππον¹⁰ φωνῆσαι,¹⁹ ὄντα ὑπὸ τὴν
 συκῇν,²⁰ εἰδόν σε. Ἀπεκρίθη Ναθαναήλ¹² καὶ λέγει αὐτῷ, Ραββί, σὺ 49

¹ δέκατος, tenth. ² Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ³ Μεσσίας, ου, ὁ, Messiah, Anointed One. ⁴ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ⁵ ἐμβλέπω, look at, look into. ⁶ Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ⁷ Κηφᾶς, ᾱ, ὁ, Cephas. ⁸ ἐρμηνεύω, interpret, translate. ⁹ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ¹⁰ Φίλιππος, ου, ὁ, Philip. ¹¹ Βηθσαϊδᾶ, ῃ, Bethsaida. ¹² Ναθαναήλ, ὁ, Nathanael. ¹³ Ναζαρέτ, ῃ, Nazareth. ¹⁴ ἀληθῶς, truly, really. ¹⁵ Ἰσραηλίτης, ου, ὁ, Israelite. ¹⁶ δόλος, ου, ὁ, guile, deceit. ¹⁷ πόθεν, from where? whence. ¹⁸ πρό, before (gen), before. ¹⁹ φωνέω, call, crow. ²⁰ συκῇ, ῃς, ῃ, fig tree.

εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ. Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς 50
καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ὅτι εἰπὸν σοι, Εἰδὼν σε ὑποκάτω¹ τῆς συκῆς,²
πιστεύεις; Μείζω τούτων ὅψει. Καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω 51
ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι³ ὄψεσθε τὸν οὐρανὸν ἀνεωγόμενον, καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ
θεοῦ ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.

Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γάμος⁴ ἐγένετο ἐν Κανᾷ⁵ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦν ἡ 2
μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ ἐκεῖ· ἐκλήθη δὲ καὶ ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ 2
εἰς τὸν γάμον.⁴ Καὶ ὑστερήσαντος⁶ οἴνου,⁷ λέγει ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ 3
πρὸς αὐτόν, Οἶνον⁷ οὐκ ἔχουσιν. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Τί ἐμοὶ καὶ 4
σοί, γύναι; Οὐπω⁸ ἤκει⁹ ἡ ὥρα μου. Λέγει ἡ μήτηρ αὐτοῦ τοῖς 5
διακόνοις,¹⁰ Ὅτι ἂν λέγῃ ὑμῖν, ποιήσατε. Ἦσαν δὲ ἐκεῖ ὑδρίαί¹¹ 6
λίθιναι¹² ἕξ¹³ κείμεναι¹⁴ κατὰ τὸν καθαρισμόν¹⁵ τῶν Ἰουδαίων,
χωροῦσαι¹⁶ ἀνὰ¹⁷ μετρητὰς¹⁸ δύο ἢ τρεῖς. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 7
Γεμίσατε¹⁹ τὰς ὑδρίας¹¹ ὕδατος. Καὶ ἐγένμισαν¹⁹ αὐτὰς ἕως ἄνω.²⁰ Καὶ 8
λέγει αὐτοῖς, Ἀντλήσατε²¹ νῦν, καὶ φέρετε τῷ ἀρχιτρικλίνῳ.²² Καὶ
ἤνεγκαν. Ὡς δὲ ἐγεύσατο²³ ὁ ἀρχιτρικλίνος²² τὸ ὕδωρ οἶνον⁷ 9
γεγεννημένον, καὶ οὐκ ᾔδει πόθεν²⁴ ἐστίν – οἱ δὲ διάκονοι¹⁰ ᾔδεισαν οἱ
ἡντληκότες²¹ τὸ ὕδωρ – φωνεῖ²⁵ τὸν νυμφίον²⁶ ὁ ἀρχιτρικλίνος,²² καὶ 10
λέγει αὐτῷ, Πᾶς ἄνθρωπος πρῶτον τὸν καλὸν οἶνον⁷ τίθησιν, καὶ

¹ ὑποκάτω, under, below. ² συκῆ, ἦς, ἡ, fig tree. ³ ἄρτι, now, just now. ⁴ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ⁵ Κανὰ, ἦ, Cana. ⁶ ὑστερέω, lack, need. ⁷ οἶνος, ου, ὁ, wine. ⁸ οὐπω, not yet. ⁹ ἤκω, have come, am present. ¹⁰ διάκονος, ου, ὁ, minister, deacon. ¹¹ ὑδρία, ας, ἡ, water pot, jar. ¹² λίθινος, of stone, made of stone. ¹³ ἕξ, six, 6. ¹⁴ κείμεναι, lie, be laid. ¹⁵ καθαρισμός, οὔ, ὁ, cleansing, purification. ¹⁶ χωρέω, make room for, hold. ¹⁷ ἀνὰ, upwards, upon. ¹⁸ μετρητής, οὔ, ὁ, liquid measure, measure. ¹⁹ γεμίζω, fill, load. ²⁰ ἄνω, up, above. ²¹ ἀντλέω, draw water, draw. ²² ἀρχιτρικλίνος, ου, ὁ, headwaiter, butler. ²³ γεύομαι, taste, experience. ²⁴ πόθεν, from where? whence. ²⁵ φωνέω, call, crow. ²⁶ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom.

ὅταν μεθυσθῶσιν,¹ τότε τὸν ἐλάσσω·² σὺ τετήρηκας τὸν καλὸν οἶνον³
 ἕως ἄρτι.⁴ Ταύτην ἐποίησεν τὴν ἀρχὴν τῶν σημείων ὁ Ἰησοῦς ἐν 11
 Κανᾶ⁵ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐφανερώσεν⁶ τὴν δόξαν αὐτοῦ· καὶ
 ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

Μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς Καπερναούμ,⁷ αὐτὸς καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ οἱ 12
 ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· καὶ ἐκεῖ ἔμειναν οὐ πολλὰς
 ἡμέρας.

Καὶ ἐγγὺς⁸ ἦν τὸ Πάσχα⁹ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ 13
 Ἰησοῦς. Καὶ εὗρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς πωλοῦντας¹⁰ βόας¹¹ καὶ πρόβατα¹² 14
 καὶ περιστερὰς,¹³ καὶ τοὺς κερματιστὰς¹⁴ καθημένους. Καὶ ποιήσας 15
 φραγέλλιον¹⁵ ἐκ σχοινίων¹⁶ πάντας ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, τὰ τε
 πρόβατα¹² καὶ τοὺς βόας·¹¹ καὶ τῶν κολλυβιστῶν¹⁷ ἐξέχεεν¹⁸ τὸ κέρμα,
 καὶ τὰς τραπέζας²⁰ ἀνέστρεψεν·²¹ καὶ τοῖς τὰς περιστερὰς¹³ πωλοῦσιν 16
 εἶπεν, Ἄρατε ταῦτα ἐντεῦθεν·²² μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου
 οἶκον ἐμπορίου.²³ Ἐμνήσθησαν²⁴ δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι 17
 γεγραμμένον ἐστίν, Ὁ ζῆλος²⁵ τοῦ οἴκου σου καταφάγεται²⁶ με. 18
 Ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπον αὐτῷ, Τί σημεῖον δεικνύεις²⁷
 ἡμῖν, ὅτι ταῦτα ποιεῖς; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Λύσατε²⁸ 19

¹ μεθύω, be drunken, am drunk. ² ἐλάσσων, lesser, less. ³ οἶνος, οὐ, ὁ, wine. ⁴ ἄρτι, now, just now. ⁵ Κανᾶ, ἡ, Cana. ⁶ φανερόω, reveal, manifest. ⁷ Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ⁸ ἐγγύς, near. ⁹ πάσχα, τό, passover, passover feast. ¹⁰ πωλέω, sell. ¹¹ βόως, ὁ, ox, cow. ¹² πρόβατον, οὐ, τό, sheep. ¹³ περιστερὰ, ἅς, ἡ, dove. ¹⁴ κερματιστής, οὐ, ὁ, money-changer. ¹⁵ φραγέλλιον, οὐ, τό, whip, lash. ¹⁶ σχοινίον, οὐ, τό, rope, cord. ¹⁷ κολλυβιστής, οὐ, ὁ, moneychanger, money-changer. ¹⁸ ἐκχέω, pour out, shed. ¹⁹ κέρμα, τος, τό, piece of money, coin. ²⁰ τράπεζα, ἡς, ἡ, table. ²¹ ἀναστρέφω, return, live. ²² ἐντεῦθεν, hence, on each side. ²³ ἐμπόριον, οὐ, τό, market, market-house. ²⁴ μινῆσθαι, remember, recall. ²⁵ ζῆλος, οὐ, ὁ, zeal, jealousy. ²⁶ κατεσθίω, eat up, devour. ²⁷ δείκνυμι, show, point out. ²⁸ λύω, untie, loose.

τὸν ναὸν¹ τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν. Εἶπον οὖν οἱ 20
 Ἰουδαῖοι, Τεσσαράκοντα² καὶ ἕξ³ ἔτεσιν⁴ ὠκοδομήθη⁵ ὁ ναὸς¹ οὗτος,
 καὶ σὺ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν; Ἐκεῖνος δὲ ἔλεγεν περὶ τοῦ 21
 ναοῦ¹ τοῦ σώματος αὐτοῦ. Ὅτε οὖν ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, ἐμνήσθησαν⁶ 22
 οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι τοῦτο ἔλεγεν: καὶ ἐπίστευσαν τῇ γραφῇ, καὶ τῷ
 λόγῳ ᾧ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς.

Ὡς δὲ ἦν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐν τῷ Πάσχα,⁷ ἐν τῇ ἑορτῇ,⁸ πολλοὶ 23
 ἐπίστευσαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει.
 Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν ἐαυτὸν αὐτοῖς, διὰ τὸ αὐτὸν 24
 γινώσκειν πάντας, καὶ ὅτι οὐ χρεῖαν⁹ εἶχεν ἵνα τις μαρτυρήσῃ περὶ 25
 τοῦ ἀνθρώπου: αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκεν τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ.

Ἦν δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν Φαρισαίων, Νικόδημος¹⁰ ὄνομα αὐτῷ, ἀρχων 3
 τῶν Ἰουδαίων: οὗτος ἦλθεν πρὸς αὐτὸν νυκτός, καὶ εἶπεν αὐτῷ, 2
 Ῥαββί, οἶδαμεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐλήλυθας διδάσκαλος: οὐδεὶς γὰρ
 ταῦτα τὰ σημεῖα δύναται ποιεῖν ἢ σὺ ποιεῖς, ἐὰν μὴ ἦ ὁ θεὸς μετ'
 αὐτοῦ. Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν 3
 μή τις γεννηθῇ ἄνωθεν,¹² οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. 4
 Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Νικόδημος,¹⁰ Πῶς δύναται ἄνθρωπος
 γεννηθῆναι γέρον¹³ ὢν; Μὴ δύναται εἰς τὴν κοιλίαν¹⁴ τῆς μητρὸς

¹ ναός, οὗ, ὁ, temple, shrine. ² τεσσαράκοντα, forty, 40. ³ ἕξ, six, 6. ⁴ ἔτος, οὗς, τό, year. ⁵ οἰκοδομέω, build up, construct. ⁶ μιμνήσκομαι, remember, recall. ⁷ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁸ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁹ χρεία, ας, ἡ, need, necessity. ¹⁰ Νικόδημος, ου, ὁ, Nicodemus. ¹¹ ἀρχων, οντος, ὁ, ruler, prince. ¹² ἄνωθεν, from above, again. ¹³ γέρον, οντος, ὁ, old man. ¹⁴ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb.

αὐτοῦ δεύτερον¹ εἰσελθεῖν καὶ γεννηθῆναι; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Ἀμὴν 5
 ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μὴ τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ
 δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Τὸ γεγεννημένον ἐκ 6
 τῆς σαρκὸς σὰρξ ἐστίν· καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος
 πνεῦμά ἐστιν. Μὴ θαυμάσης² ὅτι εἶπόν σοι, Δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι 7
 ἄνωθεν.³ Τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ,⁴ καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις, 8
 ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν⁵ ἔρχεται καὶ ποῦ⁶ ὑπάγει· οὕτως ἐστὶν πᾶς ὁ
 γεγεννημένος ἐκ τοῦ πνεύματος. Ἀπεκρίθη Νικόδημος⁷ καὶ εἶπεν 9
 αὐτῷ, Πῶς δύναται ταῦτα γενέσθαι; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν 10
 αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ταῦτα οὐ γινώσκεις; 11
 Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι ὅτι ὁ οἶδαμεν λαλοῦμεν, καὶ ὁ ἐωράκαμεν
 μαρτυροῦμεν· καὶ τὴν μαρτυρίαν⁸ ἡμῶν οὐ λαμβάνετε. Εἰ τὰ ἐπίγεια 12
 εἶπον ὑμῖν καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς, ἐὰν εἴπω ὑμῖν τὰ ἐπουράνια,¹⁰
 πιστεύσετε; Καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ 13
 οὐρανοῦ καταβάς, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ. Καὶ 14
 καθὼς Μωσῆς ὕψωσεν¹¹ τὸν ὄφιν¹² ἐν τῇ ἐρήμῳ,¹³ οὕτως¹⁴ ὕψωθῆναι¹¹
 δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου· ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ 15
 ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον.

¹ δεύτερος, second. ² θαυμάζω, am amazed, marvel at. ³ ἄνωθεν, from above, again. ⁴ πνέω, blow. ⁵ πόθεν, from where? whence. ⁶ ποῦ, where? ⁷ Νικόδημος, ου, ὁ, Nicodemus. ⁸ μαρτυρία, ας, ἡ, testimony, witness. ⁹ ἐπίγειος, of the earth, earthly. ¹⁰ ἐπουράνιος, heavenly, celestial. ¹¹ ὑψόω, lift up, exalt. ¹² ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ¹³ ἔρημος, ου, ἡ, wilderness, desert. ¹⁴ οὕτως, thus, so.

Οὕτως γὰρ ἡγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν 16
 μονογενῆ¹ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ'
 ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. Οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν 17
 κόσμον ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ. Ὁ 18
 πιστεύων εἰς αὐτὸν οὐ κρίνεται· ὁ δὲ μὴ πιστεύων ἤδη κέκριται, ὅτι
 μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς¹ υἱοῦ τοῦ θεοῦ. Αὕτη δέ 19
 ἐστὶν ἡ κρίσις,² ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἡγάπησαν
 οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος³ ἢ τὸ φῶς· ἦν γὰρ πονηρὰ αὐτῶν τὰ
 ἔργα. Πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα⁴ πράσων⁵ μισεῖ⁶ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται 20
 πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ⁷ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ὁ δὲ ποιῶν τὴν 21
 ἀλήθειαν ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῇ⁸ αὐτοῦ τὰ ἔργα, ὅτι ἐν
 θεῷ ἐστὶν εἰργασμένα.⁹

Μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὴν Ἰουδαίαν γῆν· 22
 καὶ ἐκεῖ διέτριβεν¹⁰ μετ' αὐτῶν καὶ ἐβάπτιζεν. Ἦν δὲ καὶ Ἰωάννης 23
 βαπτίζων ἐν Αἰνῶν¹¹ ἐγγὺς¹² τοῦ Σαλήμ,¹³ ὅτι ὕδατα πολλὰ ἦν ἐκεῖ·
 καὶ παρεγίνοντο¹⁴ καὶ ἐβαπτίζοντο. Οὐπω¹⁵ γὰρ ἦν βεβλημένος εἰς 24
 τὴν φυλακὴν¹⁶ ὁ Ἰωάννης. Ἐγένετο οὖν ζήτησις¹⁷ ἐκ τῶν μαθητῶν 25
 Ἰωάννου μετὰ Ἰουδαίου περὶ καθαρισμοῦ.¹⁸ Καὶ ἦλθον πρὸς τὸν 26
 Ἰωάννην καὶ εἶπον αὐτῷ, Ῥαββί, ὃς ἦν μετὰ σοῦ πέραν¹⁹ τοῦ
 Ἰορδάνου,²⁰ ᾧ σὺ μεμαρτύρηκας, ἴδε οὗτος βαπτίζει, καὶ πάντες

¹ μονογενής, only begotten, only. ² κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ³ σκότος, ους, τό, darkness. ⁴ φαῦλος, worthless, bad. ⁵ πράσσω, do, perform. ⁶ μισέω, hate, detest. ⁷ ἐλέγχω, convict, reprove. ⁸ φανερώω, reveal, manifest. ⁹ ἐργάζομαι, work, word. ¹⁰ διατρίβω, continue, tarry. ¹¹ Αἰνῶν, ἡ, Aenon. ¹² ἐγγύς, near. ¹³ Σαλήμ, ἡ, Salem. ¹⁴ παρεγίνομαι, come, arrive. ¹⁵ οὐπω, not yet. ¹⁶ φυλακή, ἡς, ἡ, guard, prison. ¹⁷ ζήτησις, εως, ἡ, debate, controversy. ¹⁸ καθαρισμός, οὔ, ὁ, cleansing, purification. ¹⁹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ²⁰ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan.

ἔρχονται πρὸς αὐτόν. Ἀπεκρίθη Ἰωάννης καὶ εἶπεν, Οὐ δύναται 27
 ἄνθρωπος λαμβάνειν οὐδέν, ἐὰν μὴ ᾗ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ
 οὐρανοῦ. Αὐτοὶ ὑμεῖς μαρτυρεῖτε ὅτι εἶπον, Οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ χριστός, 28
 ἀλλ' ὅτι Ἀπεσταλμένος εἰμὶ ἔμπροσθεν¹ ἐκείνου. Ὁ ἔχων τὴν 29
 νύμφην,² νυμφίος³ ἐστίν· ὁ δὲ φίλος⁴ τοῦ νυμφίου,³ ὁ ἐστηκώς καὶ
 ἀκούων αὐτοῦ, χαρὰ χαίρει διὰ τὴν φωνὴν τοῦ νυμφίου·³ αὕτη οὖν ἡ
 χαρὰ ἡ ἐμὴ πεπλήρωται. Ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν,⁵ ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι.⁶ 30
 Ὁ ἄνωθεν⁷ ἐρχόμενος ἐπάνω⁸ πάντων ἐστίν. Ὁ ὢν ἐκ τῆς γῆς, ἐκ τῆς 31
 γῆς ἐστίν, καὶ ἐκ τῆς γῆς λαλεῖ· ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος ἐπάνω⁸
 πάντων ἐστίν. Καὶ ὁ ἑώρακεν καὶ ἤκουσεν, τοῦτο μαρτυρεῖ· καὶ τὴν 32
 μαρτυρίαν⁹ αὐτοῦ οὐδεὶς λαμβάνει. Ὁ λαβὼν αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν⁹ 33
 ἐσφράγισεν¹⁰ ὅτι ὁ θεὸς ἀληθής¹¹ ἐστίν. Ὅν γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεός, τὰ 34
 ῥήματα τοῦ θεοῦ λαλεῖ· οὐ γὰρ ἐκ μέτρου¹² δίδωσιν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα.
 Ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν υἱόν, καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. Ὁ 35
 πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν ἔχει ζωὴν αἰώνιον· ὁ δὲ ἀπειθῶν¹³ τῷ υἱῷ, οὐκ
 ὄψεται ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργή¹⁴ τοῦ θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν.

¹ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ² νύμφη, ης, ἡ, bride, young woman. ³ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ⁴ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ⁵ αὐξάνω, cause to grow, increase. ⁶ ἐλαττόω, make lower, decrease. ⁷ ἄνωθεν, from above, again. ⁸ ἐπάνω, above, over (gen). ⁹ μαρτυρία, ας, ἡ, testimony, witness. ¹⁰ σφραγίζω, seal, set a seal upon. ¹¹ ἀληθής, true, unconcealed. ¹² μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ¹³ ἀπειθέω, disbelieve, disobey. ¹⁴ ὀργή, ἡς, ἡ, wrath, anger.

Ὡς οὖν ἔγνω ὁ κύριος ὅτι ἤκουσαν οἱ Φαρισαῖοι ὅτι Ἰησοῦς πλείονας 4
 μαθητὰς ποιεῖ καὶ βαπτίζει ἢ Ἰωάννης – καίτοιγε¹ Ἰησοῦς αὐτὸς οὐκ 2
 ἐβάπτισεν, ἀλλ' οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ – ἀφῆκεν τὴν Ἰουδαίαν,² καὶ 3
 ἀπῆλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ἔδει δὲ αὐτὸν διέρχεσθαι³ διὰ τῆς 4
 Σαμαρείας.⁴ Ἐρχεται οὖν εἰς πόλιν τῆς Σαμαρείας⁴ λεγομένην 5
 Συχάρ,⁵ πλησίον⁶ τοῦ χωρίου⁷ ὃ ἔδωκεν Ἰακώβ Ἰωσήφ τῷ υἱῷ αὐτοῦ:
 ἦν δὲ ἐκεῖ πηγή⁸ τοῦ Ἰακώβ. Ὁ οὖν Ἰησοῦς κεκοπιακῶς⁹ ἐκ τῆς 6
 ὁδοιπορίας¹⁰ ἐκαθέζετο¹¹ οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ.⁸ Ὡρα ἦν ὥσει¹² ἕκτη.¹³ 7
 Ἐρχεται γυνὴ ἐκ τῆς Σαμαρείας⁴ ἀντλήσαι¹⁴ ὕδωρ: λέγει αὐτῇ ὁ
 Ἰησοῦς, Δός μοι πιεῖν. Οἱ γὰρ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπεληλύθεισαν εἰς τὴν 8
 πόλιν, ἵνα τροφὰς¹⁵ ἀγοράσωσιν.¹⁶ Λέγει οὖν αὐτῇ ἡ γυνὴ ἡ 9
 Σαμαρεῖτις,¹⁷ Πῶς σὺ Ἰουδαῖος ὢν παρ' ἐμοῦ πιεῖν αἰτεῖς, οὔσης
 γυναικὸς Σαμαρετίτιδος;¹⁷ – Οὐ γὰρ συγχρῶνται¹⁸ Ἰουδαῖοι
 Σαμαρεῖταις.¹⁹ Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῇ, Εἰ ᾔδεις τὴν 10
 δωρεὰν²⁰ τοῦ θεοῦ, καὶ τίς ἐστιν ὁ λέγων σοι, Δός μοι πιεῖν, σὺ ἂν
 ᾔτησας αὐτόν, καὶ ἔδωκεν ἂν σοι ὕδωρ ζῶν. Λέγει αὐτῇ ἡ γυνή, 11
 Κύριε, οὔτε ἀντλημὰ²¹ ἔχεις, καὶ τὸ φρέαρ²² ἐστὶν βαθύ:²³ πόθεν²⁴ οὖν
 ἔχεις τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν; Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἰακώβ, ὃς 12
 ἔδωκεν ἡμῖν τὸ φρέαρ,²² καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ ἔπιεν, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ,
 καὶ τὰ θρέμματα²⁵ αὐτοῦ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῇ, Πᾶς ὁ 13

¹ καίτοιγε, and yet, although. ² Ἰουδαία, ας, ἡ, Judea. ³ διέρχομαι, cross over, pass through. ⁴ Σαμάρεια, ας, ἡ, Samaria. ⁵ Συχάρ, ἡ, Sychar. ⁶ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁷ χωρίον, ου, τό, place, field. ⁸ πηγή, ἡς, ἡ, spring, fountain. ⁹ κοπιάω, toil, labor. ¹⁰ ὁδοιπορία, ας, ἡ, walking, journey. ¹¹ καθεζομαι, sit down, am sitting. ¹² ὥσει, like, about. ¹³ ἕκτος, sixth. ¹⁴ ἀντλέω, draw water, draw. ¹⁵ τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment. ¹⁶ ἀγοράζω, buy. ¹⁷ Σαμαρεῖτις, ἰδος, ἡ, Samaritan woman. ¹⁸ συγχρᾶσθαι, associate with, have dealings with. ¹⁹ Σαμαρεῖτης, ου, ὁ, Samaritan. ²⁰ δωρεά, ας, ἡ, gift, free gift. ²¹ ἀντλημα, τος, τό, bucket, pail. ²² φρέαρ, ος, τό, well, pit. ²³ βαθύς, deep, early. ²⁴ πόθεν, from where? whence. ²⁵ θρέμμα, τος, τό, (domesticated) animal.

πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου, διψήσει¹ πάλιν: ὃς δ' ἂν πίνη ἐκ τοῦ 14
 ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσει¹ εἰς τὸν αἰῶνα: ἀλλὰ τὸ
 ὕδωρ ὃ δώσω αὐτῷ γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ² ὕδατος ἀλλομένου³ εἰς
 ζωὴν αἰώνιον. Λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ γυνή, Κύριε, δός μοι τοῦτο τὸ 15
 ὕδωρ, ἵνα μὴ διψῶ,¹ μηδὲ ἔρχομαι ἐνθάδε⁴ ἀντλεῖν.⁵ Λέγει αὐτῇ ὁ 16
 Ἰησοῦς, Ὑπαγε, φώνησον⁶ τὸν ἄνδρα σοῦ, καὶ ἐλθὲ ἐνθάδε.⁴ 17
 Ἀπεκρίθη ἡ γυνή καὶ εἶπεν, Οὐκ ἔχω ἄνδρα. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς,
 Καλῶς⁷ εἶπας ὅτι Ἄνδρα οὐκ ἔχω: πέντε⁸ γὰρ ἄνδρας ἔσχες, καὶ νῦν 18
 ὃν ἔχεις οὐκ ἔστιν σου ἀνὴρ: τοῦτο ἀληθὲς⁹ εἶρηκας. Λέγει αὐτῷ ἡ 19
 γυνή, Κύριε, θεωρῶ ὅτι προφήτης εἶ σύ. Οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τῷ ὄρει 20
 τούτῳ προσεκύνησαν: καὶ ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἐν Ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ
 τόπος ὅπου δεῖ προσκυνεῖν. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Γύναι, πιστευσόν 21
 μοι ὅτι ἔρχεται ὥρα, ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ οὔτε ἐν Ἱεροσολύμοις
 προσκυνήσετε τῷ πατρὶ. Ὑμεῖς προσκυνεῖτε ὃ οὐκ οἴδατε: ἡμεῖς 22
 προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν: ὅτι ἡ σωτηρία¹⁰ ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστίν. 23
 Ἀλλ' ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστίν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ¹¹ προσκυνηταὶ¹²
 προσκυνήσουσιν τῷ πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ: καὶ γὰρ ὁ
 πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν. Πνεῦμα ὁ θεός: 24
 καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ
 προσκυνεῖν. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή, Οἶδα ὅτι Μεσσίας¹³ ἔρχεται – ὁ 25
 λεγόμενος χριστός: ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος, ἀναγγελεῖ¹⁴ ἡμῖν πάντα. Λέγει 26

¹ διψᾶω, thirst, thirst for. ² πηγὴ, ἡς, ἡ, spring, fountain. ³ ἄλλομαι, leap, spring up. ⁴ ἐνθάδε, within, here. ⁵ ἀντλέω, draw water, draw. ⁶ φωνέω, call, crow. ⁷ καλῶς, rightly, well. ⁸ πέντε, five, 5. ⁹ ἀληθής, true, unconcealed. ¹⁰ σωτηρία, ας, ἡ, salvation, deliverance. ¹¹ ἀληθινός, true, genuine. ¹² προσκυνητής, οὐ, ὁ, worshiper, worshipper. ¹³ Μεσσίας, ου, ὁ, Messiah, Anointed One. ¹⁴ ἀναγγέλλω, announce, report.

αὕτῃ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ εἰμι, ὁ λαλῶν σοι.

Καὶ ἐπὶ τούτῳ ἦλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμασαν¹ ὅτι μετὰ 27
 γυναικὸς ἐλάλει: οὐδεὶς μέντοι² εἶπεν, Τί ζητεῖς; ἢ, Τί λαλεῖς μετ'
 αὐτῆς; Ἀφῆκεν οὖν τὴν ὑδρίαν³ αὐτῆς ἢ γυνή, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν 28
 πόλιν, καὶ λέγει τοῖς ἀνθρώποις, Δεῦτε,⁴ ἴδετε ἄνθρωπον, ὃς εἶπέν 29
 μοι πάντα ὅσα ἐποίησα: μήτι⁵ οὗτός ἐστιν ὁ χριστός; Ἐξῆλθον ἐκ τῆς 30
 πόλεως, καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτόν. Ἐν δὲ τῷ μεταξύ⁶ ἡρώτων αὐτόν 31
 οἱ μαθηταί, λέγοντες, Παββί, φάγε. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἐγὼ βρώσιν⁷ 32
 ἔχω φαγεῖν ἣν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. Ἔλεγον οὖν οἱ μαθηταὶ πρὸς 33
 ἀλλήλους, Μή τις ἤνεγκεν αὐτῷ φαγεῖν; Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 34
 Ἐμὸν βρώμα⁸ ἐστιν, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, καὶ
 τελειώσω⁹ αὐτοῦ τὸ ἔργον. Οὐχ ὑμεῖς λέγετε ὅτι Ἔτι τετράμηνός¹⁰ 35
 ἐστιν, καὶ ὁ θερισμός¹¹ ἔρχεται; Ἰδού, λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε¹² τοὺς
 ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ θεάσασθε¹³ τὰς χώρας,¹⁴ ὅτι λευκαί¹⁵ εἰσιν πρὸς
 θερισμὸν¹¹ ἤδη. Καὶ ὁ θερίζων¹⁶ μισθὸν¹⁷ λαμβάνει, καὶ συνάγει 36
 καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον: ἵνα καὶ ὁ σπείρων ὁμοῦ¹⁸ χαίρῃ καὶ ὁ
 θερίζων.¹⁶ Ἐν γὰρ τούτῳ ὁ λόγος ἐστὶν ὁ ἀληθινός,¹⁹ ὅτι Ἄλλος ἐστὶν 37
 ὁ σπείρων, καὶ ἄλλος ὁ θερίζων.¹⁶ Ἐγὼ ἀπέστειλα ὑμᾶς θερίζειν¹⁶ ὃ 38
 οὐχ ὑμεῖς κεκοπιάκατε:²⁰ ἄλλοι κεκοπιάκασιν,²⁰ καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν

¹ θαυμάζω, am amazed, marvel at. ² μέντοι, yet, however. ³ ὑδρία, ας, ἡ, water pot, jar. ⁴ δεῦτε, come!. ⁵ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁶ μεταξύ, between, after. ⁷ βρώσις, εως, ἡ, eating, food. ⁸ βρώμα, τος, τό, food, food of any kind. ⁹ τελειόω, fill, fulfill. ¹⁰ τετράμηνος, ου, ἡ, lasting four months, of four months. ¹¹ θερισμός, οὔ, ὁ, harvest, reaping. ¹² ἐπαίρω, lift up, raise. ¹³ θεάομαι, look at, behold. ¹⁴ χώρα, ας, ἡ, land, region. ¹⁵ λευκός, white, bright. ¹⁶ θερίζω, reap, gather. ¹⁷ μισθός, οὔ, ὁ, wages, reward. ¹⁸ ὁμοῦ, together. ¹⁹ ἀληθινός, true, genuine. ²⁰ κοπιᾶω, toil, labor.

κόπον¹ αὐτῶν εἰσεληλύθατε.

Ἐκ δὲ τῆς πόλεως ἐκείνης πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν τῶν 39

Σαμαρειτῶν² διὰ τὸν λόγον τῆς γυναικὸς μαρτυρούσης ὅτι Εἶπέν μοι
πάντα ὅσα ἐποίησα. Ὡς οὖν ἦλθον πρὸς αὐτὸν οἱ Σαμαρεῖται,² 40
ἡρώτων αὐτὸν μέναι παρ' αὐτοῖς· καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ δύο ἡμέρας. Καὶ 41
πολλῶ πλείους ἐπίστευσαν διὰ τὸν λόγον αὐτοῦ, τῇ τε γυναικὶ 42
ἔλεγον ὅτι Οὐκέτι³ διὰ τὴν σὴν⁴ λαλιὰν⁵ πιστεύομεν· αὐτοὶ γὰρ
ἀκηκόαμεν, καὶ οἶδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς⁶ ὁ σωτὴρ⁷ τοῦ
κόσμου, ὁ χριστός.

Μετὰ δὲ τὰς δύο ἡμέρας ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν,⁸ καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν 43

Γαλιλαίαν. Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἰησοῦς ἐμαρτύρησεν ὅτι προφήτης ἐν τῇ 44
ιδίᾳ πατρίδι⁹ τιμὴν¹⁰ οὐκ ἔχει. Ὅτε οὖν ἦλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, 45
ἐδέξαντο αὐτὸν οἱ Γαλιλαῖοι,¹¹ πάντα ἑωρακότες ἃ ἐποίησεν ἐν
Ἱεροσολύμοις ἐν τῇ ἑορτῇ¹²· καὶ αὐτοὶ γὰρ ἦλθον εἰς τὴν ἑορτήν.¹²

Ἦλθεν οὖν πάλιν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Κανᾶ¹³ τῆς Γαλιλαίας, ὅπου 46

ἐποίησεν τὸ ὕδωρ οἶνον.¹⁴ Καὶ ἦν τις βασιλικός,¹⁵ οὗ ὁ υἱὸς ἡσθένει¹⁶
ἐν Καπερναούμ.¹⁷ Οὗτος ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς ἔκει¹⁸ ἐκ τῆς Ἰουδαίας¹⁹ 47
εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἀπῆλθεν πρὸς αὐτόν, καὶ ἡρώτα αὐτὸν ἵνα

¹ κόπος, ου, ὁ, labor, trouble. ² Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan. ³ οὐκέτι, no longer, no more. ⁴ σός, your, yours. ⁵ λαλιά, ἄς, ἡ, speech, way of talking. ⁶ ἀληθῶς, truly, really. ⁷ σωτήρ, ἦρος, ὁ, savior, deliverer. ⁸ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁹ πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ¹⁰ τιμή, ἡς, ἡ, honor, price. ¹¹ Γαλιλαῖος, Galilean. ¹² ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ¹³ Κανᾶ, ἡ, Cana. ¹⁴ οἶνος, ου, ὁ, wine. ¹⁵ βασιλικός, royal, connected with a king. ¹⁶ ἡσθενέω, be weak, sick. ¹⁷ Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ¹⁸ ἔκω, have come, am present. ¹⁹ Ἰουδαία, ας, ἡ, Judea.

καταβῆ καὶ ἰάσῃται¹ αὐτοῦ τὸν υἱόν· ἔμελλεν γὰρ ἀποθνήσκειν. 48
 Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτόν, Ἐὰν μὴ σημεῖα καὶ τέρατα² ἴδῃτε, οὐ
 μὴ πιστεύσητε. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλικός,³ Κύριε, κατάβηθι 49
 πρὶν⁴ ἀποθανεῖν τὸ παιδίον μου. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Πορεύου· ὁ 50
 υἱός σου ζῇ. Καὶ ἐπίστευσεν ὁ ἄνθρωπος τῷ λόγῳ ᾧ εἶπεν αὐτῷ ὁ
 Ἰησοῦς, καὶ ἐπορεύετο. Ἦδη δὲ αὐτοῦ καταβαίνοντος, οἱ δοῦλοι 51
 αὐτοῦ ἀπήντησαν⁵ αὐτῷ, καὶ ἀπήγγειλαν⁶ λέγοντες ὅτι Ὁ παῖς⁷ σου
 ζῇ. Ἐπύθετο⁸ οὖν παρ' αὐτῶν τὴν ὥραν ἐν ᾗ κομψότερον⁹ ἔσχεν. Καὶ 52
 εἶπον αὐτῷ ὅτι Χθὲς¹⁰ ὥραν ἐβδόμην¹¹ ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ πυρετός.¹² 53
 Ἔγνω οὖν ὁ πατὴρ ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, ἐν ᾗ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς
 ὅτι Ὁ υἱός σου ζῇ· καὶ ἐπίστευσεν αὐτὸς καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ ὅλη. 54
 Τοῦτο πάλιν δεύτερον¹³ σημεῖον ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἐλθὼν ἐκ τῆς
 Ἰουδαίας¹⁴ εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

Μετὰ ταῦτα ἦν ἡ ἐορτὴ¹⁵ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς 5
 Ἱεροσόλυμα.

Ἦστί· δὲ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐπὶ τῇ προβατικῇ¹⁶ κολυμβήθρᾳ,¹⁷ ἡ 2
 ἐπιλεγομένη¹⁸ Ἑβραϊστὶ¹⁹ Βηθεσδά,²⁰ πέντε²¹ στοὰς²² ἔχουσα. Ἐν 3
 ταύταις κατέκειτο²³ πλῆθος²⁴ πολὺ τῶν ἀσθενούντων,²⁵ τυφλῶν,

¹ ἰάομαι, heal. ² τέρας, ατος, τό, wonder, portent. ³ βασιλικός, royal, connected with a king. ⁴ πρὶν, before, formerly. ⁵ ἀπαντάω, meet, encounter. ⁶ ἀπαγγέλλω, announce, report. ⁷ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁸ πυνθάνομαι, inquire, ask. ⁹ κομψότερον, better, in better health. ¹⁰ χθές, yesterday. ¹¹ ἑβδομος, seventh. ¹² πυρετός, οὐ, ὁ, fever. ¹³ δεύτερος, second. ¹⁴ Ἰουδαία, ας, ἡ, Judea. ¹⁵ ἐορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ¹⁶ προβατικός, pertaining to sheep. ¹⁷ κολυμβήθρα, ας, ἡ, pool, swimming-place. ¹⁸ ἐπιλέγω, call or name, choose. ¹⁹ Ἑβραϊστὶ, Hebrew. ²⁰ Βηθεσδά, ἡ, Bethesda. ²¹ πέντε, five, 5. ²² στοά, ας, ἡ, portico, colonnade. ²³ κατέκειμαι, lie down, lie sick. ²⁴ πλῆθος, ους, τό, multitude. ²⁵ ἀσθενέω, be weak, sick.

χωλῶν,¹ ξηρῶν,² ἐκδεχομένων³ τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν.⁴ Ἄγγελος 4
 γὰρ κατὰ καιρὸν κατέβαινεν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ,⁵ καὶ ἐτάρασσεν⁶ τὸ
 ὕδωρ: ὁ οὖν πρῶτος ἐμβὰς⁷ μετὰ τὴν ταραχὴν⁸ τοῦ ὕδατος, ὑγιής⁹
 ἐγένετο, ὃ δὴποτε¹⁰ κατείχετο¹¹ νοσήματι.¹² Ἦν δέ τις ἄνθρωπος ἐκεῖ 5
 τριάκοντα¹³ ὀκτὼ¹⁴ ἔτη¹⁵ ἔχων ἐν τῇ ἀσθενείᾳ.¹⁶ Τοῦτον ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς 6
 κατακείμενον,¹⁷ καὶ γνοὺς ὅτι πολὺν ἤδη χρόνον ἔχει, λέγει αὐτῷ,
 Θέλεις ὑγιής⁹ γενέσθαι; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἀσθενῶν,¹⁸ Κύριε, 7
 ἄνθρωπον οὐκ ἔχω ἵνα, ὅταν ταραχθῇ⁶ τὸ ὕδωρ, βάλῃ με εἰς τὴν
 κολυμβήθραν:⁵ ἐν ᾧ δὲ ἔρχομαι ἐγώ, ἄλλος πρὸ¹⁹ ἐμοῦ καταβαίνει. 8
 Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγείραι, ἄρον τὸν κράββατόν²⁰ σου, καὶ
 περιπάτει. Καὶ εὐθέως ἐγένετο ὑγιής⁹ ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἤρεν τὸν 9
 κράββατον²⁰ αὐτοῦ καὶ περιεπάτει. Ἦν δὲ σάββατον ἐν ἐκείνῃ τῇ
 ἡμέρᾳ.

Ἐλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ τεθεραπευμένῳ,²¹ Σάββατόν ἐστιν: οὐκ 10
 ἔξεστίν²² σοι ἄραι τὸν κράββατον.²⁰ Ἀπεκρίθη αὐτοῖς, Ὁ ποιήσας με 11
 ὑγιή,⁹ ἐκεῖνός μοι εἶπεν, Ἄρον τὸν κράββατόν²⁰ σου καὶ περιπάτει. 12
 Ἠρώτησαν οὖν αὐτόν, Τίς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ εἰπὼν σοι, Ἄρον τὸν
 κράββατόν²⁰ σου καὶ περιπάτει; Ὁ δὲ ἰαθεὶς²³ οὐκ ᾔδει τίς ἐστιν: ὁ 13
 γὰρ Ἰησοῦς ἐξένευσεν,²⁴ ὄχλου ὄντος ἐν τῷ τόπῳ. Μετὰ ταῦτα 14

¹χωλός, lame, deprived of a foot. ²ξηρός, dry, withered. ³ἐκδέχομαι, await, expect. ⁴κίνησις, εως, ή, moving, stirring. ⁵κολυμβήθρα, ας, ή, pool, swimming-place. ⁶ταράσσω, trouble, agitate. ⁷ἐμβαίνω, embark. ⁸ταραχή, ή, disturbance, tumult. ⁹ύγιής, whole, healthy. ¹⁰δὴποτε, even at that time, whenever. ¹¹κατέχω, hold back, hold fast. ¹²νόσημα, ατος, τό, trouble, disease. ¹³τριάκοντα, thirty, 30. ¹⁴ὀκτώ, eight, 8. ¹⁵ἔτος, ους, τό, year. ¹⁶ἀσθένεια, ας, ή, weakness, sickness. ¹⁷κατάκειμαι, lie down, lie sick. ¹⁸ἀσθενέω, be weak, sick. ¹⁹πρό, before (gen), before. ²⁰κράβατος, ου, ό, mattress, pallet. ²¹θεραπεύω, heal, care for. ²²ἔξεστιν, it is lawful, it is permitted. ²³ἰάομαι, heal. ²⁴ἐκνεύω, turn aside, withdraw.

εὐρίσκει αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἴδε ὑγιῆς¹
 γέγονας: μηκέτι² ἀμάρτανε,³ ἵνα μὴ χειρόν⁴ τί σοι γένηται. Ἀπήλθεν⁵ 15
 ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀνήγγειλεν⁵ τοῖς Ἰουδαίοις ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ
 ποιήσας αὐτὸν ὑγιῆ.¹ Καὶ διὰ τοῦτο ἐδίωκον⁶ τὸν Ἰησοῦν οἱ Ἰουδαῖοι, 16
 καὶ ἐζήτουν αὐτὸν ἀποκτείνειν, ὅτι ταῦτα ἐποίει ἐν σαββάτῳ. Ὁ δὲ 17
 Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς, Ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι⁷ ἐργάζεται,⁸ καὶ γὰρ
 ἐργάζομαι.⁸ Διὰ τοῦτο οὖν μᾶλλον ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι 18
 ἀποκτείνειν, ὅτι οὐ μόνον ἔλυνε⁹ τὸ σάββατον, ἀλλὰ καὶ πατέρα ἴδιον
 ἔλεγεν τὸν θεόν, ἴσον¹⁰ ἑαυτὸν ποιῶν τῷ θεῷ.
 Ἀπεκρίνατο οὖν ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ 19
 δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἄφ' ἑαυτοῦ οὐδέν, ἐὰν μὴ τι βλέπη τὸν πατέρα
 ποιῶντα: ἃ γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιῇ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως¹¹ ποιεῖ. Ὁ 20
 γὰρ πατήρ φιλεῖ¹² τὸν υἱόν, καὶ πάντα δείκνυσιν¹³ αὐτῷ ἃ αὐτὸς ποιεῖ:
 καὶ μείζονα τούτων δείξει¹³ αὐτῷ ἔργα, ἵνα ὑμεῖς θαυμάζητε.¹⁴ 21
 Ὡσπερ¹⁵ γὰρ ὁ πατήρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζῳοποιεῖ,¹⁶ οὕτως καὶ
 ὁ υἱὸς οὓς θέλει ζῳοποιεῖ.¹⁶ Οὐδὲ γὰρ ὁ πατήρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ 22
 τὴν κρίσιν¹⁷ πᾶσαν δέδωκεν τῷ υἱῷ: ἵνα πάντες τιμῶσιν¹⁸ τὸν υἱόν, 23
 καθὼς τιμῶσιν¹⁸ τὸν πατέρα. Ὁ μὴ τιμῶν¹⁸ τὸν υἱόν, οὐ τιμᾷ¹⁸ τὸν
 πατέρα τὸν πέμψαντα αὐτόν. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὁ τὸν λόγον 24
 μου ἀκούων, καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με, ἔχει ζωὴν αἰώνιον: καὶ

¹ ὑγιῆς, whole, healthy. ² μηκέτι, no longer. ³ ἀμαρτάνω, sin. ⁴ χειρόν, worse. ⁵ ἀναγγέλλω, announce, report. ⁶ διώκω, pursue, persecute. ⁷ ἄρτι, now, just now. ⁸ ἐργάζομαι, work, word. ⁹ λύω, untie, loose. ¹⁰ ἴσος, equal, identical. ¹¹ ὁμοίως, likewise, in like manner. ¹² φιλέω, love, kiss. ¹³ δείκνυμι, show, point out. ¹⁴ θαυμάζω, am amazed, marvel at. ¹⁵ ὥσπερ, just as, even as. ¹⁶ ζῳοποιέω, make alive, make to live. ¹⁷ κρίσις, εὐαγγέλιον, judgment, judging. ¹⁸ τιμᾶω, honor, value at a price.

εἰς κρίσιν¹ οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν² ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν
ζωήν. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστίν, ὅτε οἱ 25
νεκροὶ ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες
ζήσονται. Ὡσπερ³ γὰρ ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως ἔδωκεν 26
καὶ τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ: καὶ ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ καὶ 27
κρίσιν¹ ποιεῖν, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστίν. Μὴ θαυμάζετε⁴ τοῦτο: ὅτι 28
ἔρχεται ὥρα, ἐν ᾗ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις⁵ ἀκούσονται τῆς φωνῆς
αὐτοῦ, καὶ ἐκπορεύσονται,⁶ οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες, εἰς ἀνάστασιν⁷ 29
ζωῆς: οἱ δὲ τὰ φαῦλα⁸ πράξαντες,⁹ εἰς ἀνάστασιν⁷ κρίσεως.¹

Οὐ δύναμαι ἐγὼ ποιεῖν ἅπ' ἑμαυτοῦ¹⁰ οὐδέν: καθὼς ἀκούω, κρίνω: καὶ 30
ἢ κρίσις¹ ἢ ἐμὴ δικαία ἐστίν: ὅτι οὐ ζητῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ
θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός. Ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἑμαυτοῦ, 31
ἢ μαρτυρία¹¹ μου οὐκ ἔστιν ἀληθής.¹² Ἄλλος ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν περὶ 32
ἐμοῦ, καὶ οἶδα ὅτι ἀληθής¹² ἐστὶν ἢ μαρτυρία¹¹ ἣν μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ.
Ὑμεῖς ἀπεστάλκατε πρὸς Ἰωάννην, καὶ μεμαρτύρηκεν τῇ ἀληθείᾳ. 33
Ἐγὼ δὲ οὐ παρὰ ἀνθρώπου τὴν μαρτυρίαν¹¹ λαμβάνω, ἀλλὰ ταῦτα
λέγω ἵνα ὑμεῖς σωθῆτε. Ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος¹³ ὁ καιόμενος¹⁴ καὶ 35
φαίνων,¹⁵ ὑμεῖς δὲ ἠθελήσατε ἀγαλλιαθῆναι¹⁶ πρὸς ὥραν ἐν τῷ φωτὶ
αὐτοῦ. Ἐγὼ δὲ ἔχω τὴν μαρτυρίαν¹¹ μείζω τοῦ Ἰωάννου: τὰ γὰρ ἔργα 36
ἃ ἔδωκέ μοι ὁ πατὴρ ἵνα τελειώσω¹⁷ αὐτά, αὐτὰ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ,

¹ κρίσις, εως, ἦ, judgment, judging. ² μεταβαίνω, depart, leave. ³ ὥσπερ, just as, even as. ⁴ θαυμάζω, am amazed, marvel at. ⁵ μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument. ⁶ ἐκπορεύομαι, go out, come out. ⁷ ἀνάστασις, εως, ἦ, resurrection, rising again. ⁸ φαῦλος, worthless, bad. ⁹ πράσσω, do, perform. ¹⁰ ἑμαυτοῦ, of myself. ¹¹ μαρτυρία, ας, ἦ, testimony, witness. ¹² ἀληθής, true, unconcealed. ¹³ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ¹⁴ καίω, burn, ignite. ¹⁵ φαίνω, shine, appear. ¹⁶ ἀγαλλιάω, rejoice, am full of joy. ¹⁷ τελειόω, fill, fulfill.

μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὅτι ὁ πατήρ με ἀπέσταλκεν. Καὶ ὁ πέμψας με 37
πατὴρ, αὐτὸς μεμαρτύρηκεν περὶ ἐμοῦ. Οὐτε φωνὴν αὐτοῦ
ἀκηκόατε πώποτε,¹ οὔτε εἶδος² αὐτοῦ ἐωράκατε. Καὶ τὸν λόγον 38
αὐτοῦ οὐκ ἔχετε μένοντα ἐν ὑμῖν, ὅτι ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος, τούτῳ
ὑμεῖς οὐ πιστεύετε. Ἐρευνᾶτε³ τὰς γραφάς, ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν 39
αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν, καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ
ἐμοῦ: καὶ οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρὸς με, ἵνα ζωὴν ἔχητε. Δόξαν παρὰ 40
ἀνθρώπων οὐ λαμβάνω: ἀλλ' ἔγνωκα ὑμᾶς, ὅτι τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ 42
οὐκ ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς. Ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, 43
καὶ οὐ λαμβάνετε με: ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, ἐκεῖνον
λήψεσθε. Πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦσαι, δόξαν παρὰ ἀλλήλων 44
λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου θεοῦ οὐ ζητεῖτε; 45
Μὴ δοκεῖτε ὅτι ἐγὼ κατηγορήσω⁴ ὑμῶν πρὸς τὸν πατέρα: ἔστιν ὁ
κατηγορῶν⁴ ὑμῶν, Μωσῆς, εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπίκατε.⁵ Εἰ γὰρ 46
ἐπιστεύετε Μωσῇ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί: περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος
ἔγραψεν. Εἰ δὲ τοῖς ἐκείνου γράμμασιν⁶ οὐ πιστεύετε, πῶς τοῖς ἐμοῖς 47
ρήμασιν πιστεύετε;

Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ Ἰησοῦς πέραν⁷ τῆς θαλάσσης τῆς Γαλιλαίας, 6
τῆς Τιβεριάδος.⁸ Καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολὺς, ὅτι ἐώρων αὐτοῦ 2
τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει ἐπὶ τῶν ἀσθενούντων.⁹ Ἀνῆλθεν¹⁰ δὲ εἰς τὸ ὄρος ὁ 3

¹ πώποτε, ever yet, any time. ² εἶδος, οὐς, τό, form, sight. ³ ἐρευνᾶω, search diligently. ⁴ κατηγορέω, accuse, charge. ⁵ ἐλπίζω, hope, hope for. ⁶ γράμμα, τος, τό, letter, writings. ⁷ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁸ Τιβεριάς, ἄδος, ἡ, Tiberias. ⁹ ἀσθενέω, be weak, sick. ¹⁰ ἀνέρχομαι, go up, come up.

Ἰησοῦς, καὶ ἐκεῖ ἐκάθητο μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἐγγὺς¹ τὸ 4
 Πάσχα,² ἡ ἐορτὴ³ τῶν Ἰουδαίων. Ἐπάρας⁴ οὖν ὁ Ἰησοῦς τοὺς 5
 ὀφθαλμούς, καὶ θεασάμενος⁵ ὅτι πολλὸς ὄχλος ἔρχεται πρὸς αὐτόν,
 λέγει πρὸς τὸν Φίλιππον,⁶ Πόθεν⁷ ἀγοράσομεν⁸ ἄρτους, ἵνα φάγωσιν
 οὗτοι; Τοῦτο δὲ ἔλεγεν πειράζων⁹ αὐτόν: αὐτὸς γὰρ ᾔδει τί ἔμελλεν 6
 ποιεῖν. Ἀπεκρίθη αὐτῷ Φίλιππος,⁶ Διακοσίων¹⁰ δηναρίων¹¹ ἄρτοι 7
 οὐκ ἀρκοῦσιν¹² αὐτοῖς, ἵνα ἕκαστος αὐτῶν βραχύ¹³ τι λάβῃ. Λέγει 8
 αὐτῷ εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Ἀνδρέας¹⁴ ὁ ἀδελφὸς Σίμωνος
 Πέτρου, Ἔστιν παιδάριον¹⁵ ἐν ᾧδε, ὃ ἔχει πέντε¹⁶ ἄρτους κριθίνους¹⁷ 9
 καὶ δύο ὀψάρια:¹⁸ ἀλλὰ ταῦτα τί ἐστὶν εἰς τοσούτους;¹⁹ Εἶπεν δὲ ὁ 10
 Ἰησοῦς, Ποιήσατε τοὺς ἀνθρώπους ἀναπeseῖν.²⁰ Ἦν δὲ χόρτος²¹
 πολλὸς ἐν τῷ τόπῳ. Ἀνέπεσον²⁰ οὖν οἱ ἄνδρες τὸν ἀριθμὸν²² ὥσει²³
 πεντακισχίλιοι.²⁴ Ἐλαβεν δὲ τοὺς ἄρτους ὁ Ἰησοῦς, καὶ 11
 εὐχαριστήσας²⁵ διέδωκεν²⁶ τοῖς μαθηταῖς, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς
 ἀνακειμένοις:²⁷ ὁμοίως²⁸ καὶ ἐκ τῶν ὀψαρίων¹⁸ ὅσον ᾔθελον. Ὡς δὲ 12
 ἐνεπλήσθησαν,²⁹ λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Συναγάγετε τὰ
 περισσεύσαντα³⁰ κλάσματα,³¹ ἵνα μὴ τι ἀπόληται. Συνήγαγον οὖν, 13
 καὶ ἐγέμισαν³² δώδεκα κοφίνους³³ κλασμάτων³¹ ἐκ τῶν πέντε¹⁶ ἄρτων
 τῶν κριθίνων,¹⁷ ἃ ἐπερίσσευσεν³⁰ τοῖς βεβρωκόσιν.³⁴ Οἱ οὖν 14

¹ ἐγγύς, near. ² πάσχα, τό, passover, passover feast. ³ ἐορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁴ ἐπαίρω, lift up, raise. ⁵ θεάομαι, look at, behold. ⁶ Φίλιππος, ου, ὁ, Philip. ⁷ πόθεν, from where? whence. ⁸ ἀγοράζω, buy. ⁹ πειράζω, test, tempt. ¹⁰ διακοσίοι, two hundred, 200. ¹¹ δηναρίον, ου, ὁ, denarius. ¹² ἀρκέω, assist, suffice. ¹³ βραχύς, short, little. ¹⁴ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ¹⁵ παιδάριον, ου, τό, child, young boy. ¹⁶ πέντε, five, 5. ¹⁷ κριθίνος, made of barley flour, made of barley. ¹⁸ ὀψάριον, ου, τό, fish, little fish. ¹⁹ τοσούτος, so great, so much. ²⁰ ἀναπίπτω, recline, lie down. ²¹ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ²² ἀριθμός, οὔ, ὁ, number, total. ²³ ὥσει, like, about. ²⁴ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ²⁵ εὐχαριστέω, give thanks, thank. ²⁶ διαδίδωμι, distribute, give. ²⁷ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ²⁸ ὁμοίως, likewise, in like manner. ²⁹ ἐμπίπλημι, fill up, satisfy. ³⁰ περισσεύω, abound, be rich. ³¹ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ³² γεμίζω, fill, load. ³³ κόφινος, ου, ὁ, basket, large basket. ³⁴ βιβρώσκω, eat, consume.

ἄνθρωποι ἰδόντες δ' ἐποίησεν σημεῖον ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγον ὅτι Οὗτός
 ἐστὶν ἀληθῶς¹ ὁ προφήτης ὁ ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον. Ἰησοῦς οὖν 15
 γνοὺς ὅτι μέλλουσιν ἔρχεσθαι καὶ ἀρπάζειν² αὐτόν, ἵνα ποιήσωσιν
 αὐτὸν βασιλέα, ἀνεχώρησεν³ εἰς τὸ ὄρος αὐτὸς μόνος.

Ὡς δὲ ὀψία⁴ ἐγένετο, κατέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὴν θάλασσαν, 16
 καὶ ἐμβάντες⁵ εἰς τὸ πλοῖον, ἤρχοντο πέραν⁶ τῆς θαλάσσης εἰς
 Καπερναούμ.⁷ Καὶ σκοτία⁸ ἤδη ἐγεγόνει, καὶ οὐκ ἐληλύθει πρὸς
 αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς. Ἡ τε θάλασσα ἀνέμου⁹ μεγάλου πνέοντος¹⁰ 18
 διηγείρετο.¹¹ Ἑλληλακότες¹² οὖν ὡς σταδίου¹³ εἴκοσι¹⁴ πέντε¹⁵ ἢ 19
 τριάκοντα,¹⁶ θεωροῦσιν τὸν Ἰησοῦν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης,
 καὶ ἐγγὺς¹⁷ τοῦ πλοίου γινόμενον: καὶ ἐφοβήθησαν. Ὁ δὲ λέγει 20
 αὐτοῖς, Ἐγὼ εἰμι: μὴ φοβεῖσθε. Ἦθελον οὖν λαβεῖν αὐτὸν εἰς τὸ 21
 πλοῖον: καὶ εὐθέως τὸ πλοῖον ἐγένετο ἐπὶ τῆς γῆς εἰς ἣν ὑπῆγον.

Τῇ ἐπαύριον¹⁸ ὁ ὄχλος ὁ ἐστηκὼς πέραν⁶ τῆς θαλάσσης, ἰδὼν ὅτι 22
 πλοιάριον¹⁹ ἄλλο οὐκ ἦν ἐκεῖ εἰ μὴ ἓν ἐκεῖνο εἰς ὃ ἐνέβησαν⁵ οἱ
 μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ὅτι οὐ συνεισῆλθεν²⁰ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὁ
 Ἰησοῦς εἰς τὸ πλοιάριον,¹⁹ ἀλλὰ μόνοι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον – 23
 ἄλλα δὲ ἦλθεν πλοιάρια¹⁹ ἐκ Τιβεριάδος²¹ ἐγγὺς¹⁷ τοῦ τόπου ὅπου
 ἔφαγον τὸν ἄρτον, εὐχαριστήσαντος²² τοῦ κυρίου – ὅτε οὖν εἶδεν ὁ 24

¹ ἀληθῶς, truly, really. ² ἀρπάζω, seize, snatch. ³ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁴ ὀψιος, late. ⁵ ἐμβαίνω, embark. ⁶ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁷ Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ⁸ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ⁹ ἄνεμος, ου, ὁ, wind. ¹⁰ πνέω, blow. ¹¹ διεγείρω, arouse completely, stir up. ¹² ἐλαύνω, drive or push, row. ¹³ στάδιον, ου, τό, stadia, length of a stadium. ¹⁴ εἴκοσι, twenty, 20. ¹⁵ πέντε, five, 5. ¹⁶ τριάκοντα, thirty, 30. ¹⁷ ἐγγύς, near. ¹⁸ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ¹⁹ πλοιάριον, ου, τό, small boat, little boat. ²⁰ συνεισέρχομαι, enter together, enter together with. ²¹ Τιβεριάς, ἄδος, ἡ, Tiberias. ²² εὐχαριστέω, give thanks, thank.

ὄχλος ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ἐκεῖ οὐδὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐνέβησαν¹
 αὐτοὶ εἰς τὰ πλοῖα, καὶ ἦλθον εἰς Καπερναούμ,² ζητοῦντες τὸν
 Ἰησοῦν. Καὶ εὐρόντες αὐτὸν πέραν³ τῆς θαλάσσης, εἶπον αὐτῷ, 25
 Ῥαββί, πότε⁴ ὧδε γέγονας; Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν, 26
 Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ζητεῖτέ με, οὐχ ὅτι εἶδετε σημεῖα, ἀλλ' ὅτι
 ἐφάγετε ἐκ τῶν ἄρτων καὶ ἐχορτάσθητε.⁵ Ἐργάζεσθε⁶ μὴ τὴν βρώσιν⁷ 27
 τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν βρώσιν⁷ τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον,
 ἣν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑμῖν δώσει: τοῦτον γὰρ ὁ πατὴρ ἐσφράγισεν,
 ὁ θεός. Εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν, Τί ποιῶμεν, ἵνα ἐργαζώμεθα⁶ τὰ ἔργα 28
 τοῦ θεοῦ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τοῦτό ἐστιν τὸ ἔργον 29
 τοῦ θεοῦ, ἵνα πιστεύσητε εἰς ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος. Εἶπον οὖν αὐτῷ, 30
 Τί οὖν ποιεῖς σὺ σημεῖον, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμέν σοι; Τί
 ἐργάζῃ;⁶ Οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ μάννα⁹ ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ,¹⁰ καθὼς 31
 ἐστιν γεγραμμένον, Ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς φαγεῖν. 32
 Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ Μωσῆς
 δέδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ: ἀλλ' ὁ πατήρ μου δίδωσιν
 ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν.¹¹ Ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ θεοῦ 33
 ἐστιν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ. 34
 Εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν, Κύριε, πάντοτε¹² δὸς ἡμῖν τὸν ἄρτον τούτον. 35
 Εἶπεν δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς: ὁ ἐρχόμενος
 πρὸς με οὐ μὴ πεινάσῃ:¹³ καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ διψήσῃ¹⁴

¹ ἐμβαίνω, embark. ² Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ³ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁴ πότε, when? at what time? ⁵ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁶ ἐργάζομαι, work, word. ⁷ βρώσις, εἰς, ἡ, eating, food. ⁸ σφραγίζω, seal, set a seal upon. ⁹ μάννα, τό, manna. ¹⁰ ἐρημος, οὐ, ἡ, wilderness, desert. ¹¹ ἀληθινός, true, genuine. ¹² πάντοτε, always, at all times. ¹³ πεινάω, hunger, am hungry. ¹⁴ διψάω, thirst, thirst for.

πώποτε.¹ Ἀλλ' εἶπον ὑμῖν ὅτι καὶ ἐωράκατέ με, καὶ οὐ πιστεύετε. 36

Πᾶν ὃ δίδωσίν μοι ὁ πατήρ πρὸς ἐμὲ ἔχει·² καὶ τὸν ἐρχόμενον πρὸς
με οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω. Ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα 38

ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με. Τοῦτο 39

δέ ἐστίν τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέν μοι,

μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. 40

Τοῦτο δέ ἐστίν τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, ἵνα πᾶς ὃ θεωρῶν τὸν

υἱὸν καὶ πιστεύων εἰς αὐτόν, ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἀναστήσω αὐτόν

ἐγὼ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.

Ἐγόγγυζον³ οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶπεν, Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὃ 41

καταβάς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ ἔλεγον, Οὐχ οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ υἱὸς 42

Ἰωσήφ, οὗ ἡμεῖς οἶδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα; Πῶς οὖν

λέγει οὗτος ὅτι Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα; Ἀπεκρίθη οὖν ὃ 43

Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Μὴ γογγύζετε³ μετ' ἀλλήλων. Οὐδεὶς 44

δύναται ἐλθεῖν πρὸς με, ἐὰν μὴ ὁ πατήρ ὁ πέμψας με ἐλκύσῃ⁴ αὐτόν,

καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτόν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Ἔστιν γεγραμμένον 45

ἐν τοῖς προφῆταις, Καὶ ἔσονται πάντες διδακτοὶ⁵ θεοῦ. Πᾶς οὖν ὃ

ἀκούων παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ μαθὼν,⁶ ἔρχεται πρὸς με. Οὐχ ὅτι τὸν 46

πατέρα τις ἐώρακεν, εἰ μὴ ὁ ὢν παρὰ τοῦ θεοῦ, οὗτος ἐώρακεν τὸν

πατέρα. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃ πιστεύων εἰς ἐμέ, ἔχει ζωὴν 47

αἰώνιον. Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. Οἱ πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ 48

¹ πώποτε, ever yet, any time. ² ἔχω, have come, am present. ³ γογγύζω, mutter, murmur. ⁴ ἐλκύω, drag, draw. ⁵ διδακτός, instructed, taught. ⁶ μανθάνω, learn, ascertain.

μάννα¹ ἐν τῇ ἐρήμῳ,² καὶ ἀπέθανον. Οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ 50
οὐρανοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγη καὶ μὴ ἀποθάνῃ. Ἐγώ 51
εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐάν τις φάγη ἐκ
τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ
δώσω, ἡ σὰρξ μου ἐστίν, ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς.

Ἐμάχοντο³ οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες, Πῶς δύναται 52
οὗτος ἡμῖν δοῦναι τὴν σάρκα φαγεῖν; Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 53
Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐάν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ
ἀνθρώπου καὶ πίνητε αὐτοῦ τὸ αἶμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. Ὁ 54
τρώγων⁴ μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἶμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον,
καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Ἡ γὰρ σὰρξ μου ἀληθῶς 55
ἐστίν βρώσις,⁶ καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθῶς⁵ ἐστίν πόσις.⁷ Ὁ τρώγων⁴ 56
μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἶμα, ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ. 57
Καθὼς ἀπέστειλén με ὁ ζῶν πατήρ, καὶ ἐγὼ ζῶ διὰ τὸν πατέρα· καὶ ὁ
τρώγων⁴ με, καὶ κεῖνος⁸ ζήσεται δι' ἐμέ. Οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ 58
οὐρανοῦ καταβάς· οὐ καθὼς ἔφαγον οἱ πατέρες ὑμῶν τὸ μάννα,¹ καὶ
ἀπέθανον· ὁ τρώγων⁴ τοῦτον τὸν ἄρτον, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. 59
Ταῦτα εἶπεν ἐν συναγωγῇ διδάσκων ἐν Καπερναούμ.⁹

¹ μάννα, τό, manna. ² ἐρημος, ου, ἡ, wilderness, desert. ³ μάχομαι, fight, quarrel. ⁴ τρώγω, gnaw, crunch. ⁵ ἀληθῶς, truly, really. ⁶ βρώσις, εως, ἡ, eating, food. ⁷ πόσις, εως, ἡ, drinking, drink. ⁸ καὶ κεῖνος, and he, and she. ⁹ Καπερναούμ, ἡ, Capernaum.

Πολλοὶ οὖν ἀκούσαντες ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπον, Σκληρός¹ ἐστίν 60
οὗτος ὁ λόγος· τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν; Εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐν 61
ἐαυτῷ ὅτι γογγύζουσιν² περὶ τούτου οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς,
Τοῦτο ὑμᾶς σκανδαλίζει;³ Ἐὰν οὖν θεωρῇτε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου 62
ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον;⁴ Τὸ πνεῦμά ἐστιν τὸ ζῶοποιούν,⁵ 63
ἢ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ⁶ οὐδέν· τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, πνεῦμά
ἐστίν καὶ ζωὴ ἐστίν. Ἀλλ' εἰσὶν ἐξ ὑμῶν τινες οἱ οὐ πιστεύουσιν. 64
Ἦδει γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὁ Ἰησοῦς, τίνες εἰσὶν οἱ μὴ πιστεύοντες, καὶ τίς
ἐστίν ὁ παραδώσων αὐτόν. Καὶ ἔλεγεν, Διὰ τοῦτο εἶρηκα ὑμῖν ὅτι 65
οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρὸς με, ἐὰν μὴ ᾗ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ
πατρὸς μου.

Ἐκ τούτου πολλοὶ ἀπῆλθον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὰ ὀπίσω,⁷ καὶ 66
οὐκέτι⁸ μετ' αὐτοῦ περιεπάτουν. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τοῖς δώδεκα, 67
Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν; Ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ Σίμων Πέτρος, 68
Κύριε, πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; Ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις. Καὶ 69
ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ
θεοῦ τοῦ ζώντος. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Οὐκ ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς 70
δώδεκα ἐξελεξάμην,⁹ καὶ ἐξ ὑμῶν εἷς διάβολός¹⁰ ἐστίν; Ἔλεγεν δὲ τὸν 71
Ἰούδαν¹¹ Σίμωνος Ἰσκαριώτην;¹² οὗτος γὰρ ἔμελλεν αὐτὸν
παραδιδόναι, εἰς ὧν ἐκ τῶν δώδεκα.

¹ σκληρός, hard, rough. ² γογγύζω, mutter, murmur. ³ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁴ πρότερον, formerly, before. ⁵ ζῶοποιέω, make alive, make to live. ⁶ ὠφελέω, profit, help. ⁷ ὀπίσω, behind, after (gen). ⁸ οὐκέτι, no longer, no more. ⁹ ἐκλέγομαι, choose, elect. ¹⁰ διάβολος, ου, ὁ, slanderer, accuser. ¹¹ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ¹² Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth.

Καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς μετὰ ταῦτα ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ· οὐ γὰρ ἤθελεν ἐν 7
 τῇ Ἰουδαίᾳ¹ περιπατεῖν, ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι. 2
 Ἦν δὲ ἐγγύς² ἡ ἐορτὴ³ τῶν Ἰουδαίων ἡ Σκηνοπηγία.⁴ Εἶπον οὖν πρὸς 3
 αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, Μετάβηθι⁵ ἐντεῦθεν,⁶ καὶ ὑπαγε εἰς τὴν
 Ἰουδαίαν,¹ ἵνα καὶ οἱ μαθηταὶ σου θεωρήσωσιν τὰ ἔργα σου ἃ ποιεῖς. 4
 Οὐδεὶς γὰρ ἐν κρυπτῷ⁷ τι ποιεῖ, καὶ ζητεῖ αὐτὸς ἐν παρρησίᾳ⁸ εἶναι.
 Εἰ ταῦτα ποιεῖς, φανέρωσον⁹ σεαυτὸν¹⁰ τῷ κόσμῳ. Οὐδὲ γὰρ οἱ 5
 ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπίστευον εἰς αὐτόν. Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ὁ 6
 καιρὸς ὁ ἐμὸς οὐπω¹¹ πάρεστιν,¹² ὁ δὲ καιρὸς ὁ ὑμέτερος¹³ πάντοτέ¹⁴
 ἐστίν ἔτοιμος.¹⁵ Οὐ δύναται ὁ κόσμος μισεῖν¹⁶ ὑμᾶς· ἐμὲ δὲ μισεῖ,¹⁶ 7
 ὅτι ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ αὐτοῦ, ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρὰ ἐστίν. Ὑμεῖς 8
 ἀνάβητε εἰς τὴν ἐορτὴν³ ταύτην· ἐγὼ οὐπω¹¹ ἀναβαίνω εἰς τὴν
 ἐορτὴν³ ταύτην, ὅτι ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὐπω¹¹ πεπλήρωται. Ταῦτα δὲ 9
 εἰπὼν αὐτοῖς, ἔμεινεν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ.

Ὡς δὲ ἀνέβησαν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, τότε καὶ αὐτὸς ἀνέβη εἰς τὴν ἐορτὴν, 10
 οὐ φανερώς,¹⁷ ἀλλ' ὡς ἐν κρυπτῷ.⁷ Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι ἐζήτουν αὐτὸν ἐν 11
 τῇ ἐορτῇ,³ καὶ ἔλεγον, Ποῦ¹⁸ ἐστὶν ἐκεῖνος; Καὶ γογγυσμὸς¹⁹ πολλὺς 12
 περὶ αὐτοῦ ἦν ἐν τοῖς ὄχλοις· οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι Ἄγαθός ἐστιν· ἄλλοι
 ἔλεγον, Οὐ, ἀλλὰ πλανᾷ²⁰ τὸν ὄχλον. Οὐδεὶς μέντοι²¹ παρρησίᾳ⁸ 13

¹ Ἰουδαία, ας, ἡ, Judea. ² ἐγγύς, near. ³ ἐορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁴ σκηνοπηγία, ας, ἡ, Feast Booths or Tabernacles. ⁵ μεταβαίνω, depart, leave. ⁶ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ⁷ κρυπτός, hidden, secret. ⁸ παρρησία, ας, ἡ, boldness, confidence. ⁹ φανερώ, reveal, manifest. ¹⁰ σεαυτοῦ, yourself, of you. ¹¹ οὐπω, not yet. ¹² πάρεμι, be present, have arrived. ¹³ ὑμέτερος, your. ¹⁴ πάντοτε, always, at all times. ¹⁵ ἔτοιμος, ready, prepared. ¹⁶ μισέω, hate, detest. ¹⁷ φανερώς, openly, publicly. ¹⁸ ποῦ, where?. ¹⁹ γογγυσμός, οὐ, ὁ, grumbling, murmuring. ²⁰ πλανᾷ, deceive, lead astray. ²¹ μέντοι, yet, however.

ἐλάλει περὶ αὐτοῦ διὰ τὸν φόβον¹ τῶν Ἰουδαίων.

Ἦδη δὲ τῆς ἑορτῆς² μεσοῦσης,³ ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν, καὶ 14
 ἐδίδασκεν. Καὶ ἐθαύμαζον⁴ οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες, Πῶς οὗτος 15
 γράμματα⁵ οἶδεν, μὴ μεμαθηκώς;⁶ Ἀπεκρίθη οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς 16
 καὶ εἶπεν, Ἡ ἐμὴ διδαχὴ⁷ οὐκ ἔστιν ἐμή, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με. 17
 Ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν, γνώσεται περὶ τῆς διδαχῆς,⁷
 πότερον⁸ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστίν, ἢ ἐγὼ ἀπ' ἐμαυτοῦ⁹ λαλῶ. Ὁ ἀφ' ἐαυτοῦ 18
 λαλῶν, τὴν δόξαν τὴν ἰδίαν ζητεῖ· ὁ δὲ ζητῶν τὴν δόξαν τοῦ
 πέμψαντος αὐτόν, οὗτος ἀληθής¹⁰ ἐστίν, καὶ ἀδικία¹¹ ἐν αὐτῷ οὐκ
 ἔστιν. Οὐ Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ποιεῖ 19
 τὸν νόμον; Τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι; Ἀπεκρίθη ὁ ὄχλος καὶ εἶπεν, 20
 Δαιμόνιον ἔχεις· τίς σε ζητεῖ ἀποκτεῖναι; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν 21
 αὐτοῖς, Ἐν ἔργον ἐποίησα, καὶ πάντες θαυμάζετε.⁴ Διὰ τοῦτο 22
 Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὴν περιτομὴν¹² – οὐχ ὅτι ἐκ τοῦ Μωσέως
 ἐστίν, ἀλλ' ἐκ τῶν πατέρων – καὶ ἐν σαββάτῳ περιτέμνετε¹³
 ἄνθρωπον. Εἰ περιτομὴν¹² λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν σαββάτῳ, ἵνα μὴ 23
 λυθῇ¹⁴ ὁ νόμος Μωσέως, ἐμοὶ χολᾶτε¹⁵ ὅτι ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῇ¹⁶
 ἐποίησα ἐν σαββάτῳ; Μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν,¹⁷ ἀλλὰ τὴν δικαίαν 24
 κρίσιν¹⁸ κρίνατε.

¹ φόβος, ου, ὁ, fear, terror. ² ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ³ μεσώω, be in the middle, in the midst. ⁴ θαυμάζω, am amazed, marvel at. ⁵ γράμμα, τος, τό, letter, writings. ⁶ μανθάνω, learn, ascertain. ⁷ διδαχή, ἡς, ἡ, teaching, instruction. ⁸ πότερος, which of two, whether. ⁹ ἐμαυτοῦ, of myself. ¹⁰ ἀληθής, true, unconcealed. ¹¹ ἀδικία, ας, ἡ, unrighteousness. ¹² περιτομή, ἡς, ἡ, circumcision. ¹³ περιτέμνω, circumcize, circumcise. ¹⁴ λύω, untie, loose. ¹⁵ χολᾶω, be angry, am angry with. ¹⁶ ὑγιής, whole, healthy. ¹⁷ ὄψις, εως, ἡ, outward appearance, face. ¹⁸ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging.

Ἔλεγον οὖν τινες ἐκ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν,¹ Οὐχ οὗτός ἐστιν ὃν ζητοῦσιν 25
ἀποκτεῖναι; Καὶ ἶδε παρρησίᾳ² λαλεῖ, καὶ οὐδὲν αὐτῷ λέγουσιν. 26
Μήποτε³ ἀληθῶς⁴ ἔγνωσαν οἱ ἄρχοντες⁵ ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς⁴ ὁ
χριστός; Ἀλλὰ τοῦτον οἶδαμεν πόθεν⁶ ἐστίν· ὁ δὲ χριστὸς ὅταν 27
ἔρχηται, οὐδεὶς γινώσκει πόθεν⁶ ἐστίν. Ἐκραξεν οὖν ἐν τῷ ἱερῷ 28
διδάσκων ὁ Ἰησοῦς καὶ λέγων, Καμὲ οἶδατε, καὶ οἶδατε πόθεν⁶ εἰμί·
καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ⁷ οὐκ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἔστιν ἀληθινός⁸ ὁ πέμψας με, ὃν
ὕμεῖς οὐκ οἶδατε. Ἐγὼ οἶδα αὐτόν, ὅτι παρ' αὐτοῦ εἰμι, κακεῖνός⁹ με 29
ἀπέστειλεν. Ἐζήτουν οὖν αὐτὸν πιάσαι.¹⁰ Καὶ οὐδεὶς ἐπέβαλεν¹¹ ἐπ' 30
αὐτὸν τὴν χεῖρα, ὅτι οὐπω¹² ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ. Πολλοὶ δὲ ἐκ τοῦ 31
ὄχλου ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, καὶ ἔλεγον ὅτι Ὁ χριστὸς ὅταν ἔλθῃ,
μήτι¹³ πλείονα σημεῖα τούτων ποιήσῃ ὢν οὗτος ἐποίησεν; Ἦκουσαν 32
οἱ Φαρισαῖοι τοῦ ὄχλου γογγύζοντος¹⁴ περὶ αὐτοῦ ταῦτα· καὶ
ἀπέστειλαν ὑπηρέτας¹⁵ οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἵνα πιάσωσιν¹⁰
αὐτόν. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς, Ἔτι μικρὸν¹⁶ χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ 33
ὕπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με. Ζητήσετέ με, καὶ οὐχ εὐρήσετε· καὶ 34
ὅπου εἰμι ἐγώ, ὕμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς 35
ἐαυτούς, Ποῦ¹⁷ οὗτος μέλλει πορεύεσθαι ὅτι ἡμεῖς οὐχ εὐρήσομεν
αὐτόν; Μὴ εἰς τὴν διασποράν¹⁸ τῶν Ἑλλήνων¹⁹ μέλλει πορεύεσθαι,
καὶ διδάσκειν τοὺς Ἑλλήνας;¹⁹ Τίς ἐστιν οὗτος ὁ λόγος ὃν εἶπεν, 36

¹ Ἱεροσολυμίτης, ου, ὁ, inhabitant of Jerusalem, Jerusalemite. ² παρρησία, ας, ἡ, boldness, confidence. ³ μήποτε, never, lest perchance. ⁴ ἀληθῶς, truly, really. ⁵ ἄρχων, οντος, ὁ, ruler, prince. ⁶ πόθεν, from where? whence. ⁷ ἐμαυτοῦ, of myself. ⁸ ἀληθινός, true, genuine. ⁹ κακεῖνος, and he, and she. ¹⁰ πιάζω, take, lay hold of. ¹¹ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹² οὐπω, not yet. ¹³ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹⁴ γογγύζω, mutter, murmur. ¹⁵ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ¹⁶ μικρός, small, little. ¹⁷ ποῦ, where?. ¹⁸ διασπορά, ας, ἡ, diaspora, dispersion. ¹⁹ Ἑλλήν, ηνος, ὁ, Greek, Hellene.

Ζητήσετέ με, καὶ οὐχ εὐρήσετε: καὶ ὅπου εἰμι ἐγώ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε
ἐλθεῖν;

Ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς¹ εἰσθήκει ὁ Ἰησοῦς καὶ 37
ἔκραξεν, λέγων, Ἐάν τις διψᾷ,² ἐρχέσθω πρὸς με καὶ πινέτω. Ὁ 38
πιστεύων εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν ἡ γραφή, ποταμοὶ³ ἐκ τῆς κοιλίας⁴
αὐτοῦ ῥεύσουσιν⁵ ὕδατος ζῶντος. Τοῦτο δὲ εἶπεν περὶ τοῦ πνεύματος 39
οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν: οὐπω⁶ γὰρ ἦν
πνεῦμα ἅγιον, ὅτι Ἰησοῦς οὐδέπω⁷ ἐδοξάσθη. Πολλοὶ οὖν ἐκ τοῦ 40
ὄχλου ἀκούσαντες τὸν λόγον ἔλεγον, Οὗτός ἐστιν ἀληθῶς⁸ ὁ
προφήτης. Ἄλλοι ἔλεγον, Οὗτός ἐστιν ὁ χριστός. Ἄλλοι ἔλεγον, Μὴ 41
γὰρ ἐκ τῆς Γαλιλαίας ὁ χριστὸς ἔρχεται; Οὐχὶ ἡ γραφὴ εἶπεν ὅτι ἐκ 42
τοῦ σπέρματος⁹ Δαυὶδ, καὶ ἀπὸ Βηθλεέμ,¹⁰ τῆς κώμης¹¹ ὅπου ἦν
Δαυὶδ, ὁ χριστὸς ἔρχεται; Σχίσμα¹² οὖν ἐν τῷ ὄχλῳ ἐγένετο δι' αὐτόν. 43
Τινὲς δὲ ᾔθελον ἐξ αὐτῶν πιάσαι¹³ αὐτόν, ἀλλ' οὐδεὶς ἐπέβαλεν¹⁴ ἐπ' 44
αὐτὸν τὰς χεῖρας.

Ἦλθον οὖν οἱ ὑπηρέται¹⁵ πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ Φαρισαίους: καὶ 45
εἶπον αὐτοῖς ἐκεῖνοι, Διὰ τί οὐκ ἠγάγετε αὐτόν; Ἀπεκρίθησαν οἱ 46
ὑπηρέται,¹⁵ Οὐδέποτε¹⁶ οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος, ὥς οὗτος ὁ
ἄνθρωπος. Ἀπεκρίθησαν οὖν αὐτοῖς οἱ Φαρισαῖοι, Μὴ καὶ ὑμεῖς 47

¹ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ² διψᾷ, thirst, thirst for. ³ ποταμός, οὗ, ὁ, river, stream. ⁴ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁵ ῥέω, flow. ⁶ οὐπω, not yet. ⁷ οὐδέπω, not yet, still not. ⁸ ἀληθῶς, truly, really. ⁹ σπέρμα, τος, τό, seed, offspring. ¹⁰ Βηθλεέμ, ἡ, Bethlehem. ¹¹ κώμη, ης, ἡ, village. ¹² σχίσμα, τος, τό, tear, division. ¹³ πιάζω, take, lay hold of. ¹⁴ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹⁵ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ¹⁶ οὐδέποτε, never.

πεπλάνησθε;¹ Μὴ τις ἐκ τῶν ἀρχόντων² ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν, ἢ ἐκ 48
 τῶν Φαρισαίων; Ἄλλ' ὁ ὄχλος οὗτος ὁ μὴ γινώσκων τὸν νόμον 49
 ἐπικατάρατοί³ εἰσιν. Λέγει Νικόδημος⁴ πρὸς αὐτούς – ὁ ἐλθὼν 50
 νυκτὸς πρὸς αὐτόν, εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν – Μὴ ὁ νόμος ἡμῶν κρίνει τὸν 51
 ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ πρότερον⁵ καὶ γινῶ τί ποιεῖ; 52
 Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῆς Γαλιλαίας εἶ;
 Ἐρεύνησον⁶ καὶ ἴδε ὅτι προφήτης ἐκ τῆς Γαλιλαίας οὐκ ἐγγίγερται. 53
 Καὶ ἐπορεύθη ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ:

Ἰησοῦς δὲ ἐπορεύθη εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν.⁷ 8

Ὁρθροῦ⁸ δὲ πάλιν παρεγένετο⁹ εἰς τὸ ἱερόν, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἤρχετο: καὶ 2
 καθίσας¹⁰ ἐδίδασκεν αὐτούς. Ἄγουσιν δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ 3
 Φαρισαῖοι πρὸς αὐτὸν γυναῖκα ἐν μοιχείᾳ¹¹ καταληφθεῖσαν:¹² καὶ
 στήσαντες αὐτὴν ἐν μέσῳ, λέγουσιν αὐτῷ, πειράζοντες,¹³ Διδάσκαλε, 4
 αὕτη ἡ γυνὴ κατελήφθη¹² ἐπ' αὐτοφόρῳ μοιχευομένη.¹⁴ Ἐν δὲ τῷ 5
 νόμῳ Μωσῆς ἡμῖν ἐνετείλατο¹⁵ τὰς τοιαύτας λιθοβολεῖσθαι:¹⁶ σὺ οὖν
 τί λέγεις; Τοῦτο δὲ ἔλεγον πειράζοντες¹³ αὐτόν, ἵνα ἔχωσιν 6
 κατηγορεῖν¹⁷ αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς κάτω¹⁸ κύψας,¹⁹ τῷ δακτύλῳ²⁰
 ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν, μὴ προσποιούμενος.²¹ Ὡς δὲ ἐπέμενον²² 7
 ἐρωτῶντες αὐτόν, ἀνακύψας²³ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ὁ ἀναμάρτητος²⁴

¹ πλανᾶω, deceive, lead astray. ² ἀρχων, οντος, ὁ, ruler, prince. ³ ἐπικατάρατος, cursed, accursed. ⁴ Νικόδημος, ου, ὁ, Nicodemus. ⁵ πρότερον, formerly, before. ⁶ ἐρευνᾶω, search diligently. ⁷ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁸ ὄρθρος, ου, ὁ, daybreak, dawn. ⁹ παραγίνομαι, come, arrive. ¹⁰ καθίζω, seat, sit. ¹¹ μοιχεία, ας, ἡ, adultery. ¹² καταλαμβάνω, overtake, apprehend. ¹³ πειράζω, test, tempt. ¹⁴ μοιχεύω, commit adultery. ¹⁵ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹⁶ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ¹⁷ κατηγορέω, accuse, charge. ¹⁸ κάτω, down, below. ¹⁹ κύπτω, bow down, stoop. ²⁰ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ²¹ προσποιέω, pretend, regard. ²² ἐπιμένω, continue, remain. ²³ ἀνακύπτω, straighten up, stand erect. ²⁴ ἀναμάρτητος, without sin, without blame.

ὑμῶν, πρῶτον ἐπ' αὐτὴν τὸν λίθον βαλέτω. Καὶ πάλιν κάτω¹ κύψας² 8
 ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν. Οἱ δέ, ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως³ 9
 ἐλεγχόμενοι,⁴ ἐξήρχοντο εἰς καθ' εἷς, ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν
 πρεσβυτέρων: καὶ κατελείφθη⁵ μόνος ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡ γυνὴ ἐν μέσῳ
 οὔσα. Ἀνακύψας⁶ δὲ ὁ Ἰησοῦς, καὶ μηδέναι θεασάμενος⁷ πλὴν⁸ τῆς 10
 γυναικός, εἶπεν αὐτῇ, Ποῦ⁹ εἰσιν ἐκεῖνοι οἱ κατήγοροί¹⁰ σου; Οὐδεὶς
 σε κατέκρινεν;¹¹ Ἡ δὲ εἶπεν, Οὐδεὶς, κύριε. Εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς, Οὐδὲ 11
 ἐγὼ σε κρίνω: πορεύου καὶ μηκέτι¹² ἀμάρτανε.¹³

Πάλιν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν λέγων, Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ 12
 κόσμου: ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσει ἐν τῇ σκοτίᾳ,¹⁴ ἀλλ'
 ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς. Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι, Σὺ περὶ σεαυτοῦ 13
 μαρτυρεῖς: ἡ μαρτυρία¹⁶ σου οὐκ ἔστιν ἀληθής.¹⁷ Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς 14
 καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Κἂν¹⁸ ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ,¹⁹ ἀληθής¹⁷ ἐστιν
 ἡ μαρτυρία¹⁶ μου: ὅτι οἶδα πόθεν²⁰ ἦλθον, καὶ ποῦ⁹ ὑπάγω: ὑμεῖς δὲ
 οὐκ οἴδατε πόθεν²⁰ ἔρχομαι, καὶ ποῦ⁹ ὑπάγω. Ὑμεῖς κατὰ τὴν σάρκα 15
 κρίνετε: ἐγὼ οὐ κρίνω οὐδένα. Καὶ ἐὰν κρίνω δὲ ἐγώ, ἡ κρίσις²¹ ἡ ἐμὴ 16
 ἀληθής¹⁷ ἐστιν: ὅτι μόνος οὐκ εἰμί, ἀλλ' ἐγὼ καὶ ὁ πέμψας με πατήρ. 17
 Καὶ ἐν τῷ νόμῳ δὲ τῷ ὑμετέρῳ²² γέγραπται ὅτι δύο ἀνθρώπων ἡ
 μαρτυρία¹⁶ ἀληθής¹⁷ ἐστιν. Ἐγὼ εἰμι ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμαυτοῦ,¹⁹ καὶ 18

¹ κάτω, down, below. ² κύπτω, bow down, stoop. ³ συνειδήσις, εως, ἡ, conscience. ⁴ ἐλέγχω, convict, reprove. ⁵ καταλείπω, leave, leave behind. ⁶ ἀνακύπτω, straighten up, stand erect. ⁷ θεάομαι, look at, behold. ⁸ πλὴν, however, but. ⁹ ποῦ, where?. ¹⁰ κατήγορος, ου, ὁ, accuser, prosecutor. ¹¹ κατακρίνω, condemn. ¹² μηκέτι, no longer. ¹³ ἀμαρτάνω, sin. ¹⁴ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ¹⁵ σεαυτοῦ, yourself, of you. ¹⁶ μαρτυρία, ας, ἡ, testimony, witness. ¹⁷ ἀληθής, true, unconcealed. ¹⁸ κἂν, and if, even if. ¹⁹ ἐμαυτοῦ, of myself. ²⁰ πόθεν, from where? whence. ²¹ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ²² ὑμέτερος, your.

μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὁ πέμψας με πατήρ. Ἔλεγον οὖν αὐτῷ, Ποῦ¹ 19
 ἐστιν ὁ πατήρ σου; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Οὐτε ἐμὲ οἶδατε, οὔτε τὸν
 πατέρα μου· εἰ ἐμὲ ᾔδειτε, καὶ τὸν πατέρα μου ᾔδειτε ἅν. Ταῦτα τὰ 20
 ῥήματα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ γαζοφυλακίῳ,² διδάσκων ἐν τῷ
 ἱερῷ· καὶ οὐδεὶς ἐπίασεν³ αὐτόν, ὅτι οὐπω⁴ ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ.

Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ ὑπάγω, καὶ ζητήσετέ με, καὶ ἐν 21
 τῇ ἁμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε· ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε
 ἐλθεῖν. Ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, Μήτι⁵ ἀποκτενεῖ ἑαυτόν, ὅτι λέγει, 22
 Ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὑμεῖς 23
 ἐκ τῶν κάτω⁶ ἐστέ, ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω⁷ εἰμί· ὑμεῖς ἐκ τοῦ κόσμου
 τούτου ἐστέ, ἐγὼ οὐκ εἰμί ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Εἶπον οὖν ὑμῖν ὅτι 24
 ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν· ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσητε ὅτι ἐγὼ
 εἰμι, ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. Ἔλεγον οὖν αὐτῷ, Σὺ τίς 25
 εἶ; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Τὴν ἀρχὴν ὃ τι καὶ λαλῶ ὑμῖν. 26
 Πολλὰ ἔχω περὶ ὑμῶν λαλεῖν καὶ κρίνειν· ἀλλ' ὁ πέμψας με ἀληθής⁸
 ἐστιν, καὶ γὰρ ἂ ἤκουσα παρ' αὐτοῦ, ταῦτα λέγω εἰς τὸν κόσμον. Οὐκ 27
 ἔγνωσαν ὅτι τὸν πατέρα αὐτοῖς ἔλεγεν. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 28
 Ὅταν ὑψώσητε⁹ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τότε γνώσεσθε ὅτι ἐγὼ εἰμι,
 καὶ ἀπ' ἑμαυτοῦ¹⁰ ποιῶ οὐδέν, ἀλλὰ καθὼς ἐδίδαξέν με ὁ πατήρ μου,
 ταῦτα λαλῶ· καὶ ὁ πέμψας με μετ' ἐμοῦ ἐστιν· οὐκ ἀφήκέν με μόνον 29

¹ ποῦ, where?. ² γαζοφυλάκιον, ου, τό, treasury. ³ πιάζω, take, lay hold of. ⁴ οὐπω, not yet. ⁵ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁶ κάτω, down, below. ⁷ ἄνω, up, above. ⁸ ἀληθής, true, unconcealed. ⁹ ὑψόω, lift up, exalt. ¹⁰ ἑμαυτοῦ, of myself. ¹¹ μόνος, only, alone.

ὁ πατήρ, ὅτι ἐγὼ τὰ ἀρεστὰ¹ αὐτῷ ποιῶ πάντοτε.² Ταῦτα αὐτοῦ 30
λαλοῦντος πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν.

Ἐλεγεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ Ἰουδαίους, Ἐὰν 31
ὕμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς³ μαθηταί μου ἐστέ· καὶ 32
γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει⁴ ὑμᾶς. 33
Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, Σπέρμα⁵ Ἀβραάμ ἐσμεν, καὶ οὐδενὶ
δεδουλεύκαμεν⁶ πώποτε.⁷ πῶς σὺ λέγεις ὅτι Ἐλεύθεροί⁸ γενήσεσθε; 34
Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν
τὴν ἁμαρτίαν δοῦλός ἐστιν τῆς ἁμαρτίας. Ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ 35
οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα· ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα. Ἐὰν οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς 36
ἐλευθερώσῃ,⁴ ὄντως⁹ ἐλεύθεροί⁸ ἔσεσθε. Οἶδα ὅτι σπέρμα⁵ Ἀβραάμ 37
ἐστε· ἀλλὰ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ¹⁰ ἐν
ὕμῖν. Ἐγὼ δ' ἐώρακα παρὰ τῷ πατρί μου, λαλῶ· καὶ ὑμεῖς οὖν δ' 38
ἐωράκατε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν, ποιεῖτε. Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον 39
αὐτῷ, Ὁ πατήρ ἡμῶν Ἀβραάμ ἐστιν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Εἰ
τέκνα τοῦ Ἀβραάμ ἦτε, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ ἐποιεῖτε. Νῦν δὲ 40
ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον δὲ τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἣν
ἤκουσα παρὰ τοῦ θεοῦ· τοῦτο Ἀβραάμ οὐκ ἐποίησεν. Ὑμεῖς ποιεῖτε 41
τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς ὑμῶν. Εἶπον οὖν αὐτῷ, Ἡμεῖς ἐκ πορνείας¹¹ οὐ
γεγεννήμεθα· ἓνα πατέρα ἔχομεν, τὸν θεόν. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ 42

¹ ἀρεστός, pleasing, desirable. ² πάντοτε, always, at all times. ³ ἀληθῶς, truly, really. ⁴ ἐλευθερώω, set free, exempt (from liability). ⁵ σπέρμα, τος, τό, seed, offspring. ⁶ δουλεύω, serve, am a slave. ⁷ πώποτε, ever yet, any time. ⁸ ἐλεύθερος, free, delivered from obligation. ⁹ ὄντως, really, indeed. ¹⁰ χωρέω, make room for, hold. ¹¹ πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry.

Ἰησοῦς, Εἰ ὁ θεὸς πατὴρ ὑμῶν ἦν, ἠγαπᾶτε ἂν ἐμέ: ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ
 θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἤκω:¹ οὐδὲ γὰρ ἀπ' ἐμαυτοῦ² ἐλήλυθα, ἀλλ' ἐκεῖνός
 με ἀπέστειλεν. Διὰ τί τὴν λαλιάν³ τὴν ἐμὴν οὐ γινώσκετε; Ὅτι οὐ 43
 δύνασθε ἀκοῦειν τὸν λόγον τὸν ἐμὸν. Ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ 44
 διαβόλου⁴ ἐστέ, καὶ τὰς ἐπιθυμίας⁵ τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν.
 Ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος⁶ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ
 ἔστηκεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ. Ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦδος,⁷ ἐκ
 τῶν ἰδίων λαλεῖ: ὅτι ψεύστης⁸ ἐστὶν καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. Ἐγὼ δὲ ὅτι 45
 τὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ πιστεύετε μοι. Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει⁹ με περὶ 46
 ἁμαρτίας; Εἰ δὲ ἀλήθειαν λέγω, διὰ τί ὑμεῖς οὐ πιστεύετε μοι; Ὁ ὢν 47
 ἐκ τοῦ θεοῦ τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ ἀκούει: διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε,
 ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἐστέ. Ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπον 48
 αὐτῷ, Οὐ καλῶς¹⁰ λέγομεν ἡμεῖς ὅτι Σαμαρείτης¹¹ εἶ σύ, καὶ
 δαιμόνιον ἔχεις; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Ἐγὼ δαιμόνιον οὐκ ἔχω, ἀλλὰ 49
 τιμῶ¹² τὸν πατέρα μου, καὶ ὑμεῖς ἀτιμάζετε¹³ με. Ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν 50
 δόξαν μου: ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρίνων. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐάν τις 51
 τὸν λόγον τὸν ἐμὸν τηρήσῃ, θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα. 52
 Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, Νῦν ἐγνώκαμεν ὅτι δαιμόνιον ἔχεις.
 Ἀβραὰμ ἀπέθανεν καὶ οἱ προφῆται, καὶ σὺ λέγεις, Ἐάν τις τὸν λόγον
 μου τηρήσῃ, οὐ μὴ γεύσῃται¹⁴ θανάτου εἰς τὸν αἰῶνα. Μὴ σὺ μείζων 53
 εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ, ὅστις ἀπέθανεν; Καὶ οἱ προφῆται

¹ ἤκω, I have come, I am present. ² ἐμαυτοῦ, of myself. ³ λαλιά, ᾤ, ἡ, speech, way of talking. ⁴ διάβολος, ου, ὁ, slanderer, accuser. ⁵ ἐπιθυμία, ας, ἡ, desire, passion. ⁶ ἀνθρωποκτόνος, ου, ὁ, murderer. ⁷ ψεῦδος, ους, τό, lie. ⁸ ψεύστης, ου, ὁ, liar, deceiver. ⁹ ἐλέγχω, convict, reprove. ¹⁰ καλῶς, rightly, well. ¹¹ Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan. ¹² τιμάω, honor, value at a price. ¹³ ἀτιμάζω, dishonor, disgrace. ¹⁴ γεύομαι, taste, experience.

ἀπέθανον: τίνα σεαυτὸν¹ σὺ ποιεῖς; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Ἐὰν ἐγὼ 54
 δοξάζω ἑμαυτόν,² ἢ δόξα μου οὐδέν ἐστιν: ἔστιν ὁ πατήρ μου ὁ
 δοξάζων με, ὃν ὑμεῖς λέγετε ὅτι Θεὸς ἡμῶν ἐστιν, καὶ οὐκ ἐγνώκατε 55
 αὐτόν: ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν, καὶ ἐὰν εἶπω ὅτι οὐκ οἶδα αὐτόν, ἔσομαι
 ὅμοιος³ ὑμῶν, ψεύστης:⁴ ἀλλ' οἶδα αὐτόν, καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ τηρῶ.
 Ἀβραὰμ ὁ πατήρ ὑμῶν ἡγαλλιάσατο⁵ ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμήν, 56
 καὶ εἶδεν καὶ ἐχάρη. Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς αὐτόν, Πεντήκοντα⁶ 57
 ἔτη⁷ οὐπω⁸ ἔχεις, καὶ Ἀβραὰμ ἐώρακας; Εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 58
 Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, πρὶν⁹ Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγὼ εἰμι. Ἦραν οὖν 59
 λίθους ἵνα βάλωσιν ἐπ' αὐτόν: Ἰησοῦς δὲ ἐκρύβη,¹⁰ καὶ ἐξῆλθεν ἐκ
 τοῦ ἱεροῦ, διελθὼν¹¹ διὰ μέσου αὐτῶν: καὶ παρήγεν¹² οὕτως.

Καὶ παράγων¹² εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς.¹³ Καὶ ἠρώτησαν 9
 αὐτόν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες, Ῥαββί, τίς ἡμαρτεν,¹⁴ οὗτος ἢ οἱ
 γονεῖς¹⁵ αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῇ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Οὔτε οὗτος 3
 ἡμαρτεν¹⁴ οὔτε οἱ γονεῖς¹⁵ αὐτοῦ: ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ¹⁶ τὰ ἔργα τοῦ
 θεοῦ ἐν αὐτῷ. Ἐμὲ δεῖ ἐργάζεσθαι¹⁷ τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με ἕως 4
 ἡμέρα ἐστίν: ἔρχεται νύξ, ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι.¹⁷ Ὅταν ἐν 5
 τῷ κόσμῳ ᾤ, φῶς εἰμι τοῦ κόσμου. Ταῦτα εἰπὼν, ἔπτυσεν¹⁸ χαμαί,¹⁹ 6
 καὶ ἐποίησεν πηλὸν²⁰ ἐκ τοῦ πτύσματος,²¹ καὶ ἐπέχρισεν²² τὸν πηλὸν

¹ σεαυτοῦ, yourself, of you. ² ἑμαυτοῦ, of myself. ³ ὅμοιος, like, similar. ⁴ ψεύστης, ου, ὁ, liar, deceiver. ⁵ ἀγαλλιάω, rejoice, am full of joy. ⁶ πεντήκοντα, fifty, 50. ⁷ ἔτος, ους, τό, year. ⁸ οὐπω, not yet. ⁹ πρὶν, before, formerly. ¹⁰ κρύπτω, conceal, hide. ¹¹ διέρχομαι, cross over, pass through. ¹² παράγω, pass by, depart. ¹³ γενετή, ἥς, ἡ, birth. ¹⁴ ἁμαρτάνω, sin. ¹⁵ γονεὺς, ἑως, ὁ, parent. ¹⁶ φανερώω, reveal, manifest. ¹⁷ ἐργάζομαι, work, word. ¹⁸ πτύω, spit. ¹⁹ χαμαί, on or to the ground. ²⁰ πηλός, οὔ, ὁ, clay, mud. ²¹ πτύσμα, τος, τό, saliva, spittle. ²² ἐπιχρίω, anoint, spread on.

ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, "Ὑπαγε νίψαι¹ εἰς 7
 τὴν κολυμβήθραν² τοῦ Σιλωάμ³ – ὃ ἐρμηνεύεται,⁴ Ἀπεσταλμένος.
 Ἀπῆλθεν οὖν καὶ ἐνίψατο,¹ καὶ ἦλθεν βλέπων. Οἱ οὖν γείτονες⁵ καὶ 8
 οἱ θεωροῦντες αὐτὸν τὸ πρότερον⁶ ὅτι τυφλὸς ἦν, ἔλεγον, Οὐχ οὗτός
 ἐστὶν ὁ καθήμενος καὶ προσαιτῶν;⁷ Ἄλλοι ἔλεγον ὅτι Οὗτός ἐστιν: 9
 ἄλλοι δὲ ὅτι Ὅμοιος⁸ αὐτῷ ἐστὶν. Ἐκεῖνος ἔλεγεν ὅτι Ἐγὼ εἰμι. 10
 Ἔλεγον οὖν αὐτῷ, Πῶς ἀνέωχθησάν σου οἱ ὀφθαλμοί; Ἀπεκρίθη 11
 ἐκεῖνος καὶ εἶπεν, Ἄνθρωπος λεγόμενος Ἰησοῦς πηλὸν⁹ ἐποίησεν, καὶ
 ἐπέχρισέν¹⁰ μου τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ εἶπέν μοι, "Ὑπαγε εἰς τὴν
 κολυμβήθραν² τοῦ Σιλωάμ,³ καὶ νίψαι.¹ Ἀπελθὼν δὲ καὶ νιψάμενος,¹
 ἀνέβλεψα.¹¹ Εἶπον οὖν αὐτῷ, Ποῦ¹² ἐστὶν ἐκεῖνος; Λέγει, Οὐκ οἶδα. 12

Ἄγουσιν αὐτὸν πρὸς τοὺς Φαρισαίους, τὸν ποτε¹³ τυφλόν. Ἦν δὲ 13
 σάββατον ὅτε τὸν πηλὸν⁹ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀνέωξεν αὐτοῦ
 τοὺς ὀφθαλμούς. Πάλιν οὖν ἡρώτων αὐτὸν καὶ οἱ Φαρισαῖοι, πῶς 15
 ἀνέβλεψεν.¹¹ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Πηλὸν⁹ ἐπέθηκέν¹⁴ μου ἐπὶ τοὺς
 ὀφθαλμούς, καὶ ἐνιψάμην,¹ καὶ βλέπω. Ἔλεγον οὖν ἐκ τῶν 16
 Φαρισαίων τινές, Οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστιν παρὰ τοῦ θεοῦ, ὅτι τὸ
 σάββατον οὐ τηρεῖ. Ἄλλοι ἔλεγον, Πῶς δύναται ἄνθρωπος
 ἁμαρτωλὸς¹⁵ τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν; Καὶ σχίσμα¹⁶ ἦν ἐν αὐτοῖς. 17
 Λέγουσιν τῷ τυφλῷ πάλιν, Σὺ τί λέγεις περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἠνοιξέν σου

¹ νίπτω, wash. ² κολυμβήθρα, ας, ἡ, pool, swimming-place. ³ Σιλωάμ, ὁ, Siloam. ⁴ ἐρμηνεύω, interpret, translate. ⁵ γείτων, ονος, ὁ, neighbor. ⁶ πρότερον, formerly, before. ⁷ προσαιτέω, beg. ⁸ ὅμοιος, like, similar. ⁹ πηλός, οὔ, ὁ, clay, mud. ¹⁰ ἐπιχρίω, anoint, spread on. ¹¹ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ¹² ποῦ, where?. ¹³ ποτέ, once, at some time. ¹⁴ ἐπιτίθημι, lay upon, put. ¹⁵ ἁμαρτωλός, ου, ὁ, sinner. ¹⁶ σχίσμα, τος, τό, tear, division.

τοὺς ὀφθαλμούς; Ὁ δὲ εἶπεν ὅτι Προφήτης ἐστίν. Οὐκ ἐπίστευσαν ¹⁸
 οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι τυφλὸς ἦν καὶ ἀνέβλεψεν,¹ ἕως ὅτου²
 ἐφώνησαν³ τοὺς γονεῖς⁴ αὐτοῦ τοῦ ἀναβλέψαντος,¹ καὶ ἠρώτησαν ¹⁹
 αὐτοὺς λέγοντες, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς λέγετε ὅτι
 τυφλὸς ἐγεννήθη; Πῶς οὖν ἄρτι⁵ βλέπει; Ἀπεκρίθησαν δὲ αὐτοῖς οἱ ²⁰
 γονεῖς⁴ αὐτοῦ καὶ εἶπον, Οἶδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ἡμῶν, καὶ ὅτι
 τυφλὸς ἐγεννήθη: πῶς δὲ νῦν βλέπει, οὐκ οἶδαμεν: ἢ τίς ἡνοιξεν ²¹
 αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς, ἡμεῖς οὐκ οἶδαμεν: αὐτὸς ἡλικίαν⁶ ἔχει:
 αὐτὸν ἐρωτήσατε, αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ λαλήσει. Ταῦτα εἶπον οἱ γονεῖς⁴ ²²
 αὐτοῦ, ὅτι ἐφοβοῦντο τοὺς Ἰουδαίους: ἤδη γὰρ συνετέθειντο⁷ οἱ
 Ἰουδαῖοι, ἵνα ἐάν τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ⁸ χριστόν, ἀποσυνάγωγος⁹
 γένηται. Διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς⁴ αὐτοῦ εἶπον ὅτι Ἡλικίαν⁶ ἔχει, αὐτὸν ²³
 ἐρωτήσατε. Ἐφώνησαν³ οὖν ἐκ δευτέρου¹⁰ τὸν ἄνθρωπον ὃς ἦν ²⁴
 τυφλός, καὶ εἶπον αὐτῷ, Δὸς δόξαν τῷ θεῷ: ἡμεῖς οἶδαμεν ὅτι ὁ
 ἄνθρωπος οὗτος ἁμαρτωλός¹¹ ἐστίν. Ἀπεκρίθη οὖν ἐκεῖνος καὶ εἶπεν, ²⁵
 Εἰ ἁμαρτωλός¹¹ ἐστίν, οὐκ οἶδα: ἐν οἶδα, ὅτι τυφλὸς ὦν, ἄρτι⁵ βλέπω.
 Εἶπον δὲ αὐτῷ πάλιν, Τί ἐποίησέν σοι; Πῶς ἡνοιξέν σου τοὺς ²⁶
 ὀφθαλμούς; Ἀπεκρίθη αὐτοῖς, Εἶπον ὑμῖν ἤδη, καὶ οὐκ ἠκούσατε. Τί ²⁷
 πάλιν θέλετε ἀκοῦειν; Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε αὐτοῦ μαθηταὶ γενέσθαι
 ; Ἐλοιδόρησαν¹² αὐτόν, καὶ εἶπον, Σὺ εἰ μαθητὴς ἐκείνου: ἡμεῖς δὲ ²⁸
 τοῦ Μωσέως ἐσμὲν μαθηταί. Ἡμεῖς οἶδαμεν ὅτι Μωσῆς λελάληκεν ὁ ²⁹

¹ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ² ὅτου, until. ³ φωνέω, call, crow. ⁴ γονεῖς, ἑως, ὁ, parent. ⁵ ἄρτι, now, just now. ⁶ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ⁷ συντίθημι, agree, make an agreement. ⁸ ὁμολογέω, confess, profess. ⁹ ἀποσυνάγωγος, expelled from the congregation. ¹⁰ δεύτερος, second. ¹¹ ἁμαρτωλός, ου, ὁ, sinner. ¹² λoidoréω, abuse, revile.

θεός: τοῦτον δὲ οὐκ οἶδαμεν πόθεν¹ ἐστίν. Ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρωπος καὶ 30
εἶπεν αὐτοῖς, Ἐν γὰρ τούτῳ θαυμαστόν² ἐστίν, ὅτι ὑμεῖς οὐκ οἴδατε
πόθεν¹ ἐστίν, καὶ ἀνέωξέν μου τοὺς ὀφθαλμούς. Οἶδαμεν δὲ ὅτι 31
ἁμαρτωλῶν³ ὁ θεὸς οὐκ ἀκούει· ἀλλ' ἐάν τις θεοσεβῇς⁴ ἦ, καὶ τὸ
θέλημα αὐτοῦ ποιῇ, τούτου ἀκούει. Ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἤκούσθη ὅτι 32
ἦνοιξέν τις ὀφθαλμούς τυφλοῦ γεγεννημένου. Εἰ μὴ ἦν οὗτος παρὰ 33
θεοῦ, οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν οὐδέν. Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, Ἐν 34
ἁμαρτίαις σὺ ἐγεννήθης ὅλος, καὶ σὺ διδάσκεις ἡμᾶς; Καὶ ἐξέβαλον
αὐτὸν ἔξω.

Ἦκουσεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω· καὶ εὐρών αὐτόν, εἶπεν 35
αὐτῷ, Σὺ πιστεύεις εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ; Ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπεν, 36
Καὶ τίς ἐστιν, κύριε, ἵνα πιστεύσω εἰς αὐτόν; Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ 37
Ἰησοῦς, Καὶ ἑώρακας αὐτόν, καὶ ὁ λαλῶν μετὰ σοῦ ἐκεῖνός ἐστιν. Ὁ 38
δὲ ἔφη, Πιστεύω, κύριε· καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ. Καὶ εἶπεν ὁ 39
Ἰησοῦς, Εἰς κρίμα⁵ ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ
βλέποντες βλέπωσιν, καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται. Καὶ 40
ἤκουσαν ἐκ τῶν Φαρισαίων ταῦτα οἱ ὄντες μετ' αὐτοῦ, καὶ εἶπον
αὐτῷ, Μὴ καὶ ἡμεῖς τυφλοὶ ἐσμεν; Εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Εἰ τυφλοὶ 41
ἦτε, οὐκ ἂν εἶχετε ἁμαρτίαν· νῦν δὲ λέγετε ὅτι Βλέπομεν· ἡ οὖν
ἁμαρτία ὑμῶν μένει.

¹ πόθεν, from where? whence. ² θαυμαστός, wonderful, marvelous. ³ ἁμαρτωλός, ου, ὁ, sinner. ⁴ θεοσεβής, god-fearing, devout. ⁵ κρίμα, ος, τό, judgment, verdict.

Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας¹ εἰς τὴν αὐλήν² **10**
 τῶν προβάτων,³ ἀλλὰ ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν,⁴ ἐκεῖνος κλέπτης⁵
 ἐστὶν καὶ ληστής.⁶ Ὁ δὲ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας¹ ποιμὴν⁷ ἐστίν **2**
 τῶν προβάτων.³ Τούτῳ ὁ θυρωρὸς⁸ ἀνοίγει, καὶ τὰ πρόβατα³ τῆς **3**
 φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει, καὶ τὰ ἴδια πρόβατα³ καλεῖ κατ' ὄνομα, καὶ
 ἐξάγει⁹ αὐτά. Καὶ ὅταν τὰ ἴδια πρόβατα³ ἐκβάλῃ, ἔμπροσθεν¹⁰ αὐτῶν **4**
 πορεύεται: καὶ τὰ πρόβατα³ αὐτῷ ἀκολουθεῖ, ὅτι οἶδασιν τὴν φωνήν
 αὐτοῦ. Ἀλλοτρίω¹¹ δὲ οὐ μὴ ἀκολουθήσωσιν, ἀλλὰ φεύζονται¹² ἀπ' **5**
 αὐτοῦ: ὅτι οὐκ οἶδασιν τῶν ἀλλοτρίων¹¹ τὴν φωνήν. Ταύτην τὴν **6**
 παροιμίαν¹³ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: ἐκεῖνοι δὲ οὐκ ἔγνωσαν τίνα ἦν ἢ
 ἐλάλει αὐτοῖς.

Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐγὼ εἰμι ἡ **7**
 θύρα¹ τῶν προβάτων.³ Πάντες ὅσοι ἤλθον κλέπται⁵ εἰσὶν καὶ λησταί:⁶ **8**
 ἀλλ' οὐκ ἤκουσαν αὐτῶν τὰ πρόβατα.³ Ἐγὼ εἰμι ἡ θύρα:¹ δι' ἐμοῦ **9**
 ἐάν τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται, καὶ εἰσελεύσεται καὶ ἐξελεύσεται, καὶ
 νομὴν¹⁴ εὐρήσει. Ὁ κλέπτης⁵ οὐκ ἔρχεται εἰ μὴ ἵνα κλέψῃ¹⁵ καὶ θύσῃ **10**
 καὶ ἀπολέσῃ: ἐγὼ ἤλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσιν, καὶ περισσὸν¹⁷ ἔχωσιν. **11**
 Ἐγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν⁷ ὁ καλός: ὁ ποιμὴν⁷ ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
 τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων.³ Ὁ μισθωτὸς¹⁸ δέ, καὶ οὐκ ὢν ποιμὴν,⁷ **12**
 οὗ οὐκ εἰσὶν τὰ πρόβατα³ ἴδια, θεωρεῖ τὸν λύκον¹⁹ ἐρχόμενον, καὶ

¹ θύρα, ας, ἡ, door, gate. ² αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ³ πρόβατον, ου, τό, sheep. ⁴ ἀλλαχόθεν, at another place, by another way. ⁵ κλέπτης, ου, ὁ, thief. ⁶ ληστής, ου, ὁ, robber, brigand. ⁷ ποιμὴν, ἑνος, ὁ, shepherd. ⁸ θυρωρός, ου, ὁ, doorkeeper, gatekeeper. ⁹ ἐξάγω, lead out. ¹⁰ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ¹¹ ἀλλότριος, strange, foreign. ¹² φεύγω, flee, escape. ¹³ παροιμία, ας, ἡ, proverb, parable. ¹⁴ νομή, ἡς, ἡ, pasture, spreading. ¹⁵ κλέπτω, steal. ¹⁶ θύω, sacrifice, kill. ¹⁷ περισσός, excessive, abundant. ¹⁸ μισθωτός, ου, ὁ, hired servant. ¹⁹ λύκος, ου, ὁ, wolf, jackal.

ἀφίησιν τὰ πρόβατα,¹ καὶ φεύγει·² καὶ ὁ λύκος³ ἄρπάζει⁴ αὐτά, καὶ
σκορπίζει⁵ τὰ πρόβατα.¹ Ὁ δὲ μισθωτὸς⁶ φεύγει,² ὅτι μισθωτὸς⁶ ἐστίν, 13
καὶ οὐ μέλει⁷ αὐτῷ περὶ τῶν προβάτων.¹ Ἐγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν⁸ ὁ καλός, 14
καὶ γινώσκω τὰ ἐμά, καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν. Καθὼς 15
γινώσκει με ὁ πατήρ, καὶ ἐγὼ γινώσκω τὸν πατέρα: καὶ τὴν ψυχὴν μου
τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων.¹ Καὶ ἄλλα πρόβατα¹ ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν 16
ἐκ τῆς αὐλῆς⁹ ταύτης: καὶ ἐκεῖνά¹⁰ με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου
ἀκούσουσιν: καὶ γενήσεται μία ποίμνη,¹¹ εἷς ποιμὴν.⁸ Διὰ τοῦτο ὁ 17
πατήρ με ἀγαπᾷ, ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχὴν μου, ἵνα πάλιν λάβω
αὐτήν. Οὐδεὶς αἶρει αὐτήν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτήν ἀπ' 18
ἐμαυτοῦ.¹² Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν
λαβεῖν αὐτήν. Ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ τοῦ πατρός μου.

Σχίσμα¹³ οὖν πάλιν ἐγένετο ἐν τοῖς Ἰουδαίοις διὰ τοὺς λόγους τούτους. 19
Ἔλεγον δὲ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, Δαιμόνιον ἔχει καὶ μαίνεται:¹⁴ τί αὐτοῦ
ἀκούετε; Ἄλλοι ἔλεγον, Ταῦτα τὰ ῥήματα οὐκ ἔστιν δαιμονιζομένου: 21
μὴ δαιμόνιον δύναται τυφλῶν ὀφθαλμοὺς ἀνοίγειν;

Ἐγένετο δὲ τὰ Ἐγκαίνια¹⁶ ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ χειμῶν¹⁷ ἦν: καὶ 22
περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ ἐν τῇ στοᾷ¹⁸ Σολομώνος.¹⁹ 24
Ἐκύκλωσαν²⁰ οὖν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἔλεγον αὐτῷ, Ἔως πότε²¹

¹ πρόβατον, ου, τό, sheep. ² φεύγω, flee, escape. ³ λύκος, ου, ὁ, wolf, jackal. ⁴ ἄρπάζω, seize, snatch. ⁵ σκορπίζω, scatter, disperse. ⁶ μισθωτός, οὔ, ὁ, hired servant. ⁷ μέλει, it is a care, it concerns. ⁸ ποιμὴν, ἐνος, ὁ, shepherd. ⁹ αὐλή, ἥς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹⁰ ἐκεῖνος, and he, and she. ¹¹ ποίμνη, ἥς, ἡ, flock. ¹² ἐμαυτοῦ, of myself. ¹³ σχίσμα, τος, τό, tear, division. ¹⁴ μαίνομαι, rage, be furious. ¹⁵ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹⁶ ἐγκαίνια, ὡν, τό, festival of rededication, renewal. ¹⁷ χειμῶν, ὧνος, ὁ, winter, storm. ¹⁸ στοά, ἄς, ἡ, portico, colonnade. ¹⁹ Σολομών, ὧνος, ὁ, Solomon. ²⁰ κυκλώω, encircle, surround. ²¹ πότε, when? at what time?

τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις; Εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, εἰπὲ ἡμῖν παρρησίᾳ.¹ 25

Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε: τὰ ἔργα ἃ

ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς μου, ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ: 26

ἀλλ' ὑμεῖς οὐ πιστεύετε: οὐ γὰρ ἐστε ἐκ τῶν προβάτων² τῶν ἐμῶν,

καθὼς εἶπον ὑμῖν. Τὰ πρόβατα² τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει, καὶ γὰρ 27

γινώσκω αὐτά, καὶ ἀκολουθοῦσίν μοι: καὶ γὰρ ζωὴν αἰώνιον δίδωμι 28

αὐτοῖς: καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ οὐχ ἁρπάσει³ τις

αὐτὰ ἐκ τῆς χειρὸς μου. Ὁ πατήρ μου ὃς δέδωκέν μοι, μείζων 29

πάντων ἐστίν: καὶ οὐδεὶς δύναται ἁρπάζειν³ ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πατρὸς

μου. Ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ ἐν ἐσμεν. Ἐβάστασαν⁴ οὖν πάλιν λίθους οἱ 30

Ἰουδαῖοι ἵνα λιθάσωσιν⁵ αὐτόν. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πολλὰ 32

καλὰ ἔργα ἔδειξα⁶ ὑμῖν ἐκ τοῦ πατρὸς μου: διὰ ποῖον⁷ αὐτῶν ἔργον

λιθάζετε⁵ με; Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες, Περὶ καλοῦ 33

ἔργου οὐ λιθάζομέν⁵ σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας,⁸ καὶ ὅτι σὺ

ἄνθρωπος ὢν ποιεῖς σεαυτὸν⁹ θεόν. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Οὐκ 34

ἐστὶν γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν, Ἐγὼ εἶπα, Θεοὶ ἐστε; Εἰ 35

ἐκείνους εἶπεν θεοὺς, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐγένετο – καὶ οὐ

δύναται λυθῆναι¹⁰ ἡ γραφή – ὃν ὁ πατήρ ἡγίασεν¹¹ καὶ ἀπέστειλεν εἰς 36

τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε ὅτι Βλασφημέις,¹² ὅτι εἶπον, Υἱὸς τοῦ θεοῦ

εἰμι; Εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς μου, μὴ πιστεύετε μοι: εἰ δὲ 37

ποιῶ, καὶ¹³ ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πιστεύσατε: ἵνα γνῶτε καὶ

¹ παρρησία, ας, ἡ, boldness, confidence. ² πρόβατον, ου, τό, sheep. ³ ἁρπάζω, seize, snatch. ⁴ βαστάζω, bear, carry. ⁵ λιθάζω, throw stones, stone. ⁶ δείκνυμι, show, point out. ⁷ ποῖος, what sort of? what? of what sort. ⁸ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ⁹ σεαυτοῦ, yourself, of you. ¹⁰ λύω, untie, loose. ¹¹ ἀγιάζω, make holy, consecrate. ¹² βλασφημέω, revile, blaspheme. ¹³ καὶ, and if, even if.

πιστεύσητε ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ πατήρ, καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ. Ἐζήτουν οὖν πάλιν 39
αὐτὸν πιάσαι·¹ καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν.

Καὶ ἀπῆλθεν πάλιν πέραν² τοῦ Ἰορδάνου³ εἰς τὸν τόπον ὅπου ἦν 40
Ἰωάννης τὸ πρῶτον βαπτίζων· καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ. Καὶ πολλοὶ ἦλθον 41
πρὸς αὐτόν, καὶ ἔλεγον ὅτι Ἰωάννης μὲν σημεῖον ἐποίησεν οὐδέν·
πάντα δὲ ὅσα εἶπεν Ἰωάννης περὶ τούτου, ἀληθῆ⁴ ἦν. Καὶ 42
ἐπίστευσαν πολλοὶ ἐκεῖ εἰς αὐτόν.

Ἦν δέ τις ἀσθενῶν⁵ Λάζαρος⁶ ἀπὸ Βηθανίας,⁷ ἐκ τῆς κώμης⁸ Μαρίας 11
καὶ Μάρθας⁹ τῆς ἀδελφῆς¹⁰ αὐτῆς. Ἦν δὲ Μαρία ἡ ἀλείψασα¹¹ τὸν 2
κύριον μύρω,¹² καὶ ἐκμάξασα¹³ τοὺς πόδας αὐτοῦ ταῖς θριξίν¹⁴ αὐτῆς,
ἥς ὁ ἀδελφὸς Λάζαρος⁶ ἠσθένει.⁵ Ἀπέστειλαν οὖν αἱ ἀδελφαὶ¹⁰ πρὸς 3
αὐτὸν λέγουσαι, Κύριε, ἴδε ὃν φιλεῖς¹⁵ ἀσθενεῖ.⁵ Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς 4
εἶπεν, Αὕτη ἡ ἀσθένεια¹⁶ οὐκ ἔστιν πρὸς θάνατον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς
δόξης τοῦ θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ δι' αὐτῆς. Ἠγάπα δὲ ὁ 5
Ἰησοῦς τὴν Μάρθαν⁹ καὶ τὴν ἀδελφὴν¹⁰ αὐτῆς καὶ τὸν Λάζαρον.⁶ Ὡς 6
οὖν ἤκουσεν ὅτι ἀσθενεῖ,⁵ τότε μὲν ἔμεινεν ἐν ᾧ ἦν τόπῳ δύο ἡμέρας.
Ἐπειτα¹⁷ μετὰ τοῦτο λέγει τοῖς μαθηταῖς, Ἄγωμεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν 7
πάλιν. Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταί, Ῥαββί, νῦν ἐζήτουν σε λιθάσαι¹⁹ 8
οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ πάλιν ὑπάγεις ἐκεῖ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Οὐχὶ δώδεκά 9

¹ πιάζω, take, lay hold of. ² πέραν, on the other side of, beyond (gen). ³ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁴ ἀληθής, true, unconcealed. ⁵ ἀσθενέω, be weak, sick. ⁶ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ⁷ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ⁸ κώμη, ης, ἡ, village. ⁹ Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ¹⁰ ἀδελφή, ἡς, ἡ, sister. ¹¹ ἀλείφω, anoint. ¹² μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ¹³ ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ¹⁴ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹⁵ φιλέω, love, kiss. ¹⁶ ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ¹⁷ ἔπειτα, then, after this. ¹⁸ Ἰουδαία, ας, ἡ, Judea. ¹⁹ λιθάζω, throw stones, stone.

εἰσιν ὥραι τῆς ἡμέρας; Ἐάν τις περιπατῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ
 προσκόπτει,¹ ὅτι τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου βλέπει. Ἐὰν δέ τις 10
 περιπατῇ ἐν τῇ νυκτί, προσκόπτει,¹ ὅτι τὸ φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ. 11
 Ταῦτα εἶπεν, καὶ μετὰ τοῦτο λέγει αὐτοῖς, Λάζαρος² ὁ φίλος³ ἡμῶν
 κεκοίμηται:⁴ ἀλλὰ πορεύομαι ἵνα ἐξυπνίσω⁵ αὐτόν. Εἶπον οὖν οἱ 12
 μαθηταὶ αὐτοῦ, Κύριε, εἰ κεκοίμηται,⁴ σωθήσεται. Εἰρήκει δὲ ὁ 13
 Ἰησοῦς περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ: ἐκεῖνοι δὲ ἔδοξαν ὅτι περὶ τῆς
 κοιμήσεως⁶ τοῦ ὕπνου⁷ λέγει. Τότε οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς 14
 παρρησίᾳ,⁸ Λάζαρος² ἀπέθανεν. Καὶ χαίρω δι' ὑμᾶς, ἵνα πιστεύσητε, 15
 ὅτι οὐκ ἤμην ἐκεῖ: ἀλλὰ ἄγωμεν πρὸς αὐτόν. Εἶπεν οὖν Θωμᾶς,⁹ ὁ 16
 λεγόμενος Δίδυμος,¹⁰ τοῖς συμμαθηταῖς,¹¹ Ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς, ἵνα
 ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ.
 Ἐλθὼν οὖν ὁ Ἰησοῦς εὔρεν αὐτὸν τέσσαρας¹² ἡμέρας ἤδη ἔχοντα ἐν τῷ 17
 μνημείῳ.¹³ Ἦν δὲ ἡ Βηθανία¹⁴ ἐγγὺς¹⁵ τῶν Ἱεροσολύμων, ὡς ἀπὸ 18
 σταδίων¹⁶ δεκαπέντε:¹⁷ καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐληλύθεισαν 19
 πρὸς τὰς περὶ Μάρθαν¹⁸ καὶ Μαρίαν, ἵνα παραμυθήσωνται¹⁹ αὐτάς
 περὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν. Ἡ οὖν Μάρθα,¹⁸ ὡς ἤκουσεν ὅτι Ἰησοῦς 20
 ἔρχεται, ὑπήντησεν²⁰ αὐτῷ: Μαρία δὲ ἐν τῷ οἴκῳ ἐκαθέζετο.²¹ Εἶπεν 21
 οὖν Μάρθα¹⁸ πρὸς τὸν Ἰησοῦν, Κύριε, εἰ ἦς ὥδε, ὁ ἀδελφός μου οὐκ

¹ προσκόπτω, strike against, stumble. ² Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ³ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ⁴ κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ⁵ ἐξυπνίζω, wake up, arouse. ⁶ κοίμησις, εως, ἡ, sleep, resting. ⁷ ὕπνος, ου, ὁ, sleep. ⁸ παρρησία, ας, ἡ, boldness, confidence. ⁹ Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ¹⁰ Δίδυμος, ου, ὁ, Didymus, Twin. ¹¹ συμμαθητής, οῦ, ὁ, fellow disciple. ¹² τέσσαρες, four, 4. ¹³ μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument. ¹⁴ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹⁵ ἐγγύς, near. ¹⁶ στάδιον, οῦ, τό, stadia, length of a stadium. ¹⁷ δεκαπέντε, fifteen, 15. ¹⁸ Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ¹⁹ παραμυθέομαι, encourage, comfort. ²⁰ ὑπαντάω, meet, go to meet. ²¹ καθέζομαι, sit down, am sitting.

ἂν ἐτεθνήκει.¹ Ἀλλὰ καὶ νῦν οἶδα ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν θεόν, δώσει 22
 σοι ὁ θεός. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου. Λέγει 23
 αὐτῷ Μάρθα,² Οἶδα ὅτι ἀναστήσεται ἐν τῇ ἀναστάσει³ ἐν τῇ ἐσχάτῃ
 ἡμέρᾳ. Εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις³ καὶ ἡ ζωή· ὁ 25
 πιστεύων εἰς ἐμέ, κἂν⁴ ἀποθάνῃ, ζήσεται· καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων 26
 εἰς ἐμέ, οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα. Πιστεύεις τοῦτο; Λέγει αὐτῷ, 27
 Ναί,⁵ κύριε· ἐγὼ πεπίστευκα, ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ
 εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος. Καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἀπῆλθεν, καὶ 28
 ἐφώνησεν⁶ Μαρίαν τὴν ἀδελφὴν⁷ αὐτῆς λάθρα,⁸ εἰποῦσα, Ὁ
 διδάσκαλος πάρεστιν⁹ καὶ φωνεῖ⁶ σε. Ἐκείνη ὡς ἤκουσεν, ἐγείρεται 29
 ταχὺ¹⁰ καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτόν. Οὐπω¹¹ δὲ ἐληλύθει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν 30
 κώμην,¹² ἀλλ' ἦν ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ὑπῆντησεν¹³ αὐτῷ ἡ Μάρθα.² Οἱ 31
 οὖν Ἰουδαῖοι οἱ ὄντες μετ' αὐτῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ παραμυθούμενοι¹⁴
 αὐτήν, ἰδόντες τὴν Μαρίαν ὅτι ταχέως¹⁵ ἀνέστη καὶ ἐξῆλθεν,
 ἠκολούθησαν αὐτῇ, λέγοντες ὅτι Ὑπάγει εἰς τὸ μνημεῖον,¹⁶ ἵνα
 κλαύσῃ¹⁷ ἐκεῖ. Ἡ οὖν Μαρία, ὡς ἦλθεν ὅπου ἦν ὁ Ἰησοῦς, ἰδοῦσα 32
 αὐτόν, ἔπεσεν αὐτοῦ¹⁸ εἰς τοὺς πόδας λέγουσα αὐτῷ, Κύριε, εἰ ἦς ὧδε,
 οὐκ ἂν ἀπέθανέν μου ὁ ἀδελφός. Ἰησοῦς οὖν ὡς εἶδεν αὐτήν 33
 κλαίουσαν,¹⁷ καὶ τοὺς συνελθόντας¹⁹ αὐτῇ Ἰουδαίους κλαίοντας,¹⁷
 ἐνεβριμήσατο²⁰ τῷ πνεύματι, καὶ ἐτάραξεν²¹ ἑαυτόν, καὶ εἶπεν, Ποῦ²² 34

¹ θνήσκω, die, am dying. ² Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ³ ἀνάστασις, εως, ἡ, resurrection, rising again. ⁴ κἂν, and if, even if. ⁵ ναί, yes, truly. ⁶ φωνέω, call, crow. ⁷ ἀδελφή, ἡς, ἡ, sister. ⁸ λάθρα, secretly. ⁹ πάρεμι, be present, have arrived. ¹⁰ ταχύ, quickly, speedily. ¹¹ οὐπω, not yet. ¹² κώμη, ἡς, ἡ, village. ¹³ ὑπαντάω, meet, go to meet. ¹⁴ παραμυθέομαι, encourage, comfort. ¹⁵ ταχέως, quickly, soon. ¹⁶ μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument. ¹⁷ κλαίω, weep, weep for. ¹⁸ αὐτοῦ, there, here. ¹⁹ συνέρχομαι, come together, come or go with. ²⁰ ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly. ²¹ ταρασσω, trouble, agitate. ²² ποῦ, where?

τεθείκατε αὐτόν; Λέγουσιν αὐτῷ, Κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε. Ἐδάκρυσεν¹ 35
 ὁ Ἰησοῦς. Ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, Ἴδε πῶς ἐφίλει² αὐτόν. Τινὲς δὲ ἐξ 36
 αὐτῶν εἶπον, Οὐκ ἠδύνατο οὗτος, ὁ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ
 τυφλοῦ, ποιῆσαι ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ; Ἰησοῦς οὖν πάλιν 38
 ἐμβριμώμενος³ ἐν ἑαυτῷ ἔρχεται εἰς τὸ μνημεῖον.⁴ Ἦν δὲ σπήλαιον,⁵
 καὶ λίθος ἐπέκειτο⁶ ἐπ' αὐτῷ. Λέγει ὁ Ἰησοῦς, Ἄρατε τὸν λίθον. 39
 Λέγει αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ⁷ τοῦ τεθνηκότος⁸ Μάρθα,⁹ Κύριε, ἤδη ὄζει¹⁰
 τεταρταῖος¹¹ γάρ ἐστιν. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Οὐκ εἶπόν σοι ὅτι ἐὰν 40
 πιστεύσῃς, ὅψι τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ; Ἦραν οὖν τὸν λίθον, οὗ¹² ἦν ὁ 41
 τεθνηκώς⁸ κείμενος.¹³ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἤρεν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄνω,¹⁴ καὶ
 εἶπεν, Πάτερ, εὐχαριστῶ¹⁵ σοι ὅτι ἤκουσάς μου. Ἐγὼ δὲ ᾔδειν ὅτι 42
 πάντοτέ¹⁶ μου ἀκούεις; ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν περιστῶτα¹⁷ εἶπον,
 ἵνα πιστεύσωσιν ὅτι σύ με ἀπέστειλας. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, φωνῇ 43
 μεγάλη ἐκραύγασεν,¹⁸ Λάζαρε,¹⁹ δεῦρο²⁰ ἔξω. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκώς,⁴⁴
 δεδεμένος²¹ τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας κειρίαις,²² καὶ ἡ ὄψις²³ αὐτοῦ
 σουδαρίῳ²⁴ περιεδέδετο.²⁵ Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Λύσατε²⁶ αὐτόν, καὶ
 ἄφετε ὑπάγειν.

¹ δακρύω, weep, shed tears. ² φιλέω, love, kiss. ³ ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly. ⁴ μνημεῖον, οὐ, τό, tomb, monument. ⁵ σπήλαιον, οὐ, τό, cave, den. ⁶ ἐπικείμεαι, lie on, lie upon. ⁷ ἀδελφὴ, ἥς, ἡ, sister. ⁸ θνήσκω, die, am dying. ⁹ Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ¹⁰ ὄζω, (emit a) smell, give off an odor. ¹¹ τεταρταῖος, happening on the fourth day. ¹² οὔ, where, when. ¹³ κείμεαι, lie, be laid. ¹⁴ ἄνω, up, above. ¹⁵ εὐχαριστέω, give thanks, thank. ¹⁶ πάντοτε, always, at all times. ¹⁷ περιίστημι, stand around, avoid. ¹⁸ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ¹⁹ Λάζαρος, οὐ, ὁ, Lazarus, Eliezer. ²⁰ δεῦρο, until now, come here! ²¹ δέω, bind, tie. ²² κειρίαι, ας, ἡ, binding material, wrappings. ²³ ὄψις, εως, ἡ, outward appearance, face. ²⁴ σουδαρίον, οὐ, τό, face cloth, handkerchief. ²⁵ περιδέω, bind, wrap around. ²⁶ λύω, untie, loose.

Πολλοὶ οὖν ἐκ τῶν Ἰουδαίων, οἱ ἐλθόντες πρὸς τὴν Μαρίαν καὶ 45
 θεασάμενοι¹ ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. Τινὲς δὲ ἐξ 46
 αὐτῶν ἀπῆλθον πρὸς τοὺς Φαρισαίους, καὶ εἶπον αὐτοῖς ἃ ἐποίησεν ὁ
 Ἰησοῦς.

Συνήγαγον οὖν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι συνέδριον,² καὶ ἔλεγον, Τί 47
 ποιοῦμεν; Ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ σημεῖα ποιεῖ. Ἐὰν ἀφώμεν 48
 αὐτόν οὕτως, πάντες πιστεύσουσιν εἰς αὐτόν: καὶ ἐλεύσονται οἱ
 Ῥωμαῖοι³ καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος. Εἷς δέ τις ἐξ 49
 αὐτῶν Καϊάφας,⁴ ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ⁵ ἐκείνου, εἶπεν αὐτοῖς,
 Ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδέν, οὐδὲ διαλογίζεσθε⁶ ὅτι συμφέρεῖ⁷ ἡμῖν ἵνα 50
 εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος
 ἀπόληται. Τοῦτο δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν, ἀλλὰ ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ 51
 ἐνιαυτοῦ⁵ ἐκείνου, προεφήτευσεν⁸ ὅτι ἔμελλεν Ἰησοῦς ἀποθνήσκειν
 ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, καὶ οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὰ 52
 τέκνα τοῦ θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα⁹ συναγάγῃ εἰς ἓν. Ἀπ' ἐκείνης οὖν 53
 τῆς ἡμέρας συνεβουλεύσαντο¹⁰ ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτόν.

Ἰησοῦς οὖν οὐκέτι¹¹ παρρησίᾳ¹² περιεπάτει ἐν τοῖς Ἰουδαίοις, ἀλλὰ 54
 ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν¹³ εἰς τὴν χώραν¹⁴ ἐγγὺς¹⁵ τῆς ἐρήμου,¹⁶ εἰς Ἐφραΐμ¹⁷
 λεγομένην πόλιν, κακεῖ¹⁸ διέτριβεν¹⁹ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ἦν 55

¹ θεάομαι, look at, behold. ² συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ³ Ῥωμαῖος, ου, ό, Roman, Roman citizen. ⁴ Καϊάφας, α, ό, Caiaphas. ⁵ ἐνιαυτός, ου, ό, year. ⁶ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁷ συμφέρω, bring together, it is profitable. ⁸ προφητεύω, prophesy, foretell. ⁹ διασκορπίζω, scatter, separate. ¹⁰ συμβουλεύω, plot, advise. ¹¹ οὐκέτι, no longer, no more. ¹² παρρησία, ας, ή, boldness, confidence. ¹³ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹⁴ χώρα, ας, ή, land, region. ¹⁵ ἐγγύς, near. ¹⁶ ἐρημος, ου, ή, wilderness, desert. ¹⁷ Ἐφραΐμ, ό, Ephraim. ¹⁸ κακεῖ, and there. ¹⁹ διατρίβω, continue, tarry.

δὲ ἐγγὺς¹ τὸ Πάσχα² τῶν Ἰουδαίων· καὶ ἀνέβησαν πολλοὶ εἰς
 Ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς χώρας³ πρὸ⁴ τοῦ Πάσχα,² ἵνα ἀγνίσωσιν⁵ ἑαυτούς.
 Ἐζήτουν οὖν τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔλεγον μετ' ἀλλήλων ἐν τῷ ἱερῷ 56
 ἐστηκότες, Τί δοκεῖ ὑμῖν; Ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν ἑορτήν;⁶ 57
 Δεδώκεισαν δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἐντολήν, ἵνα ἐάν τις
 γνῶ ποῦ⁷ ἐστίν, μὴνύσῃ,⁸ ὅπως πιάσωσιν⁹ αὐτόν.
 Ὁ οὖν Ἰησοῦς πρὸ⁴ ἑξ¹⁰ ἡμερῶν τοῦ Πάσχα² ἦλθεν εἰς Βηθανίαν,¹¹ ὅπου 12
 ἦν Λάζαρος¹² ὁ τεθνηκώς,¹³ ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. Ἐποίησαν οὖν 2
 αὐτῷ δεῖπνον¹⁴ ἐκεῖ, καὶ ἡ Μάρθα¹⁵ διηκόνει·¹⁶ ὁ δὲ Λάζαρος¹² εἷς ἦν
 τῶν ἀνακειμένων¹⁷ σὺν αὐτῷ. Ἡ οὖν Μαρία λαβοῦσα λίτραν¹⁸ μύρου 3
 νάρδου²⁰ πιστικῆς²¹ πολυτίμου,²² ἠλείψεν²³ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ,
 καὶ ἐξέμαξεν²⁴ ταῖς θριξίν²⁵ αὐτῆς τοὺς πόδας αὐτοῦ· ἡ δὲ οἰκία
 ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὁσμῆς²⁶ τοῦ μύρου.¹⁹ Λέγει οὖν εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν 4
 αὐτοῦ, Ἰούδας²⁷ Σίμωνος Ἰσκαριώτης,²⁸ ὁ μέλλων αὐτὸν
 παραδιδόναι, Διὰ τί τοῦτο τὸ μύρον¹⁹ οὐκ ἐπράθη²⁹ τριακοσίω³⁰ 5
 δηναρίων,³¹ καὶ ἐδόθη πτωχοῖς;³² Εἶπεν δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτι περὶ τῶν 6
 πτωχῶν³² ἔμελεν³³ αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτῃς³⁴ ἦν, καὶ τὸ γλωσσόκομον
 εἶχεν, καὶ τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν.³⁶ Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς, Ἄφες 7

¹ ἐγγύς, near. ² πάσχα, τό, passover, passover feast. ³ χώρα, ας, ἡ, land, region. ⁴ πρὸ, before (gen), before. ⁵ ἀγνίζω, purify, cleanse. ⁶ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁷ ποῦ, where?. ⁸ μὴνύω, make known, report. ⁹ πιάζω, take, lay hold of. ¹⁰ ἑξ, six, 6. ¹¹ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹² Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ¹³ θνήσκω, die, am dying. ¹⁴ δεῖπνον, ου, τό, supper, dinner. ¹⁵ Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ¹⁶ διακονέω, serve, minister. ¹⁷ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁸ λίτρα, ας, ἡ, Roman pound. ¹⁹ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ²⁰ νάρδος, ου, ἡ, spikenard, oil of nard. ²¹ πιστικός, genuine, pure. ²² πολυτίμος, very precious, costly. ²³ ἀλείφω, anoint. ²⁴ ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ²⁵ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ²⁶ ὁσμή, ἡς, ἡ, smell, aroma. ²⁷ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ²⁸ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ²⁹ τιπράσκω, sell. ³⁰ τριακόσιοι, three hundred, 300. ³¹ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ³² πτωχός, poor, poor man (as a noun). ³³ μέλει, it is a care, it concerns. ³⁴ κλέπτῃς, ου, ὁ, thief. ³⁵ γλωσσόκομον, ου, τό, money box, bag. ³⁶ βαστάζω, bear, carry.

αὐτήν: εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ¹ μου τετήρηκεν αὐτό. Τοὺς 8
 πτωχοὺς² γὰρ πάντοτε³ ἔχετε μεθ' ἐαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε³ ἔχετε.

Ἔγνω οὖν ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων ὅτι ἐκεῖ ἐστίν: καὶ ἦλθον οὐ 9
 διὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον⁴ ἴδωσιν, ὃν ἤγειρεν
 ἐκ νεκρῶν. Ἐβουλευσάντο⁵ δὲ οἱ ἀρχιερεῖς ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον⁴ 10
 ἀποκτείνωσιν: ὅτι πολλοὶ δι' αὐτὸν ὑπῆγον τῶν Ἰουδαίων, καὶ 11
 ἐπίστευον εἰς τὸν Ἰησοῦν.

Τῇ ἐπαύριον⁶ ὄχλος πολὺς ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτήν,⁷ ἀκούσαντες ὅτι 12
 ἔρχεται Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, ἔλαβον τὰ βαῖτα⁸ τῶν φοινίκων,⁹ καὶ 13
 ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν¹⁰ αὐτῷ, καὶ ἔκραζον, Ὡσαννά:¹¹ εὐλογημένος¹²
 ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ. Εὐρὼν δὲ ὁ 14
 Ἰησοῦς ὄναριον,¹³ ἐκάθισεν¹⁴ ἐπ' αὐτό, καθὼς ἐστίν γεγραμμένον, 15
 Μὴ φοβοῦ, θύγατερ¹⁵ Σιών: ἰδοὺ, ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται, καθήμενος
 ἐπὶ πῶλον¹⁶ ὄνου.¹⁷ Ταῦτα δὲ οὐκ ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τὸ 16
 πρῶτον: ἀλλ' ὅτε ἐδοξάσθη Ἰησοῦς, τότε ἐμνήσθησαν¹⁸ ὅτι ταῦτα ἦν
 ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένα, καὶ ταῦτα ἐποίησαν αὐτῷ. Ἐμαρτύρει οὖν ὁ 17
 ὄχλος ὁ ὢν μετ' αὐτοῦ ὅτε τὸν Λάζαρον⁴ ἐφώνησεν¹⁹ ἐκ τοῦ μνημείου,
 καὶ ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ὑπήντησεν²¹ αὐτῷ ὁ 18
 ὄχλος, ὅτι ἤκουσεν τοῦτο αὐτὸν πεποιηκέναι τὸ σημεῖον. Οἱ οὖν 19

¹ ἐνταφιασμός, οὐ, ὁ, preparation for burial, burial. ² πτωχός, poor, poor man (as a noun). ³ πάντοτε, always, at all times. ⁴ Λάζαρος, οὐ, ὁ, Lazarus, Eliezer. ⁵ βουλευώ, deliberate, take counsel. ⁶ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ⁷ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁸ βαῖτον, οὐ, τό, palm branch. ⁹ φοῖνιξ, ὁ, palm tree, palm branch. ¹⁰ ὑπάντησις, εως, ἡ, going to meet, meeting. ¹¹ ὦσαννά, hosanna. ¹² εὐλογέω, bless. ¹³ ὄναριον, οὐ, τό, young donkey, young ass. ¹⁴ καθίζω, seat, sit. ¹⁵ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ¹⁶ πῶλος, οὐ, ὁ, colt, young ass. ¹⁷ ὄνος, οὐ, ὁ, ass, donkey. ¹⁸ μιμνήσκομαι, remember, recall. ¹⁹ φωνέω, call, crow. ²⁰ μνημεῖον, οὐ, τό, tomb, monument. ²¹ ὑπαντάω, meet, go to meet.

Φαρισαῖοι εἶπον πρὸς ἑαυτούς, Θεωρεῖτε ὅτι οὐκ ὠφελεῖτε¹ οὐδέν:
Ἴδε ὁ κόσμος ὀπίσω² αὐτοῦ ἀπῆλθεν.

Ἦσαν δέ τινες Ἑλλήνες³ ἐκ τῶν ἀναβαινόντων ἵνα προσκυνήσωσιν ἐν 20
τῇ ἑορτῇ·⁴ οὗτοι οὖν προσῆλθον Φιλίππῳ⁵ τῷ ἀπὸ Βηθσαιᾶ⁶ τῆς 21
Γαλιλαίας, καὶ ἡρώτων αὐτὸν λέγοντες, Κύριε, θέλομεν τὸν Ἰησοῦν
ιδεῖν. Ἔρχεται Φίλιππος⁵ καὶ λέγει τῷ Ἀνδρέᾳ·⁷ καὶ πάλιν Ἀνδρέας⁷ 22
καὶ Φίλιππος⁵ λέγουσιν τῷ Ἰησοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς 23
λέγων, Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. Ἀμὴν 24
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ ὁ κόκκος⁸ τοῦ σίτου⁹ πεσῶν εἰς τὴν γῆν
ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει. 25
Ὁ φιλῶν¹⁰ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ μισῶν¹¹ τὴν
ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει¹² αὐτήν. 26
Ἐὰν ἐμοὶ διακονῇ¹³ τις, ἐμοὶ ἀκολουθείτω· καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγώ, ἐκεῖ καὶ
ὁ διάκονος¹⁴ ὁ ἐμὸς ἔσται· καὶ ἐὰν τις ἐμοὶ διακονῇ,¹³ τιμήσει¹⁵ αὐτὸν
ὁ πατήρ. Νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρακται·¹⁶ καὶ τί εἴπω; Πάτερ, σῶσόν 27
με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην. 28
Πάτερ, δόξασόν σου τὸ ὄνομα. Ἦλθεν οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ,
Καὶ ἐδόξασα, καὶ πάλιν δοξάσω. Ὁ οὖν ὄχλος ὁ ἑστὼς καὶ ἀκούσας 29
ἔλεγεν βροντὴν¹⁷ γεγονέναι· ἄλλοι ἔλεγον, Ἄγγελος αὐτῷ λελάληκεν.
Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν, Οὐ δι' ἐμὲ αὕτη ἡ φωνὴ γέγονεν, ἀλλὰ 30

¹ ὠφελέω, profit, help. ² ὀπίσω, behind, after (gen). ³ Ἑλλήν, ἥνος, ὁ, Greek, Hellene. ⁴ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁵ Φίλιππος, ου, ὁ, Philip. ⁶ Βηθσαιᾶ, ἡ, Bethsaida. ⁷ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁸ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ⁹ σῖτος, ου, ὁ, wheat, grain. ¹⁰ φιλέω, love, kiss. ¹¹ μισέω, hate, detest. ¹² φυλάσσω, guard, keep. ¹³ διακονέω, serve, minister. ¹⁴ διάκονος, ου, ὁ, minister, deacon. ¹⁵ τιμάω, honor, value at a price. ¹⁶ ταράσσω, trouble, agitate. ¹⁷ βροντή, ους, ἡ, thunder.

δι' ὑμᾶς. Νῦν κρίσις¹ ἐστὶν τοῦ κόσμου τούτου· νῦν ὁ ἄρχων² τοῦ 31
 κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω. Καγὼ ἐὰν ὑψωθῶ³ ἐκ τῆς γῆς, 32
 πάντας ἔλκύσω⁴ πρὸς ἑμαυτόν.⁵ Τοῦτο δὲ ἔλεγεν, σημαίνων⁶ ποίῳ⁷ 33
 θανάτῳ ἔμελλεν ἀποθνήσκειν. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ὄχλος, Ἡμεῖς 34
 ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου ὅτι ὁ χριστὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ πῶς
 σὺ λέγεις, Δεῖ ὑψωθῆναι³ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ
 υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου; Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ὅτι μικρὸν⁸ χρόνον 35
 τὸ φῶς μεθ' ὑμῶν ἐστίν. Περιπατεῖτε ἕως τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ
 σκοτία⁹ ὑμᾶς καταλάβῃ·¹⁰ καὶ ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ⁹ οὐκ οἶδεν
 ποῦ¹¹ ὑπάγει. Ὅπως τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φωτὸς 36
 γένησθε.

Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀπελθὼν ἐκρύβη¹² ἀπ' αὐτῶν. Τοσαῦτα 37
 δὲ αὐτοῦ σημεῖα πεποιηκότος ἔμπροσθεν¹⁴ αὐτῶν, οὐκ ἐπίστευον εἰς
 αὐτόν· ἵνα ὁ λόγος Ἡσαΐου¹⁵ τοῦ προφήτου πληρωθῇ, ὃν εἶπεν, 38
 Κύριε, τίς ἐπίστευσεν τῇ ἀκοῇ¹⁶ ἡμῶν; Καὶ ὁ βραχίων¹⁷ κυρίου τίνι
 ἀπεκαλύφθη;¹⁸ Διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο πιστεῦειν, ὅτι πάλιν εἶπεν 39
 Ἡσαΐας,¹⁵ Τετύφλωκεν¹⁹ αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ πεπώρωκεν²⁰ 40
 αὐτῶν τὴν καρδίαν· ἵνα μὴ ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ νοήσωσιν²¹ τῇ
 καρδίᾳ, καὶ ἐπιστραφῶσιν,²² καὶ ἰάσωμαι²³ αὐτούς. Ταῦτα εἶπεν 41

¹ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ² ἄρχων, οντος, ὁ, ruler, prince. ³ ὑψώω, lift up, exalt. ⁴ ἐλκύω, drag, draw. ⁵ ἑμαυτοῦ, of myself. ⁶ σημαίνω, indicate, signify. ⁷ ποῖος, what sort of? what? of what sort. ⁸ μικρός, small, little. ⁹ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ¹⁰ καταλαμβάνω, overtake, apprehend. ¹¹ ποῦ, where?. ¹² κρύπτω, conceal, hide. ¹³ τοσούτος, so great, so much. ¹⁴ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ¹⁵ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ¹⁶ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ¹⁷ βραχίων, ονος, ὁ, arm, strength. ¹⁸ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ¹⁹ τυφλῶ, blind, make blind. ²⁰ πωρώω, harden, render callous. ²¹ νοέω, understand, consider. ²² ἐπιστρέφω, turn to, return. ²³ ἰάομαι, heal.

Ἡσαΐας,¹ ὅτε εἶδεν τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐλάλησεν περὶ αὐτοῦ. 42

Ὅμως² μέντοι³ καὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων⁴ πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν:

ἀλλὰ διὰ τοὺς Φαρισαίους οὐχ ὡμολόγουν,⁵ ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι⁶

γένωνται. Ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἥπερ⁷ 43

τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ.

Ἰησοῦς δὲ ἔκραξεν καὶ εἶπεν, Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ πιστεύει εἰς ἐμέ, 44

ἀλλ' εἰς τὸν πέμψαντά με: καὶ ὁ θεωρῶν ἐμέ, θεωρεῖ τὸν πέμψαντά 45

με. Ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, ἐν 46

τῇ σκοτίᾳ⁸ μὴ μείνη. Καὶ ἐάν τις μου ἀκούσῃ τῶν ῥημάτων καὶ μὴ 47

πιστεύσῃ, ἐγὼ οὐ κρίνω αὐτόν: οὐ γὰρ ἤλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον,

ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον. Ὁ ἀθετῶν⁹ ἐμέ καὶ μὴ λαμβάνων τὰ 48

ῥήματά μου, ἔχει τὸν κρίνοντα αὐτόν: ὁ λόγος ὃν ἐλάλησα, ἐκεῖνος

κρινεῖ αὐτόν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Ὅτι ἐγὼ ἐξ ἑμαυτοῦ¹⁰ οὐκ ἐλάλησα: 49

ἀλλ' ὁ πέμψας με πατήρ, αὐτός μοι ἐντολὴν ἔδωκεν, τί εἶπω καὶ τί

λαλήσω. Καὶ οἶδα ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιος ἐστίν: ἃ οὖν λαλῶ 50

ἐγώ, καθὼς εἶρηκέν μοι ὁ πατήρ, οὕτως λαλῶ.

Πρὸ¹¹ δὲ τῆς ἑορτῆς¹² τοῦ Πάσχα,¹³ εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐλήλυθεν αὐτοῦ 13

ἡ ὥρα ἵνα μεταβῇ¹⁴ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν πατέρα,

ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέλος¹⁵ ἠγάπησεν

¹ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ² ὅμως, yet, nevertheless. ³ μέντοι, yet, however. ⁴ ἀρχων, οντος, ὁ, ruler, prince. ⁵ ὡμολογέω, confess, profess. ⁶ ἀποσυνάγωγος, expelled from the congregation. ⁷ ἥπερ, than. ⁸ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ⁹ ἀθετέω, reject, annul. ¹⁰ ἑμαυτοῦ, of myself. ¹¹ πρό, before (gen), before. ¹² ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ¹³ πάσχα, τό, passover, passover feast. ¹⁴ μεταβαίνω, depart, leave. ¹⁵ τέλος, ους, τό, end, purpose.

αὐτούς. Καὶ δείπνου¹ γενομένου, τοῦ διαβόλου² ἤδη βεβληκότος εἰς 2
 τὴν καρδίαν Ἰούδα³ Σίμωνος Ἰσκαριώτου⁴ ἵνα αὐτὸν παραδῶ, εἰδὼς ὅ 3
 Ἰησοῦς ὅτι πάντα δέδωκεν αὐτῷ ὁ πατήρ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ὅτι ἀπὸ
 θεοῦ ἐξῆλθεν καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὑπάγει, ἐγείρεται ἐκ τοῦ δείπνου,¹ καὶ 4
 τίθησιν τὰ ἱμάτια, καὶ λαβὼν λέντιον⁵ διέζωσεν⁶ ἑαυτόν. Εἶτα⁷ 5
 βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα,⁸ καὶ ἤρξατο νίπτειν⁹ τοὺς πόδας τῶν
 μαθητῶν, καὶ ἐκμάσσειν¹⁰ τῷ λεντίῳ⁵ ὃ ἦν διεζωσμένος.⁶ Ἔρχεται 6
 οὖν πρὸς Σίμωνα Πέτρον· καὶ λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος, Κύριε, σύ μου
 νίπτεις⁹ τοὺς πόδας; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ὁ ἐγὼ ποιῶ, 7
 σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι,¹¹ γνώσῃ δὲ μετὰ ταῦτα. Λέγει αὐτῷ Πέτρος, Οὐ 8
 μὴ νίψῃς⁹ τοὺς πόδας μου εἰς τὸν αἰῶνα. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,
 Ἐὰν μὴ νίψω⁹ σε, οὐκ ἔχεις μέρος¹² μετ' ἐμοῦ. Λέγει αὐτῷ Σίμων 9
 Πέτρος, Κύριε, μὴ τοὺς πόδας μου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας καὶ
 τὴν κεφαλὴν. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὁ λελουμένος¹³ οὐ χρεῖαν¹⁴ ἔχει 10
 ἢ τοὺς πόδας νίψασθαι,⁹ ἀλλ' ἔστιν καθαρὸς¹⁵ ὅλος· καὶ ὑμεῖς
 καθαροί¹⁵ ἐστε, ἀλλ' οὐχὶ πάντες. Ἦδει γὰρ τὸν παραδιδόντα αὐτόν· 11
 διὰ τοῦτο εἶπεν, Οὐχὶ πάντες καθαροί¹⁵ ἐστε.

Ὅτε οὖν ἔνιψεν⁹ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ ἔλαβεν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, 12
 ἀναπεσὼν¹⁶ πάλιν, εἶπεν αὐτοῖς, Γινώσκετε τί πεποίηκα ὑμῖν; Ὑμεῖς 13
 φωνεῖτέ¹⁷ με, Ὁ διδάσκαλος, καὶ Ὁ κύριος· καὶ καλῶς¹⁸ λέγετε, εἰμὶ

¹ δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ² διάβολος, ου, ὁ, slanderer, accuser. ³ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ⁴ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ⁵ λέντιον, ου, τό, linen cloth, towel. ⁶ διαζώννυμι, gird about, put on. ⁷ εἶτα, then, thereafter. ⁸ νιπτῆρ, ἦρος, ὁ, wash basin, basin. ⁹ νίπτω, wash. ¹⁰ ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ¹¹ ἄρτι, now, just now. ¹² μέρος, ους, τό, part, portion. ¹³ λούω, bathe, wash. ¹⁴ χρεία, ας, ἡ, need, necessity. ¹⁵ καθαρὸς, clean, pure. ¹⁶ ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹⁷ φωνέω, call, crow. ¹⁸ καλῶς, rightly, well.

γάρ. Εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα¹ ὑμῶν τοὺς πόδας, ὁ κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, 14
καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε² ἀλλήλων νίπτειν¹ τοὺς πόδας. Ὑπόδειγμα³ γὰρ 15
ἔδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιῇτε. Ἀμὴν 16
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, Οὐκ ἔστιν δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ, οὐδὲ
ἀπόστολος μείζων τοῦ πέμψαντος αὐτόν. Εἰ ταῦτα οἴδατε, μακάριοί 17
ἐστε ἐὰν ποιῇτε αὐτά. Οὐ περὶ πάντων ὑμῶν λέγω· ἐγὼ οἶδα οὓς 18
ἐξελεξάμην·⁴ ἀλλ' ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, Ὁ τρώγων⁵ μετ' ἐμοῦ τὸν
ἄρτον ἐπήρην⁶ ἐπ' ἐμὲ τὴν πτέρναν⁷ αὐτοῦ. Ἀπ' ἄρτι⁸ λέγω ὑμῖν πρὸ⁹ 19
τοῦ γενέσθαι, ἵνα, ὅταν γένηται, πιστεύσητε ὅτι ἐγὼ εἰμι. Ἀμὴν 20
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, Ὁ λαμβάνων ἐάν τινα πέμψω, ἐμὲ λαμβάνει· ὁ δὲ
ἐμὲ λαμβάνων, λαμβάνει τὸν πέμψαντά με.

Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐταράχθη¹⁰ τῷ πνεύματι, καὶ ἐμαρτύρησεν καὶ 21
εἶπεν, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. 22
Ἐβλεπον οὖν εἰς ἀλλήλους οἱ μαθηταί, ἀπορούμενοι¹¹ περὶ τίνος
λέγει. Ἦν δὲ ἀνακείμενος¹² εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ¹³ 23
τοῦ Ἰησοῦ, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς· νεύει¹⁴ οὖν τούτῳ Σίμων Πέτρος 24
πυθέσθαι¹⁵ τίς ἂν εἴη περὶ οὗ λέγει. Ἐπιπεσὼν¹⁶ δὲ ἐκεῖνος οὕτως ἐπὶ 25
τὸ στῆθος¹⁷ τοῦ Ἰησοῦ, λέγει αὐτῷ, Κύριε, τίς ἐστιν; Ἀποκρίνεται ὁ 26
Ἰησοῦς, Ἐκεῖνός ἐστιν ὃς ἐγὼ βάψας¹⁸ τὸ ψωμίον¹⁹ ἐπιδώσω.²⁰ Καὶ
ἐμβάψας²¹ τὸ ψωμίον,¹⁹ δίδωσιν Ἰούδᾳ²² Σίμωνος Ἰσκαριώτη.²³ Καὶ 27

¹ νίπτω, wash. ² ὀφείλω, owe, ought. ³ ὑπόδειγμα, τος, τό, copy, example. ⁴ ἐκλέγομαι, choose, elect. ⁵ τρώγω, gnaw, crunch. ⁶ ἐπαίρω, lift up, raise. ⁷ πτέρνα, ης, ἡ, heel. ⁸ ἄρτι, now, just now. ⁹ πρὸ, before (gen), before. ¹⁰ ταράσσω, trouble, agitate. ¹¹ ἀπορέω, be at a loss, be perplexed. ¹² ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹³ κόλπος, ου, ὁ, bosom, breast. ¹⁴ νεύω, nod, beckon (as a sign). ¹⁵ πυνθάνομαι, inquire, ask. ¹⁶ ἐπιπίπτω, fall upon, press upon. ¹⁷ στῆθος, ους, τό, breast, chest. ¹⁸ βάπτω, dip, dye. ¹⁹ ψωμίον, ου, τό, fragment, morsel. ²⁰ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ²¹ ἐμβάπτω, dip, dip into. ²² Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ²³ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth.

μετὰ τὸ ψωμίον,¹ τότε εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ Σατανᾶς.² Λέγει οὖν
 αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὁ ποιεῖς, ποίησον τάχιον.³ Τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἔγνω 28
 τῶν ἀνακειμένων⁴ πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ. Τινὲς γὰρ ἐδόκουν, ἐπεὶ⁵ τὸ 29
 γλωσσόκομον⁶ εἶχεν ὁ Ἰούδας,⁷ ὅτι λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀγόρασον⁸
 ὧν χρεῖαν⁹ ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτήν·¹⁰ ἢ τοῖς πτωχοῖς¹¹ ἵνα τι δῶ. Λαβὼν 30
 οὖν τὸ ψωμίον¹ ἐκεῖνος, εὐθέως ἐξῆλθεν· ἦν δὲ νύξ.

Ὅτε ἐξῆλθεν, λέγει ὁ Ἰησοῦς, Νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ 31
 ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ. Εἰ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ θεὸς 32
 δοξάσει αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ, καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν. Τεκνία,¹² ἔτι 33
 μικρὸν¹³ μεθ' ὑμῶν εἰμι. Ζητήσετέ με, καὶ καθὼς εἶπον τοῖς
 Ἰουδαίοις ὅτι Ὅπου ὑπάγω ἐγώ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἔλθεῖν, καὶ ὑμῖν
 λέγω ἄρτι.¹⁴ Ἐντολὴν καινὴν¹⁵ δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους· 34
 καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. Ἐν τούτῳ 35
 γνώσονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν
 ἀλλήλοις.

Λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος, Κύριε, ποῦ¹⁶ ὑπάγεις; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ 36
 Ἰησοῦς, Ὅπου ὑπάγω, οὐ δύνασαι μοι νῦν ἀκολουθῆσαι, ὅστερον¹⁷
 δὲ ἀκολουθήσεις μοι. Λέγει αὐτῷ Πέτρος, Κύριε, διὰ τί οὐ δύναμαί 37
 σοι ἀκολουθῆσαι ἄρτι;¹⁴ Τὴν ψυχὴν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω. Ἀπεκρίθη 38

¹ ψωμίον, ου, τό, fragment, morsel. ² Σατανᾶς, ᾱ, ὁ, Satan, adversary. ³ τάχιον, more swiftly. ⁴ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ⁵ ἐπεὶ, when, since. ⁶ γλωσσόκομον, ου, τό, money box, bag. ⁷ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ⁸ ἀγοράζω, buy. ⁹ χρεῖα, ας, ἡ, need, necessity. ¹⁰ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ¹¹ πτωχός, poor, poor man (as a noun). ¹² τεκνίον, ου, τό, little child. ¹³ μικρός, small, little. ¹⁴ ἄρτι, now, just now. ¹⁵ καινός, new, fresh. ¹⁶ ποῦ, where?. ¹⁷ ὅστερον, lastly, afterward.

αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Τὴν ψυχὴν σου ὑπὲρ ἐμοῦ θήσεις; Ἀμὴν ἀμὴν λέγω
σοι, οὐ μὴ ἀλέκτωρ¹ φωνήσῃ² ἕως οὗ ἀπαρνήσῃ³ με τρίς.⁴

Μὴ ταρασσέσθω⁵ ὑμῶν ἡ καρδιά: πιστεύετε εἰς τὸν θεόν, καὶ εἰς ἐμὲ **14**
πιστεύετε. Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρός μου μοναὶ⁶ πολλάί εἰσιν: εἰ δὲ μή, **2**
εἴπον ἂν ὑμῖν: Πορεύομαι ἐτοιμάσαι⁷ τόπον ὑμῖν. Καὶ ἐὰν πορευθῶ, **3**
ἐτοιμάσω⁸ ὑμῖν τόπον: πάλιν ἔρχομαι καὶ παραλήψομαι⁹ ὑμᾶς πρὸς
ἐμαυτόν,¹⁰ ἵνα ὅπου εἰμι ἐγώ, καὶ ὑμεῖς ᾗτε. Καὶ ὅπου ἐγὼ ὑπάγω **4**
οἴδατε, καὶ τὴν ὁδὸν οἴδατε. Λέγει αὐτῷ Θωμᾶς,¹¹ Κύριε, οὐκ **5**
οἶδαμεν ποῦ¹² ὑπάγεις: καὶ πῶς δυνάμεθα τὴν ὁδὸν εἰδέναι; Λέγει **6**
αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή: οὐδεὶς
ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. Εἰ ἐγνώκειτέ με, καὶ τὸν **7**
πατέρα μου ἐγνώκειτε ἂν: καὶ ἅπ' ἄρτι¹³ γινώσκετε αὐτόν, καὶ
ἐωράκατε αὐτόν. Λέγει αὐτῷ Φίλιππος,¹⁴ Κύριε, δείξον¹⁵ ἡμῖν τὸν **8**
πατέρα, καὶ ἀρκεῖ¹⁶ ἡμῖν. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Τοσοῦτον¹⁷ χρόνον **9**
μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με, Φίλιππε;¹⁴ Ὁ ἐωρακὼς ἐμέ,
ἐώρακεν τὸν πατέρα: καὶ πῶς σὺ λέγεις, Δείξον¹⁵ ἡμῖν τὸν πατέρα; **10**
Οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν; Τὰ
ρήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, ἀπ' ἐμαυτοῦ¹⁰ οὐ λαλῶ: ὁ δὲ πατὴρ ὁ ἐν
ἐμοὶ μένων, αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα. Πιστεύετε μοι ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, **11**
καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί: εἰ δὲ μή, διὰ τὰ ἔργα αὐτὰ πιστεύετε μοι. Ἀμὴν **12**

¹ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ² φωνέω, call, crow. ³ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ⁴ τρίς, thrice, three times. ⁵ ταρασσω, trouble, agitate. ⁶ μονή, ἡς, ἡ, dwelling-place, abode. ⁷ ἐτοιμάζω, prepare, make ready. ⁸ ἐτοιμάζω, I will prepare, I will make ready. ⁹ παραλαμβάνω, receive, take. ¹⁰ ἐμαυτοῦ, of myself. ¹¹ Θωμᾶς, ἁ, ὁ, Thomas. ¹² ποῦ, where?. ¹³ ἄρτι, now, just now. ¹⁴ Φίλιππος, ου, ὁ, Philip. ¹⁵ δείκνυμι, show, point out. ¹⁶ ἀρκέω, assist, suffice. ¹⁷ τοσοῦτος, so great, so much.

ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ καὶ ἐκεῖνος¹
 ποιήσει, καὶ μείζονα τούτων ποιήσει: ὅτι ἐγὼ πρὸς τὸν πατέρα μου
 πορεύομαι. Καὶ ὃ τι ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, τοῦτο ποιήσω, 13
 ἵνα δοξασθῇ ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ. Ἐάν τι αἰτήσητέ με ἐν τῷ ὀνόματί 14
 μου, ἐγὼ ποιήσω. Ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε. 15
 Καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον² δώσει ὑμῖν,
 ἵνα μένη μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ 17
 κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτό, οὐδὲ γινώσκει αὐτό.
 Ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει, καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται. 18
 Οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς:³ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. Ἔτι μικρὸν⁴ καὶ ὁ 19
 κόσμος με οὐκέτι⁵ θεωρεῖ, ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με: ὅτι ἐγὼ ζῶ, καὶ ὑμεῖς
 ζήσεσθε. Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὑμεῖς ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρί 20
 μου, καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοί, καὶ ἐγὼ ἐν ὑμῖν. Ὁ ἔχων τὰς ἐντολὰς μου καὶ 21
 τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με: ὁ δὲ ἀγαπῶν με,
 ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ πατρὸς μου: καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτόν, καὶ
 ἐμφανίσω⁶ αὐτῷ ἐμαυτόν.⁷ Λέγει αὐτῷ Ἰούδας,⁸ οὐχ ὁ Ἰσκαριώτης,⁹ 22
 Κύριε, καὶ τί γέγονεν ὅτι ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν⁶ σεαυτόν,¹⁰ καὶ
 οὐχὶ τῷ κόσμῳ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, 23
 τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πατὴρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς
 αὐτόν ἐλευσόμεθα, καὶ μονήν¹¹ παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. Ὁ μὴ ἀγαπῶν 24
 με, τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ: καὶ ὁ λόγος ὃν ἀκούετε οὐκ ἔστιν ἐμός,

¹ καὶ ἐκεῖνος, and he, and she. ² παράκλητος, ου, ὁ, helper, advocate. ³ ὀρφανός, orphan, bereaved. ⁴ μικρός, small, little. ⁵ οὐκέτι, no longer, no more. ⁶ ἐμφανίζω, manifest, disclose. ⁷ ἐμαυτοῦ, of myself. ⁸ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ⁹ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ¹⁰ σεαυτοῦ, yourself, of you. ¹¹ μονή, ἡς, ἡ, dwelling-place, abode.

ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατρός.

Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν παρ' ὑμῖν μένων. Ὁ δὲ παράκλητος,¹ τὸ πνεῦμα 25

τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει

πάντα, καὶ ὑπομνήσει² ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν. Εἰρήνην ἀφήμι 27

ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν: οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν,

ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν. Μὴ ταρασσέσθω³ ὑμῶν ἡ καρδία, μηδὲ δειλιάτω.⁴ 28

Ἦκούσατε ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, Ὑπάγω καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. Εἰ

ἡγαπᾶτέ με, ἐχάρητε ἂν ὅτι εἶπον, Πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα: ὅτι

ὁ πατὴρ μου μέζων μου ἐστίν. Καὶ νῦν εἶρηκα ὑμῖν πρὶν⁵ γενέσθαι: 29

ἵνα, ὅταν γένηται, πιστεύσητε. Οὐκέτι⁶ πολλὰ λαλήσω μεθ' ὑμῶν: 30

ἔρχεται γὰρ ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων,⁷ καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν: ἀλλ' 31

ἵνα γνῶ ὁ κόσμος ὅτι ἀγαπῶ τὸν πατέρα, καὶ καθὼς ἐνετείλατό⁸ μοι ὁ

πατὴρ, οὕτως ποιῶ. Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν.⁹

Ἐγὼ εἰμι ἡ ἄμπελος¹⁰ ἡ ἀληθινή,¹¹ καὶ ὁ πατὴρ μου ὁ γεωργός¹² ἐστίν. 15

Πᾶν κλῆμα¹³ ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν, αἶρει αὐτό: καὶ πᾶν τὸ

καρπὸν φέρον, καθαίρει¹⁴ αὐτό, ἵνα πλείονα καρπὸν φέρῃ. Ἦδη 3

ὑμεῖς καθαροί¹⁵ ἐστε διὰ τὸν λόγον ὃν λελάληκα ὑμῖν. Μείνατε ἐν 4

ἐμοί, καὶ ἐγὼ ἐν ὑμῖν. Καθὼς τὸ κλῆμα¹³ οὐ δύναται καρπὸν φέρειν ἂφ'

ἐαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ,¹⁰ οὕτως¹⁶ οὐδὲ ὑμεῖς, ἐὰν μὴ ἐν

¹ παράκλητος, ου, ὁ, helper, advocate. ² ὑπομιμνήσκω, remind, remember. ³ ταρασσω, trouble, agitate. ⁴ δειλιάω, be cowardly, fearful. ⁵ πρὶν, before, formerly. ⁶ οὐκέτι, no longer, no more. ⁷ ἄρχων, οντος, ὁ, ruler, prince. ⁸ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁹ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ¹⁰ ἄμπελος, ου, ἡ, vine. ¹¹ ἀληθινός, true, genuine. ¹² γεωργός, ου, ὁ, farmer, worker of the soil. ¹³ κλῆμα, τος, τό, vine branch, branch. ¹⁴ καθαίρω, make clean, clear. ¹⁵ καθαρός, clean, pure. ¹⁶ οὕτως, thus, so.

ἐμοὶ μείνητε. Ἐγὼ εἰμι ἡ ἄμπελος,¹ ὑμεῖς τὰ κλήματα.² Ὁ μένων ἐν 5
ἐμοί, καὶ ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει καρπὸν πολὺν· ὅτι χωρὶς³ ἐμοῦ οὐ
δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. Ἐὰν μὴ τις μείνη ἐν ἐμοί, ἐβλήθη ἔξω ὡς τὸ 6
κλημα,² καὶ ἐξηράνθη,⁴ καὶ συνάγουσιν αὐτὰ καὶ εἰς τὸ πῦρ
βάλλουσιν, καὶ καίεται.⁵ Ἐὰν μείνητε ἐν ἐμοί, καὶ τὰ ῥήματά μου ἐν 7
ὑμῖν μείνη, ὃ ἐὰν θέλητε αἰτήσεσθε, καὶ γενήσεται ὑμῖν. Ἐν τούτῳ 8
ἐδοξάσθη ὁ πατήρ μου, ἵνα καρπὸν πολὺν φέρετε· καὶ γενήσεσθε
ἐμοὶ μαθηταί. Καθὼς ἠγάπησέν με ὁ πατήρ, καὶ ἐγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς· 9
μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ. Ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, μενεῖτε 10
ἐν τῇ ἀγάπῃ μου· καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολάς τοῦ πατρός μου τετήρηκα,
καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ. Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἡ 11
ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνη, καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ. Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ 12
ἡ ἐμὴ, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. Μείζονα 13
ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν
φίλων⁶ αὐτοῦ. Ὑμεῖς φίλοι⁶ μου ἐστέ, ἐὰν ποιῇτε ὅσα ἐγὼ 14
ἐντέλλομαι⁷ ὑμῖν. Οὐκέτι⁸ ὑμᾶς λέγω δούλους, ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ 15
οἶδεν τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ κύριος· ὑμᾶς δὲ εἵρηκα φίλους,⁶ ὅτι πάντα ἃ
ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρός μου ἐγνώρισά⁹ ὑμῖν. Οὐχ ὑμεῖς με 16
ἐξελέξασθε,¹⁰ ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην¹⁰ ὑμᾶς, καὶ ἔθηκε ὑμᾶς, ἵνα ὑμεῖς
ὑπάγητε καὶ καρπὸν φέρετε, καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένη· ἵνα ὃ τι ἂν
αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δῶ ὑμῖν. Ταῦτα 17

¹ ἄμπελος, ου, ἡ, vine. ² κλημα, τος, τό, vine branch, branch. ³ χωρὶς, separate, apart from (gen). ⁴ ἐξηραίνω, dry up, parch. ⁵ καίω, burn, ignite. ⁶ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ⁷ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁸ οὐκέτι, no longer, no more. ⁹ γνωρίζω, make known, declare. ¹⁰ ἐκλέγομαι, choose, elect.

ἐντέλλομαι¹ ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. Εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ,² 18
 γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν.² Εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ 19
 κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει.³ ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστέ, ἀλλ' ἐγὼ
 ἐξελεξάμην⁴ ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ² ὑμᾶς ὁ κόσμος. 20
 Μνημονεύετε⁵ τοῦ λόγου οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, Οὐκ ἔστιν δούλος
 μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν,⁶ καὶ ὑμᾶς διώξουσιν.⁶ εἰ
 τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον⁷ τηρήσουσιν. Ἀλλὰ 21
 ταῦτα πάντα ποιήσουσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄνομά μου, ὅτι οὐκ οἶδασιν τὸν
 πέμψαντά με. Εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἀμαρτίαν οὐκ εἶχον: 22
 νῦν δὲ πρόφασιν⁸ οὐκ ἔχουσιν περὶ τῆς ἀμαρτίας αὐτῶν. Ὁ ἐμὲ 23
 μισῶν,² καὶ τὸν πατέρα μου μισεῖ.² Εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν αὐτοῖς 24
 ἃ οὐδεὶς ἄλλος πεποίηκεν, ἀμαρτίαν οὐκ εἶχον: νῦν δὲ καὶ ἐωράκασιν
 καὶ μεμισήκασιν² καὶ ἐμὲ καὶ τὸν πατέρα μου. Ἀλλ' ἵνα πληρωθῇ ὁ 25
 λόγος ὁ γεγραμμένος ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν ὅτι Ἐμίσησάν² με δωρεάν.⁹
 Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος,¹⁰ ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρός, 26
 τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται,¹¹ ἐκεῖνος
 μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ: καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς μετ' 27
 ἐμοῦ ἐστε.

¹ ἐντέλλομαι, command, give orders. ² μισέω, hate, detest. ³ φιλέω, love, kiss. ⁴ ἐκλέγομαι, choose, elect. ⁵ μνημονεύω, remember, make mention of. ⁶ διώκω, pursue, persecute. ⁷ ὑμέτερος, your. ⁸ πρόφασις, εως, ἡ, pretense, pretext. ⁹ δωρεάν, without cost, without cause. ¹⁰ παράκλητος, ου, ὁ, helper, advocate. ¹¹ ἐκπορεύομαι, go out, come out.

Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε.¹ Ἀποσυναγώγους² **16**

ποιήσουσιν ὑμᾶς· ἀλλ' ἔρχεται ὥρα, ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς δόξῃ

λατρεῖαν³ προσφέρειν⁴ τῷ θεῷ. Καὶ ταῦτα ποιήσουσιν, ὅτι οὐκ **3**

ἔγνωσαν τὸν πατέρα οὐδὲ ἐμέ. Ἀλλὰ ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ὅταν **4**

ἔλθῃ ἡ ὥρα, μνημονεύητε⁵ αὐτῶν, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. Ταῦτα δὲ

ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον, ὅτι μεθ' ὑμῶν ἤμην. Νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς **5**

τὸν πέμψαντά με, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με, Ποῦ⁶ ὑπάγεις; Ἀλλ' **6**

ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἡ λύπη⁷ πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν. **7**

Ἀλλ' ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν: συμφέρει⁸ ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω:

ἐὰν γὰρ ἐγὼ μὴ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος⁹ οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς:

ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς. Καὶ ἐλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει **8**

τὸν κόσμον περὶ ἁμαρτίας καὶ περὶ δικαιοσύνης καὶ περὶ κρίσεως:¹¹ **9**

περὶ ἁμαρτίας μὲν, ὅτι οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ: περὶ δικαιοσύνης δέ, **10**

ὅτι πρὸς τὸν πατέρα μου ὑπάγω, καὶ οὐκέτι¹² θεωρεῖτέ με: περὶ δὲ **11**

κρίσεως,¹¹ ὅτι ὁ ἄρχων¹³ τοῦ κόσμου τούτου κέκριται. Ἔτι πολλὰ ἔχω **12**

λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν¹⁴ ἄρτι.¹⁵ Ὅταν δὲ ἔλθῃ **13**

ἐκεῖνος, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει¹⁶ ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν

ἀλήθειαν: οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει,

καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ¹⁷ ὑμῖν. Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ **14**

ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ¹⁷ ὑμῖν. Πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ ἐμά **15**

¹ σκανδαλίζω, cause to stumble. ² ἀποσυναγώγος, expelled from the congregation. ³ λατρεία, ας, ἡ, service, divine worship. ⁴ προσφέρω, bring to, offer. ⁵ μνημονεύω, remember, make mention of. ⁶ ποῦ, where?. ⁷ λύπη, ης, ἡ, pain, grief. ⁸ συμφέρω, bring together, it is profitable. ⁹ παράκλητος, ου, ὁ, helper, advocate. ¹⁰ ἐλέγγω, convict, reprove. ¹¹ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ¹² οὐκέτι, no longer, no more. ¹³ ἄρχων, οντος, ὁ, ruler, prince. ¹⁴ βαστάζω, bear, carry. ¹⁵ ἄρτι, now, just now. ¹⁶ ὁδηγέω, lead, guide. ¹⁷ ἀναγγέλλω, announce, report.

ἐστιν: διὰ τοῦτο εἶπον, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λαμβάνει, καὶ ἀναγγελεῖ¹
 ὑμῖν. Μικρὸν² καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν² καὶ ὄψεσθέ με, 16
 ὅτι ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα. Εἶπον οὖν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς 17
 ἀλλήλους, Τί ἐστιν τοῦτο ὃ λέγει ἡμῖν, Μικρὸν² καὶ οὐ θεωρεῖτέ με,
 καὶ πάλιν μικρὸν² καὶ ὄψεσθέ με; Καὶ ὅτι Ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν
 πατέρα; Ἔλεγον οὖν, Τοῦτο τί ἐστιν ὃ λέγει, τὸ μικρόν;² Οὐκ 18
 οἶδαμεν τί λαλεῖ. Ἔγνω οὖν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἤθελον αὐτὸν ἐρωτᾶν, καὶ 19
 εἶπεν αὐτοῖς, Περὶ τούτου ζητεῖτε μετ' ἀλλήλων, ὅτι εἶπον, Μικρὸν²
 καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν² καὶ ὄψεσθέ με; Ἀμὴν ἀμὴν 20
 λέγω ὑμῖν ὅτι κλαύσετε³ καὶ θρηνήσετε⁴ ὑμεῖς, ὁ δὲ κόσμος
 χαρήσεται: ὑμεῖς δὲ λυπηθήσεσθε,⁵ ἀλλ' ἡ λύπη⁶ ὑμῶν εἰς χαρὰν
 γενήσεται. Ἡ γυνὴ ὅταν τίκτῃ⁷ λύπην⁶ ἔχει, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα αὐτῆς: 21
 ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ παιδίον, οὐκέτι⁸ μνημονεύει⁹ τῆς θλίψεως,¹⁰ διὰ
 τὴν χαρὰν ὅτι ἐγεννήθη ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον. Καὶ ὑμεῖς οὖν 22
 λύπην⁶ μὲν νῦν ἔχετε: πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς, καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ
 καρδία, καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἶρει ἀφ' ὑμῶν. Καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ 23
 ἡμέρᾳ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὅσα ἂν
 αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δώσει ὑμῖν. Ἔως ἄρτι¹¹ οὐκ 24
 ἠτήσατε οὐδέν ἐν τῷ ὀνόματί μου: αἰτεῖτε, καὶ λήψεσθε, ἵνα ἡ χαρὰ
 ὑμῶν ᾗ πεπληρωμένη.

¹ ἀναγγέλλω, announce, report. ² μικρός, small, little. ³ κλαίω, weep, weep for. ⁴ θρηνέω, lament, mourn. ⁵ λυπέω, grieve, pain. ⁶ λύπη, ης, ἡ, pain, grief. ⁷ τίκτω, give birth to, bear. ⁸ οὐκέτι, no longer, no more. ⁹ μνημονεύω, remember, make mention of. ¹⁰ θλίψις, εως, ἡ, tribulation, persecution. ¹¹ ἄρτι, now, just now.

Ταῦτα ἐν παροιμίαις¹ λελάληκα ὑμῖν· ἀλλ' ἔρχεται ὥρα ὅτε οὐκέτι² ἐν 25
παροιμίαις¹ λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ παρρησίᾳ³ περὶ τοῦ πατρὸς
ἀναγγεῖλω⁴ ὑμῖν. Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσεσθε· 26
καὶ οὐ λέγω ὑμῖν ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα περὶ ὑμῶν· αὐτὸς γὰρ 27
ὁ πατὴρ φιλεῖ⁵ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε,⁵ καὶ πεπιστεύκατε
ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον. Ἐξῆλθον παρὰ τοῦ πατρὸς, καὶ 28
ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον· πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον, καὶ πορεύομαι
πρὸς τὸν πατέρα. Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Ἴδε, νῦν 29
παρρησίᾳ³ λαλεῖς, καὶ παροιμίαν¹ οὐδεμίαν λέγεις. Νῦν οἶδαμεν ὅτι 30
οἶδας πάντα, καὶ οὐ χρειάν⁶ ἔχεις ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ· ἐν τούτῳ
πιστεύομεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθες. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἄρτι⁷ 31
πιστεύετε; Ἰδοὺ, ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐλήλυθεν, ἵνα σκορπισθῇτε⁸ 32
ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια, καὶ ἐμὲ μόνον ἀφῆτε· καὶ οὐκ εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ
πατὴρ μετ' ἐμοῦ ἐστιν. Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην 33
ἔχητε. Ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν⁹ ἔχετε· ἀλλὰ θαρσεῖτε,¹⁰ ἐγὼ νενίκηκα¹¹
τὸν κόσμον.

Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπῆρεν¹² τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν 17
οὐρανόν, καὶ εἶπεν, Πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα· δόξασόν σου τὸν υἱόν,
ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ σε· καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης 2
σαρκός, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκας αὐτῷ, δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον. Αὕτη 3

¹ παροιμία, ας, ἡ, proverb, parable. ² οὐκέτι, no longer, no more. ³ παρρησία, ας, ἡ, boldness, confidence. ⁴ ἀναγγέλλω, I will report, I will announce. ⁵ φιλέω, love, kiss. ⁶ χρεία, ας, ἡ, need, necessity. ⁷ ἄρτι, now, just now. ⁸ σκορπίζω, scatter, disperse. ⁹ θλίψις, εως, ἡ, tribulation, persecution. ¹⁰ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ¹¹ νικάω, overcome, conquer. ¹² ἐπαίρω, lift up, raise.

δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωή, ἵνα γινώσκωσιν σε τὸν μόνον ἀληθινὸν¹ θεόν,
 καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν χριστόν. Ἐγὼ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς· τὸ 4
 ἔργον ἐτελείωσα² ὃ δέδωκάς μοι ἵνα ποιήσω. Καὶ νῦν δόξασόν με σύ, 5
 πάτερ, παρὰ σεαυτῷ³ τῇ δόξῃ ἣ εἶχον πρὸ⁴ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι
 παρὰ σοί. Ἐφανέρωσά⁵ σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις οὓς δέδωκάς 6
 μοι ἐκ τοῦ κόσμου· σοὶ⁶ ἦσαν, καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκας· καὶ τὸν
 λόγον σου τετηρήκασιν. Νῦν ἔγνωκαν ὅτι πάντα ὅσα δέδωκάς μοι, 7
 παρὰ σοῦ ἐστιν· ὅτι τὰ ῥήματα ἃ δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς· καὶ 8
 αὐτοὶ ἔλαβον, καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς⁷ ὅτι παρὰ σοῦ ἐξῆλθον, καὶ
 ἐπίστευσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας. Ἐγὼ περὶ αὐτῶν ἐρωτῶ· οὐ περὶ 9
 τοῦ κόσμου ἐρωτῶ, ἀλλὰ περὶ ὧν δέδωκάς μοι, ὅτι σοί⁶ εἰσιν· καὶ τὰ 10
 ἐμὰ πάντα σά⁶ ἐστιν, καὶ τὰ σά⁶ ἐμά· καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς. Καὶ 11
 οὐκέτι⁸ εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσιν, καὶ ἐγὼ πρὸς
 σε ἔρχομαι. Πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου, ᾧ
 δέδωκάς μοι, ἵνα ὥσιν ἐν, καθὼς ἡμεῖς. Ὅτε ἤμην μετ' αὐτῶν ἐν τῷ 12
 κόσμῳ, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου· οὓς δέδωκάς μοι,
 ἐφύλαξα,⁹ καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο, εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας,¹⁰
 ἵνα ἡ γραφή πληρωθῇ. Νῦν δὲ πρὸς σε ἔρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν 13
 τῷ κόσμῳ, ἵνα ἔχωσιν τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς.
 Ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τὸν λόγον σου, καὶ ὁ κόσμος ἐμίσησεν¹¹ αὐτούς, 14
 ὅτι οὐκ εἰσιν ἐκ τοῦ κόσμου, καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου. 15

¹ ἀληθινός, true, genuine. ² τελειόω, fill, fulfill. ³ σεαυτοῦ, yourself, of you. ⁴ πρό, before (gen), before. ⁵ φανερώω, reveal, manifest. ⁶ σός, your, yours. ⁷ ἀληθῶς, truly, really. ⁸ οὐκέτι, no longer, no more. ⁹ φυλάσσω, guard, keep. ¹⁰ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ¹¹ μισέω, hate, detest.

Οὐκ ἐρωτῶ ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς
 αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ. Ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσὶν, καθὼς ἐγὼ ἐκ τοῦ 16
 κόσμου οὐκ εἰμί. Ἀγιάσον¹ αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου: ὁ λόγος ὁ σὸς² 17
 ἀλήθειά ἐστιν. Καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, καὶ γὰρ 18
 ἀπέστειλα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσμον. Καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἀγιάζω³ 19
 ἑμαυτόν,⁴ ἵνα καὶ αὐτοὶ ὧσιν ἡγιασμένοι¹ ἐν ἀληθείᾳ. Οὐ περὶ 20
 τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευόντων διὰ τοῦ
 λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ: ἵνα πάντες ἐν ὧσιν: καθὼς σύ, πάτερ, ἐν ἐμοί, 21
 καὶ γὰρ ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἐν ὧσιν: ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ
 ὅτι σύ με ἀπέστειλας. Καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα 22
 αὐτοῖς, ἵνα ὧσιν ἐν, καθὼς ἡμεῖς ἐν ἐσμεν. Ἐγὼ ἐν αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν 23
 ἐμοί, ἵνα ὧσιν τετελειωμένοι⁵ εἰς ἐν, καὶ ἵνα γινώσκῃ ὁ κόσμος ὅτι σύ
 με ἀπέστειλας, καὶ ἠγάπησας αὐτούς, καθὼς ἐμὲ ἠγάπησας. Πάτερ, 24
 οὓς δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ κάκεῖνοι⁶ ὧσιν μετ' ἐμοῦ:
 ἵνα θεωρῶσιν τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν ἣν ἔδωκάς μοι, ὅτι ἠγάπησάς με
 πρὸ⁷ καταβολῆς⁸ κόσμου. Πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, 25
 ἐγὼ δέ σε ἔγνω, καὶ οὗτοι ἔγνωσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας: καὶ 26
 ἐγνώρισά⁹ αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου, καὶ γνωρίσω: ἵνα ἡ ἀγάπη, ἣν
 ἠγάπησάς με, ἐν αὐτοῖς ᾗ, καὶ γὰρ ἐν αὐτοῖς.

¹ ἀγιάζω, make holy, consecrate. ² σός, your, yours. ³ ἀγιάζω, I make holy, I consecrate. ⁴ ἑμαυτοῦ, of myself. ⁵ τελειόω, fill, fulfill. ⁶ κάκεῖνος, and he, and she. ⁷ πρὸ, before (gen), before. ⁸ καταβολή, ἥς, ἡ, foundation, depositing. ⁹ γνωρίζω, make known, declare.

Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐξῆλθεν σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ πέραν¹ τοῦ **18**
 χειμάρρου² τῶν Κέδρων,³ ὅπου ἦν κῆπος,⁴ εἰς ὃν εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ
 οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Ἦδει δὲ καὶ Ἰούδας,⁵ ὁ παραδιδούς αὐτόν, τὸν **2**
 τόπον· ὅτι πολλάκις⁶ συνήχθη ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν
 αὐτοῦ. Ὁ οὖν Ἰούδας,⁵ λαβὼν τὴν σπεῖραν,⁷ καὶ ἐκ τῶν ἀρχιερέων **3**
 καὶ Φαρισαίων ὑπηρέτας,⁸ ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ φανῶν⁹ καὶ λαμπάδων¹⁰
 καὶ ὅπλων.¹¹ Ἰησοῦς οὖν, εἰδὼς πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ’ αὐτόν, **4**
 ἐξελθὼν εἶπεν αὐτοῖς, Τίνα ζητεῖτε; Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, Ἰησοῦν τὸν **5**
 Ναζωραῖον.¹² Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ εἰμι. Εἰστήκει δὲ καὶ
 Ἰούδας⁵ ὁ παραδιδούς αὐτόν μετ’ αὐτῶν. Ὡς οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὅτι **6**
 Ἐγὼ εἰμι, ἀπήλθον εἰς τὰ ὀπίσω,¹³ καὶ ἔπαισεν χαμαί.¹⁴ Πάλιν οὖν **7**
 αὐτοὺς ἐπηρώτησεν, Τίνα ζητεῖτε; Οἱ δὲ εἶπον, Ἰησοῦν τὸν
 Ναζωραῖον.¹² Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Εἶπον ὑμῖν ὅτι ἐγὼ εἰμι· εἰ οὖν ἐμὲ **8**
 ζητεῖτε, ἄφετε τούτους ὑπάγειν· ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὃν εἶπεν ὅτι **9**
 Οὓς δέδωκάς μοι, οὐκ ἀπώλεσα ἐξ αὐτῶν οὐδένα. Σίμων οὖν Πέτρος **10**
 ἔχων μάχαιραν¹⁵ εἰλκυσεν¹⁶ αὐτήν, καὶ ἔπαισεν¹⁷ τὸν τοῦ ἀρχιερέως
 δούλον, καὶ ἀπέκοψεν¹⁸ αὐτοῦ τὸ ὠτίον¹⁹ τὸ δεξιόν. Ἦν δὲ ὄνομα τῷ
 δούλῳ Μάλχος.²⁰ Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ, Βάλε τὴν μάχαιραν **11**
 εἰς τὴν θήκην·²¹ τὸ ποτήριον²² ὃ δέδωκέν μοι ὁ πατήρ, οὐ μὴ πίνω
 αὐτό;

¹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ² χεῖμαρρος, ου, ὁ, brook, winter torrent. ³ Κεδρών, ὁ, Kidron. ⁴ κῆπος, ου, ὁ, garden. ⁵ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ⁶ πολλάκις, often, many times. ⁷ σπεῖρα, ης, ἡ, cohort. ⁸ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁹ φανός, οὔ, ὁ, lamp, torch. ¹⁰ λαμπάς, ἄδος, ἡ, torch, lamp. ¹¹ ὅπλον, ου, τό, tool, implement. ¹² Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ¹³ ὀπίσω, behind, after (gen). ¹⁴ χαμαί, on or to the ground. ¹⁵ μάχαιρα, ης, ἡ, sword. ¹⁶ ἐλκύω, drag, draw. ¹⁷ παίω, strike, hit. ¹⁸ ἀποκόπτω, cut off, smite. ¹⁹ ὠτίον, ου, τό, ear. ²⁰ Μάλχος, ου, ὁ, Malchus. ²¹ θήκη, ης, ἡ, sheath, scabbard. ²² ποτήριον, ου, τό, cup, drinking cup.

Ἦ οὖν σπεῖρα¹ καὶ ὁ χιλιάρχος² καὶ οἱ ὑπηρέται³ τῶν Ἰουδαίων 12
 συνέλαβον⁴ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔδησαν⁵ αὐτόν, καὶ ἀπήγαγον⁶ αὐτὸν 13
 πρὸς Ἄνναν⁷ πρῶτον· ἦν γὰρ πενθερός⁸ τοῦ Καϊάφα,⁹ ὃς ἦν ἀρχιερεὺς
 τοῦ ἐνιαυτοῦ¹⁰ ἐκείνου. Ἦν δὲ Καϊάφας⁹ ὁ συμβουλεύσας¹¹ τοῖς 14
 Ἰουδαίοις, ὅτι συμφέρει¹² ἓνα ἄνθρωπον ἀπολέσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ.

Ἦκολούθει δὲ τῷ Ἰησοῦ Σίμων Πέτρος, καὶ ὁ ἄλλος μαθητής. Ὁ δὲ 15
 μαθητής ἐκεῖνος ἦν γνωστός¹³ τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ συνεισῆλθεν¹⁴ τῷ
 Ἰησοῦ εἰς τὴν αὐλήν¹⁵ τοῦ ἀρχιερέως· ὁ δὲ Πέτρος εἰστήκει πρὸς τῇ 16
 θύρᾳ¹⁶ ἔξω. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ μαθητής ὁ ἄλλος ὃς ἦν γνωστός¹³ τῷ
 ἀρχιερεῖ, καὶ εἶπεν τῇ θυρωρῷ,¹⁷ καὶ εἰσήγαγεν¹⁸ τὸν Πέτρον. Λέγει 17
 οὖν ἡ παιδίσκη¹⁹ ἡ θυρωρὸς¹⁷ τῷ Πέτρῳ, Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν
 εἶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; Λέγει ἐκεῖνος, Οὐκ εἰμί. Εἰστήκεισαν δὲ οἱ 18
 δοῦλοι καὶ οἱ ὑπηρέται³ ἀνθρακιὰν²⁰ πεπονηκότες, ὅτι ψύχος²¹ ἦν, καὶ
 ἐθερμαίνοντο·²² ἦν δὲ μετ' αὐτῶν ὁ Πέτρος ἐστῶς καὶ θερμαινόμενος.

Ὁ οὖν ἀρχιερεὺς ἠρώτησεν τὸν Ἰησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ 19
 περὶ τῆς διδαχῆς²³ αὐτοῦ. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ παρρησίᾳ²⁴ 20
 ἐλάλησα τῷ κόσμῳ· ἐγὼ πάντοτε²⁵ ἐδίδαξα ἐν συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ

¹ σπεῖρα, ης, ἡ, cohort. ² χιλιάρχος, ου, ὁ, military tribune, captain. ³ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁴ συλλαμβάνω, take, conceive. ⁵ δέω, bind, tie. ⁶ ἀπάγω, lead away, lead. ⁷ Ἄννας, α, ὁ, Annas. ⁸ πενθερός, οὔ, ὁ, father-in-law. ⁹ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ¹⁰ ἐνιαυτός, οὔ, ὁ, year. ¹¹ συμβουλεύω, plot, advise. ¹² συμφέρω, bring together, it is profitable. ¹³ γνωστός, known, acquaintance. ¹⁴ συνεισέρχομαι, enter together, enter together with. ¹⁵ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹⁶ θύρα, ας, ἡ, door, gate. ¹⁷ θυρωρός, οὔ, ὁ, doorkeeper, gatekeeper. ¹⁸ εἰσάγω, lead in, bring in. ¹⁹ παιδίσκη, ης, ἡ, maid, female servant. ²⁰ ἀνθρακιά, ᾤ, ἡ, charcoal fire, heap of burning coals. ²¹ ψύχος, ους, τό, cold. ²² θερμαίνω, warm. ²³ διδαχή, ἡς, ἡ, teaching, instruction. ²⁴ παρρησία, ας, ἡ, boldness, confidence. ²⁵ πάντοτε, always, at all times.

ἱερῶ, ὅπου πάντοτε¹ οἱ Ἰουδαῖοι συνέρχονται,² καὶ ἐν κρυπτῷ³
 ἐλάλησα οὐδέν. Τί με ἐπερωτᾷς; Ἐπερώτησον τοὺς ἀκηκοότας, τί 21
 ἐλάλησα αὐτοῖς; Ἴδε, οὗτοι οἶδασιν ἃ εἶπον ἐγώ. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ 22
 εἰπόντος, εἷς τῶν ὑπηρετῶν⁴ παρεστηκώς⁵ ἔδωκεν ῥάπισμα⁶ τῷ
 Ἰησοῦ, εἰπών, Οὕτως ἀποκρίνη τῷ ἀρχιερεῖ; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ 23
 Ἰησοῦς, Εἰ κακῶς⁷ ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ
 καλῶς,⁸ τί με δέρεις;⁹ Ἀπέστειλεν αὐτὸν ὁ Ἄννας¹⁰ δεδεμένον¹¹ πρὸς 24
 Καϊάφαν¹² τὸν ἀρχιερέα.

Ἦν δὲ Σίμων Πέτρος ἐστῶς καὶ θερμαινόμενος;¹³ εἶπον οὖν αὐτῷ, Μὴ 25
 καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ; Ἠρνήσατο¹⁴ οὖν ἐκεῖνος, καὶ εἶπεν,
 Οὐκ εἰμί. Λέγει εἷς ἐκ τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως, συγγενῆς¹⁵ ὧν οὗ 26
 ἀπέκοψεν¹⁶ Πέτρος τὸ ὠτίον,¹⁷ Οὐκ ἐγώ σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ¹⁸ μετ'
 αὐτοῦ; Πάλιν οὖν ἠρνήσατο¹⁴ ὁ Πέτρος, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ¹⁹ 27
 ἐφώνησεν.²⁰

Ἄγουσιν οὖν τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ Καϊάφα¹² εἰς τὸ πραιτώριον;²¹ ἦν δὲ 28
 πρωΐ,²² καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον,²¹ ἵνα μὴ μιανθῶσιν,
 ἀλλ' ἵνα φάγωσιν τὸ Πάσχα.²⁴ Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πιλάτος πρὸς αὐτούς, 29
 καὶ εἶπεν, Τίνα κατηγορίαν²⁵ φέρετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; 30

¹ πάντοτε, always, at all times. ² συνέρχομαι, come together, come or go with. ³ κρυπτός, hidden, secret. ⁴ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁵ παρίστημι, be present, stand by. ⁶ ῥάπισμα, τος, τό, blow, slap in the face. ⁷ κακῶς, badly, evilly. ⁸ καλῶς, rightly, well. ⁹ δέρω, beat, flay. ¹⁰ Ἄννας, α, ὁ, Annas. ¹¹ δέω, bind, tie. ¹² Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ¹³ θερμαίνω, warm. ¹⁴ ἀρνέομαι, deny, repudiate. ¹⁵ συγγενῆς, kindred, relative. ¹⁶ ἀποκόπτω, cut off, smite. ¹⁷ ὠτίον, ου, τό, ear. ¹⁸ κήπος, ου, ὁ, garden. ¹⁹ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ²⁰ φωνέω, call, crow. ²¹ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ²² πρωΐ, early in the morning, at dawn. ²³ μιάινω, stain, defile. ²⁴ πάσχα, τό, passover, passover feast. ²⁵ κατηγορία, ας, ἡ, accusation, charge.

Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, Εἰ μὴ ἦν οὗτος κακοποιός,¹ οὐκ ἂν σοι
 παρεδώκαμεν αὐτόν. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Λάβετε αὐτὸν 31
 ὑμεῖς, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν. Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ
 Ἰουδαῖοι, Ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν² ἀποκτεῖναι οὐδένα: ἵνα ὁ λόγος τοῦ 32
 Ἰησοῦ πληρωθῇ, ὃν εἶπεν, σημαίνων³ ποίῳ⁴ θανάτῳ ἔμελλεν
 ἀποθνήσκειν.

Εἰσῆλθεν οὖν εἰς τὸ πραιτώριον⁵ πάλιν ὁ Πιλάτος, καὶ ἐφώνησεν⁶ τὸν 33
 Ἰησοῦν, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ἀπεκρίθη 34
 αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἄφ' ἑαυτοῦ σὺ τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοι σοι εἶπον περὶ
 ἐμοῦ; Ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος, Μήτι⁷ ἐγὼ Ἰουδαῖός εἰμι; Τὸ ἔθνος τὸ 35
 σὸν⁸ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί: τί ἐποίησας; Ἀπεκρίθη 36
 Ἰησοῦς, Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου: εἰ ἐκ
 τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ, οἱ ὑπηρέται⁹ ἂν οἱ ἐμοὶ
 ἠγωνίζοντο,¹⁰ ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς Ἰουδαίοις: νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἡ
 ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν.¹¹ Εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Πιλάτος, Οὐκοῦν¹² 37
 βασιλεὺς εἶ σύ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Σὺ λέγεις, ὅτι βασιλεὺς εἰμι ἐγώ.
 Ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι, καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα
 μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ. Πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας ἀκούει μου τῆς
 φωνῆς. Λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτος, Τί ἐστιν ἀλήθεια; 38

¹ κακοποιός, οὗ, ὁ, evildoer. ² ἔξεστιν, it is lawful, it is permitted. ³ σημαίνω, indicate, signify. ⁴ ποῖος, what sort of? what? of what sort. ⁵ πραιτώριον, οὗ, τό, palace (of the governor). ⁶ φωνέω, call, crow. ⁷ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁸ σός, your, yours. ⁹ ὑπηρέτης, οὗ, ὁ, servant, assistant. ¹⁰ ἀγωνίζομαι, contend, struggle. ¹¹ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ¹² οὐκοῦν, therefore, so.

Καὶ τοῦτο εἰπὼν, πάλιν ἐξῆλθεν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ λέγει αὐτοῖς,

Ἐγὼ οὐδεμίαν αἰτίαν¹ εὐρίσκω ἐν αὐτῷ. Ἔστιν δὲ συνήθεια² ὑμῖν, 39

ἵνα ἕνα ὑμῖν ἀπολύσω ἐν τῷ Πάσχα·³ βούλεσθε⁴ οὖν ὑμῖν ἀπολύσω

τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; Ἐκραύγασαν⁵ οὖν πάλιν πάντες, 40

λέγοντες, Μὴ τοῦτον, ἀλλὰ τὸν Βαραββᾶν·⁶ ἦν δὲ ὁ Βαραββᾶς⁶

ληστής.⁷

Τότε οὖν ἔλαβεν ὁ Πιλάτος τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐμαστίγωσεν.⁸ Καὶ οἱ 19

στρατιῶται⁹ πλέξαντες¹⁰ στέφανον¹¹ ἐξ ἀκανθῶν¹² ἐπέθηκαν¹³ αὐτοῦ

τῇ κεφαλῇ, καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν¹⁴ περιέβαλον¹⁵ αὐτόν, καὶ ἔλεγον, 3

Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων· καὶ ἐδίδουν αὐτῷ ραπίσματα.¹⁶ 4

Ἐξῆλθεν οὖν πάλιν ἔξω ὁ Πιλάτος, καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἴδε, ἄγω ὑμῖν

αὐτὸν ἔξω, ἵνα γινῶτε ὅτι ἐν αὐτῷ οὐδεμίαν αἰτίαν¹ εὐρίσκω. Ἐξῆλθεν 5

οὖν ὁ Ἰησοῦς ἔξω, φορῶν¹⁷ τὸν ἀκάνθινον¹⁸ στέφανον¹¹ καὶ τὸ

πορφυροῦν¹⁴ ἱμάτιον. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἴδε, ὁ ἄνθρωπος. Ὅτε οὖν 6

εἶδον αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ὑπηρέται,¹⁹ ἐκραύγασαν⁵ λέγοντες,

Σταύρωσον,²⁰ σταύρωσον²⁰ αὐτόν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Λάβετε

αὐτὸν ὑμεῖς καὶ σταυρώσατε·²⁰ ἐγὼ γὰρ οὐχ εὐρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν.¹

Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, Ἡμεῖς νόμον ἔχομεν, καὶ κατὰ τὸν 7

νόμον ἡμῶν ὀφείλει²¹ ἀποθανεῖν, ὅτι ἑαυτὸν υἱὸν θεοῦ ἐποίησεν. Ὅτε 8

¹ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ² συνήθεια, ας, ἡ, habit, custom. ³ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁴ βούλομαι, wish, will. ⁵ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ⁶ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ⁷ ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ⁸ μαστιγῶ, whip, lash. ⁹ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ¹⁰ πλέκω, plait, weave. ¹¹ στέφανος, ου, ὁ, crown, garland. ¹² ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹³ ἐπιτίθημι, lay upon, put. ¹⁴ πορφυροῦς, purple. ¹⁵ περιβάλλω, put around, clothe. ¹⁶ ράπισμα, τος, τό, blow, slap in the face. ¹⁷ φορέω, wear, bear. ¹⁸ ἀκάνθινος, of thorns, thorny. ¹⁹ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ²⁰ σταυρώω, crucify. ²¹ ὀφείλω, owe, ought.

οὖν ἤκουσεν ὁ Πιλάτος τοῦτον τὸν λόγον, μᾶλλον ἐφοβήθη, καὶ 9
 εἰσῆλθεν εἰς τὸ πραιτώριον¹ πάλιν, καὶ λέγει τῷ Ἰησοῦ, Πόθεν² εἶ σύ;
 Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπόκρισιν³ οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ. Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ 10
 Πιλάτος, Ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; Οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρώσαι⁴
 σε, καὶ ἐξουσίαν ἔχω ἀπολύσαι σε; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Οὐκ εἶχες 11
 ἐξουσίαν οὐδεμίαν κατ' ἐμοῦ, εἰ μὴ ἦν σοι δεδομένον ἄνωθεν;⁵ διὰ
 τοῦτο ὁ παραδιδούς μέ σοι μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει. Ἐκ τούτου ἐζήτει 12
 ὁ Πιλάτος ἀπολύσαι αὐτόν. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἔκραζον λέγοντες, Ἐὰν
 τοῦτον ἀπολύσης, οὐκ εἶ φίλος⁶ τοῦ Καίσαρος;⁷ πᾶς ὁ βασιλέα
 ἑαυτὸν ποιῶν, ἀντιλέγει⁸ τῷ Καίσαρι.⁷ Ὁ οὖν Πιλάτος ἀκούσας 13
 τοῦτον τὸν λόγον ἤγαγεν ἔξω τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐκάθισεν⁹ ἐπὶ τοῦ
 βήματος,¹⁰ εἰς τόπον λεγόμενον Λιθόστρωτον,¹¹ Ἑβραϊστὶ¹² δὲ
 Γαββαθᾶ.¹³ ἦν δὲ Παρασκευὴ¹⁴ τοῦ Πάσχα,¹⁵ ὥρα δὲ ὥσεϊ¹⁶ ἕκτη:¹⁷ 14
 καὶ λέγει τοῖς Ἰουδαίοις, Ἴδε, ὁ βασιλεὺς ὑμῶν. Οἱ δὲ ἐκραύγασαν,¹⁸ 15
 Ἄρον, ἄρον, σταύρωσον⁴ αὐτόν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Τὸν
 βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω;⁴ Ἀπεκρίθησαν οἱ ἀρχιερεῖς, Οὐκ ἔχομεν
 βασιλέα εἰ μὴ Καίσαρα.⁷ Τότε οὖν παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς ἵνα 16
 σταυρωθῇ.⁴

¹ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ² πόθεν, from where? whence. ³ ἀπόκρισις, εως, ἦ, answer, reply. ⁴ σταυρώω, crucify. ⁵ ἄνωθεν, from above, again. ⁶ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ⁷ Καῖσαρ, ος, ὁ, Caesar. ⁸ ἀντιλέγω, speak against, oppose. ⁹ καθίζω, seat, sit. ¹⁰ βῆμα, τος, τό, judgment seat. ¹¹ λιθόστρωτον, ου, τό, mosaic pavement. ¹² Ἑβραϊστὶ, Hebrew. ¹³ Γαββαθᾶ, ἦ, Gabbatha. ¹⁴ παρασκευή, ἡς, ἦ, preparation. ¹⁵ πάσχα, τό, passover, passover feast. ¹⁶ ὥσεϊ, like, about. ¹⁷ ἕκτος, sixth. ¹⁸ κραυγάζω, cry out, cry aloud.

Παρέλαβον¹ δὲ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἤγαγον· καὶ βαστάζων² τὸν σταυρὸν³ 17
αὐτοῦ ἐξήλθεν εἰς τόπον λεγόμενον Κρανίου⁴ Τόπον, ὃς λέγεται
Ἑβραϊστί⁵ Γολγοθᾶ·⁶ ὅπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν,⁷ καὶ μετ' αὐτοῦ 18
ἄλλους δύο, ἐντεῦθεν⁸ καὶ ἐντεῦθεν,⁸ μέσον δὲ τὸν Ἰησοῦν. Ἐγραψεν 19
δὲ καὶ τίτλον⁹ ὁ Πιλάτος, καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ·³ ἦν δὲ
γεγραμμένον, Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος¹⁰ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. 20
Τοῦτον οὖν τὸν τίτλον⁹ πολλοὶ ἀνέγνωσαν¹¹ τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς
ἦν ὁ τόπος τῆς πόλεως ὅπου ἐσταυρώθη⁷ ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἦν
γεγραμμένον Ἑβραϊστί,⁵ Ἑλληνιστί,¹³ Ῥωμαϊστί.¹⁴ Ἐλεγον οὖν τῷ 21
Πιλάτῳ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων, Μὴ γράφε, Ὁ βασιλεὺς τῶν
Ἰουδαίων· ἀλλ' ὅτι ἑκεῖνος εἶπεν, Βασιλεὺς εἰμι τῶν Ἰουδαίων. 22
Ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος, Ὁ γέγραφα, γέγραφα.

Οἱ οὖν στρατιῶται,¹⁵ ὅτε ἐσταύρωσαν⁷ τὸν Ἰησοῦν, ἔλαβον τὰ ἱμάτια 23
αὐτοῦ, καὶ ἐποίησαν τέσσαρα¹⁶ μέρη,¹⁷ ἐκάστῳ στρατιώτῃ¹⁵ μέρος,¹⁷
καὶ τὸν χιτῶνα.¹⁸ Ἦν δὲ ὁ χιτὼν¹⁸ ἄραφος,¹⁹ ἐκ τῶν ἄνωθεν²⁰ ὕφαντός
δι' ὅλου. Εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους, Μὴ σχίσωμεν²² αὐτόν, ἀλλὰ 24
λάχωμεν²³ περὶ αὐτοῦ, τίνος ἔσται· ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ ἣ λέγουσα,
Διμερίσαντο²⁴ τὰ ἱμάτιά μου ἐαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν²⁵ μου
ἐβαλον κλῆρον.²⁶ Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται¹⁵ ταῦτα ἐποίησαν. 25

¹ παραλαμβάνω, receive, take. ² βαστάζω, bear, carry. ³ σταυρός, οὐ, ὁ, cross. ⁴ κρανίον, οὐ, τό, skull. ⁵ Ἑβραϊστί, Hebrew. ⁶ Γολγοθᾶ, ἡ, Golgotha. ⁷ σταυρώω, crucify. ⁸ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ⁹ τίτλος, οὐ, ὁ, inscription, notice. ¹⁰ Ναζωραῖος, οὐ, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ¹¹ ἀναγινώσκω, read. ¹² ἐγγύς, near. ¹³ Ἑλληνιστί, Greek language, in the Greek language. ¹⁴ Ῥωμαϊστί, in Latin, in the Latin language. ¹⁵ στρατιώτης, οὐ, ὁ, soldier. ¹⁶ τέσσαρες, four, 4. ¹⁷ μέρος, οὐς, τό, part, portion. ¹⁸ χιτὼν, ὤνος, ὁ, tunic, garment. ¹⁹ ἄραφος, seamless, not sewed. ²⁰ ἄνωθεν, from above, again. ²¹ ὕφαντός, woven. ²² σχίζω, split, separate. ²³ λαγχάνω, chose by lot, receive. ²⁴ διαμερίζω, divide, distribute. ²⁵ ἱματισμός, οὐ, ὁ, clothing. ²⁶ κλῆρος, οὐ, ὁ, lot, portion.

Εἰστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ¹ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἡ
 ἀδελφὴ² τῆς μητρὸς αὐτοῦ, Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ,³ καὶ Μαρία ἡ
 Μαγδαληνὴ.⁴ Ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα, καὶ τὸν μαθητὴν 26
 παρεστῶτα⁵ ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ, Γύναι, ἰδοὺ ὁ υἱός σου. 27
 Εἶτα⁶ λέγει τῷ μαθητῇ, Ἴδου ἡ μήτηρ σου. Καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας
 ἔλαβεν ὁ μαθητὴς αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια.

Μετὰ τοῦτο ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντα ἤδη τετέλεστοι,⁷ ἵνα τελειωθῇ⁸ ἡ 28
 γραφή, λέγει, Διψῶ.⁹ Σκεῦος¹⁰ οὖν ἔκειτο¹¹ ὄξους¹² μεστόν·¹³ οἱ δέ, 29
 πλήσαντες¹⁴ σπόγγον¹⁵ ὄξους,¹² καὶ ὑσώπῳ¹⁶ περιθέντες,¹⁷
 προσήνεγκαν¹⁸ αὐτοῦ τῷ στόματι. Ὅτε οὖν ἔλαβεν τὸ ὄξος¹² ὁ 30
 Ἰησοῦς, εἶπεν, Τετέλεστοι·⁷ καὶ κλίνας¹⁹ τὴν κεφαλὴν, παρέδωκεν τὸ
 πνεῦμα.

Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι, ἵνα μὴ μείνη ἐπὶ τοῦ σταυροῦ¹ τὰ σώματα ἐν τῷ 31
 σαββάτῳ, ἐπεὶ²⁰ Παρασκευὴ²¹ ἦν – ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνου
 τοῦ σαββάτου – ἠρώτησαν τὸν Πιλάτον ἵνα κατεαγῶσιν²² αὐτῶν τὰ
 σκέλη,²³ καὶ ἀρθῶσιν. Ἦλθον οὖν οἱ στρατιῶται,²⁴ καὶ τοῦ μὲν 32
 πρώτου κατέαξαν²² τὰ σκέλη²³ καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ συσταυρωθέντος²⁵
 αὐτῶ: ἐπὶ δὲ τὸν Ἰησοῦν ἐλθόντες, ὡς εἶδον αὐτὸν ἤδη τεθνηκότα,²⁶ 33

¹ σταυρός, οὗ, ὁ, cross. ² ἀδελφὴ, ἧς, ἡ, sister. ³ Κλωπᾶς, ᾱ, ὁ, Clopas. ⁴ Μαγδαληνὴ, ἧς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ⁵ παρίστημι, be present, stand by. ⁶ εἶτα, then, thereafter. ⁷ τελέω, finish, fulfill. ⁸ τελειόω, fill, fulfill. ⁹ διψάω, thirst, thirst for. ¹⁰ σκεῦος, οὗς, τό, vessel, goods (plural). ¹¹ κεῖμαι, lie, be laid. ¹² ὄξος, οὗς, τό, sour wine, vinegar. ¹³ μεστός, full. ¹⁴ πλήθω, fill. ¹⁵ σπόγγος, οὗ, ὁ, sponge. ¹⁶ ὑσώπος, οὗ, ὁ, hyssop. ¹⁷ περιτίθωμι, place around, put around. ¹⁸ προσφέρω, bring to, offer. ¹⁹ κλίνω, cause to bend, bow. ²⁰ ἐπεὶ, when, since. ²¹ παρασκευή, ἧς, ἡ, preparation. ²² κατὰγνυμι, break in pieces. ²³ σκέλος, οὗς, τό, leg. ²⁴ στρατιώτης, οὗ, ὁ, soldier. ²⁵ συσταυρόω, crucify together with. ²⁶ θνήσκω, die, am dying.

οὐ κατέαξαν¹ αὐτοῦ τὰ σκέλη·² ἀλλ' εἷς τῶν στρατιωτῶν³ λόγχῃ⁴ 34
αὐτοῦ τὴν πλευρὰν⁵ ἔνυξεν,⁶ καὶ εὐθέως ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ. Καὶ 35
ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκεν, καὶ ἀληθινὴ⁷ ἐστὶν αὐτοῦ ἡ μαρτυρία,⁸
καὶ κεῖνος⁹ οἶδεν ὅτι ἀληθὴ¹⁰ λέγει, ἵνα ὑμεῖς πιστεύσητε. Ἐγένετο γὰρ 36
ταῦτα ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, Ὅστούν¹¹ οὐ συντριβήσεται¹² ἀπ'
αὐτοῦ. Καὶ πάλιν ἑτέρα γραφὴ λέγει, Ὅψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν.¹³ 37

Μετὰ ταῦτα ἠρώτησεν τὸν Πιλάτον Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας,¹⁴ ὢν 38
μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ, κεκρυμμένος¹⁵ δὲ διὰ τὸν φόβον¹⁶ τῶν Ἰουδαίων,
ἵνα ἄρῃ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ἐπέτρεψεν¹⁷ ὁ Πιλάτος. Ἦλθεν οὖν
καὶ ἦρεν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Ἦλθεν δὲ καὶ Νικόδημος,¹⁸ ὁ ἐλθὼν 39
πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς τὸ πρῶτον, φέρων μίγμα¹⁹ σμύρνης²⁰ καὶ
ἀλόης²¹ ὡς λίτρας²² ἑκατόν.²³ Ἔλαβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ 40
ἔδησαν²⁴ αὐτὸ ἐν ὀθονίοις²⁵ μετὰ τῶν ἀρωμάτων,²⁶ καθὼς ἔθος²⁷ ἐστὶν
τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν.²⁸ Ἦν δὲ ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἐσταυρώθη²⁹ 41
κῆπος,³⁰ καὶ ἐν τῷ κήπῳ³⁰ μνημεῖον³¹ καινόν,³² ἐν ᾧ οὐδέπω³³ οὐδεὶς
ἐτέθη. Ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν Παρασκευὴν³⁴ τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς³⁵ ἦν 42
τὸ μνημεῖον,³¹ ἔθηκαν τὸν Ἰησοῦν.

¹ κατὰγνυμι, break in pieces. ² σκέλος, ους, τό, leg. ³ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ⁴ λόγχη, ης, ἡ, spear, lance. ⁵ πλευρά, ᾱς, ἡ, side, side of the body. ⁶ νύσσω, prick, pierce. ⁷ ἀληθινός, true, genuine. ⁸ μαρτυρία, ας, ἡ, testimony, witness. ⁹ καὶ κεῖνος, and he, and she. ¹⁰ ἀληθής, true, unconcealed. ¹¹ ὀστέον, τό, bone. ¹² συντριβῶ, break in pieces, crush. ¹³ ἐκκεντέω, pierce, pierce through. ¹⁴ Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ¹⁵ κρύπτω, conceal, hide. ¹⁶ φόβος, ου, ὁ, fear, terror. ¹⁷ ἐπιτρέπω, permit, allow. ¹⁸ Νικόδημος, ου, ὁ, Nicodemus. ¹⁹ μίγμα, τος, τό, mixture, compound. ²⁰ σμύρνα, ης, ἡ, myrrh (a costly perfume), Smyrna. ²¹ ἀλόη, ης, ἡ, aloes. ²² λίτρα, ας, ἡ, Roman pound. ²³ ἑκατόν, hundred, 100. ²⁴ δέω, bind, tie. ²⁵ ὀθόνιον, ου, τό, piece of fine linen, linen bandage. ²⁶ ἄρωμα, τος, τό, spice, perfume. ²⁷ ἔθος, ους, τό, custom. ²⁸ ἐνταφιάζω, prepare for burial, bury. ²⁹ σταυρώω, crucify. ³⁰ κῆπος, ου, ὁ, garden. ³¹ μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument. ³² καινός, new, fresh. ³³ οὐδέπω, not yet, still not. ³⁴ παρασκευή, ης, ἡ, preparation. ³⁵ ἐγγύς, near.

Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ¹ ἔρχεται πρωΐ,² **20**

σκοτίας³ ἔτι οὔσης, εἰς τὸ μνημεῖον,⁴ καὶ βλέπει τὸν λίθον ἡρμένον
 ἐκ τοῦ μνημείου.⁴ Τρέχει⁵ οὖν καὶ ἔρχεται πρὸς Σίμωνα Πέτρον καὶ **2**
 πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν ὃν ἐφίλει⁶ ὁ Ἰησοῦς, καὶ λέγει αὐτοῖς,
 Ἦσαν τὸν κύριον ἐκ τοῦ μνημείου,⁴ καὶ οὐκ οἶδαμεν ποῦ⁷ ἔθηκαν
 αὐτόν. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητής, καὶ ἤρχοντο εἰς **3**
 τὸ μνημεῖον.⁴ Ἐτρεχον⁵ δὲ οἱ δύο ὁμοῦ:⁸ καὶ ὁ ἄλλος μαθητής **4**
 προέδραμεν⁹ τάχιον¹⁰ τοῦ Πέτρου, καὶ ἦλθεν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον,
 καὶ παρακύψας¹¹ βλέπει κείμενα¹² τὰ ὀθόνια,¹³ οὐ μέντοι¹⁴ εἰσῆλθεν. **5**
 Ἐρχεται οὖν Σίμων Πέτρος ἀκολουθῶν αὐτῷ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ
 μνημεῖον,⁴ καὶ θεωρεῖ τὰ ὀθόνια¹³ κείμενα,¹² καὶ τὸ σουδάριον¹⁵ ὃ ἦν **7**
 ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, οὐ μετὰ τῶν ὀθονίων¹³ κείμενον,¹² ἀλλὰ
 χωρὶς¹⁶ ἐντετυλιγμένον¹⁷ εἰς ἓνα τόπον. Τότε οὖν εἰσῆλθεν καὶ ὁ **8**
 ἄλλος μαθητής ὁ ἐλθὼν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον,⁴ καὶ εἶδεν, καὶ
 ἐπίστευσεν: οὐδέπω¹⁸ γὰρ ᾔδεισαν τὴν γραφήν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ **9**
 νεκρῶν ἀναστῆναι. Ἀπῆλθον οὖν πάλιν πρὸς ἑαυτοὺς οἱ μαθηταί. **10**

Μαρία δὲ εἰστήκει πρὸς τὸ μνημεῖον⁴ κλαίουσα¹⁹ ἔξω: ὡς οὖν ἔκλαιεν,¹⁹ **11**

παρέκυψεν¹¹ εἰς τὸ μνημεῖον,⁴ καὶ θεωρεῖ δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς²⁰ **12**
 καθεζομένους,²¹ ἓνα πρὸς τῇ κεφαλῇ, καὶ ἓνα πρὸς τοῖς ποσίν, ὅπου

¹ Μαγδαληνὴ, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ² πρωΐ, early in the morning, at dawn. ³ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ⁴ μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument. ⁵ τρέχω, run, exercise myself. ⁶ φιλέω, love, kiss. ⁷ ποῦ, where?. ⁸ ὁμοῦ, together. ⁹ προτρέχω, run ahead, outrun. ¹⁰ τάχιον, more swiftly. ¹¹ παρακύπτω, stoop to look, look. ¹² κείμεναι, lie, be laid. ¹³ ὀθόνιον, ου, τό, piece of fine linen, linen bandage. ¹⁴ μέντοι, yet, however. ¹⁵ σουδάριον, ου, τό, face cloth, handkerchief. ¹⁶ χωρὶς, separate, apart from (gen). ¹⁷ ἐντυλίσσω, wrap up, fold up. ¹⁸ οὐδέπω, not yet, still not. ¹⁹ κλαίω, weep, weep for. ²⁰ λευκός, white, bright. ²¹ καθέζομαι, sit down, am sitting.

ἔκειτο¹ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ λέγουσιν αὐτῇ ἐκεῖνοι, Γύναι, τί 13
 κλαίεις;² Λέγει αὐτοῖς, ὅτι Ἦραν τὸν κύριόν μου, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ³
 ἔθηκαν αὐτόν. Καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἐστράφη⁴ εἰς τὰ ὀπίσω,⁵ καὶ θεωρεῖ 14
 τὸν Ἰησοῦν ἐστῶτα, καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι Ἰησοῦς ἐστίν. Λέγει αὐτῇ ὁ 15
 Ἰησοῦς, Γύναι, τί κλαίεις;² Τίνα ζητεῖς; Ἐκείνη, δοκοῦσα ὅτι ὁ
 κηπουρός⁶ ἐστίν, λέγει αὐτῷ, Κύριε, εἰ σὺ ἐβάστασας⁷ αὐτόν, εἰπέ
 μοι ποῦ³ ἔθikas αὐτόν, καὶ γὰρ αὐτὸν ἄρῶ. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, 16
 Μαρία. Στραφεῖσα⁴ ἐκείνη λέγει αὐτῷ, Ῥαββουνί⁸ – ὃ λέγεται,
 Διδάσκαλε. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Μή μου ἅπτου,⁹ οὐπω¹⁰ γὰρ 17
 ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα μου: πορεύου δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς
 μου, καὶ εἰπέ αὐτοῖς, Ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα
 ὑμῶν, καὶ θεὸν μου καὶ θεὸν ὑμῶν. Ἔρχεται Μαρία ἡ Μαγδαληνῇ¹¹ 18
 ἀπαγγέλλουσα¹² τοῖς μαθηταῖς ὅτι ἐώρακεν τὸν κύριον, καὶ ταῦτα
 εἶπεν αὐτῇ.

Οὔσης οὖν ὀψίας,¹³ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, καὶ τῶν 19
 θυρῶν¹⁴ κεκλεισμένων¹⁵ ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι, διὰ τὸν
 φόβον¹⁶ τῶν Ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ
 λέγει αὐτοῖς, Εἰρήνῃ ὑμῖν. Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἔδειξεν¹⁷ αὐτοῖς τὰς 20
 χεῖρας καὶ τὴν πλευρὰν¹⁸ αὐτοῦ. Ἐχάρησαν οὖν οἱ μαθηταὶ ἰδόντες
 τὸν κύριον. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς πάλιν, Εἰρήνῃ ὑμῖν: καθὼς 21

¹ κείμαι, lie, be laid. ² κλαίω, weep, weep for. ³ ποῦ, where?. ⁴ στρέφω, turn, am converted. ⁵ ὀπίσω, behind, after (gen). ⁶ κηπουρός, οὐ, ὁ, gardener. ⁷ βαστάζω, bear, carry. ⁸ ῥαββουνί, Rabboni, my master. ⁹ ἅπτομαι, touch or handle. ¹⁰ οὐπω, not yet. ¹¹ Μαγδαληνῇ, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹² ἀπαγγέλλω, announce, report. ¹³ ὀψιος, late. ¹⁴ θύρα, ας, ἡ, door, gate. ¹⁵ κλείω, shut, shut up. ¹⁶ φόβος, ου, ὁ, fear, terror. ¹⁷ δείκνυμι, show, point out. ¹⁸ πλευρά, ας, ἡ, side, side of the body.

ἀπέσταλκέν με ὁ πατήρ, καὶ γὰρ πέμπω ὑμᾶς. Καὶ τοῦτο εἰπὼν 22
 ἐνεφύσησεν¹ καὶ λέγει αὐτοῖς, Λάβετε πνεῦμα ἅγιον. Ἄν τινων 23
 ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς: ἂν τινων κρατῆτε,²
 κεκράτηνται.²

Θωμᾶς³ δέ, εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Δίδυμος,⁴ οὐκ ἦν μετ' 24
 αὐτῶν ὅτε ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς. Ἔλεγον οὖν αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταί, 25
 Ἐώρακαμεν τὸν κύριον. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς
 χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον⁵ τῶν ἥλων,⁶ καὶ βάλω τὸν δάκτυλόν⁷ μου εἰς
 τὸν τύπον⁵ τῶν ἥλων,⁶ καὶ βάλω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευράν⁸
 αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ὀκτώ⁹ πάλιν ἦσαν ἔσω¹⁰ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ Θωμᾶς³ 26
 μετ' αὐτῶν. Ἐρχεται ὁ Ἰησοῦς, τῶν θυρῶν¹¹ κεκλεισμένων,¹² καὶ
 ἑστη εἰς τὸ μέσον καὶ εἶπεν, Εἰρήνη ὑμῖν. Εἶτα¹³ λέγει τῷ Θωμᾶ,³ 27
 Φέρε τὸν δάκτυλόν⁷ σου ὧδε, καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μου: καὶ φέρε τὴν
 χεῖρά σου, καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν⁸ μου: καὶ μὴ γίνου ἄπιστος,¹⁴
 ἀλλὰ πιστός. Καὶ ἀπεκρίθη Θωμᾶς,³ καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ὁ κύριός μου 28
 καὶ ὁ θεός μου. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὅτι ἐώρακάς με, πεπίστευκας; 29
 Μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες, καὶ πιστεύσαντες.

¹ ἐμφυσάω, breathe on, breathe into. ² κρατέω, grasp, lay hold of. ³ Θωμᾶς, ἄ, ὁ, Thomas. ⁴ Δίδυμος, ου, ὁ, Didymus, Twin. ⁵ τύπος, ου, ὁ, mark, example. ⁶ ἥλος, ου, ὁ, nail. ⁷ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ⁸ πλευρά, ἄς, ἡ, side, side of the body. ⁹ ὀκτώ, eight, 8. ¹⁰ ἔσω, within, inside. ¹¹ θύρα, ας, ἡ, door, gate. ¹² κλείω, shut, shut up. ¹³ εἶτα, then, thereafter. ¹⁴ ἄπιστος, unbelieving, faithless.

Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐνώπιον τῶν 30
 μαθητῶν αὐτοῦ, ἃ οὐκ ἔστιν γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ¹ τούτῳ. 31
 Ταῦτα δὲ γέγραπται, ἵνα πιστεύσητε ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ χριστὸς ὁ
 υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ.

Μετὰ ταῦτα ἐφανερώσεν² ἑαυτὸν πάλιν ὁ Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς ἐπὶ τῆς 21
 θαλάσσης τῆς Τιβεριάδος·³ ἐφανερώσεν² δὲ οὕτως. Ἦσαν ὁμοῦ⁴ 2
 Σίμων Πέτρος, καὶ Θωμᾶς⁵ ὁ λεγόμενος Δίδυμος,⁶ καὶ Ναθαναήλ⁷ ὁ
 ἀπὸ Κανᾶ⁸ τῆς Γαλιλαίας, καὶ οἱ τοῦ Ζεβεδαίου,⁹ καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν
 μαθητῶν αὐτοῦ δύο. Λέγει αὐτοῖς Σίμων Πέτρος, Ὑπάγω ἀλιεύειν.¹⁰ 3
 Λέγουσιν αὐτῷ, Ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς σὺν σοί. Ἐξῆλθον καὶ
 ἐνέβησαν¹¹ εἰς τὸ πλοῖον εὐθύς, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐπίασαν¹²
 οὐδέν. Πρωῖας¹³ δὲ ἤδη γενομένης ἔστη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸν αἰγιαλόν·¹⁴ 4
 οὐ μέντοι¹⁵ ἤδειςαν οἱ μαθηταὶ ὅτι Ἰησοῦς ἐστίν. Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ 5
 Ἰησοῦς, Παιδιά, μὴ τι προσφάγιον¹⁶ ἔχετε; Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, Οὐ. 6
 Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Βάλετε εἰς τὰ δεξιὰ μέρη¹⁷ τοῦ πλοίου τὸ δίκτυον,¹⁸
 καὶ εὐρήσετε. Ἔβαλον οὖν, καὶ οὐκέτι¹⁹ αὐτὸ ἐλκύσαι²⁰ ἴσχυσαν²¹
 ἀπὸ τοῦ πλήθους²² τῶν ἰχθύων.²³ Λέγει οὖν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος ὃν 7
 ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ, Ὁ κύριός ἐστιν. Σίμων οὖν Πέτρος,
 ἀκούσας ὅτι ὁ κύριός ἐστιν, τὸν ἐπενδύτην²⁴ διεζώσατο²⁵ – ἦν γὰρ

¹ βιβλίον, ου, τό, book, scroll. ² φανερώω, reveal, manifest. ³ Τιβεριάς, ἄδος, ἡ, Tiberias. ⁴ ὁμοῦ, together. ⁵ Θωμᾶς, ἁ, ὁ, Thomas. ⁶ Δίδυμος, ου, ὁ, Didymus, Twin. ⁷ Ναθαναήλ, ὁ, Nathanael. ⁸ Κανᾶ, ἡ, Cana. ⁹ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ¹⁰ ἀλιεύω, fish. ¹¹ ἐμβαινῶ, embark. ¹² πιάζω, take, lay hold of. ¹³ πρωῖα, ας, ἡ, early morning. ¹⁴ αἰγιαλός, οὔ, ὁ, seashore, beach. ¹⁵ μέντοι, yet, however. ¹⁶ προσφάγιον, ου, τό, fish (to eat). ¹⁷ μέρος, ους, τό, part, portion. ¹⁸ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ¹⁹ οὐκέτι, no longer, no more. ²⁰ ἐλκύω, drag, draw. ²¹ ἰσχύω, be strong, able. ²² πλήθος, ους, τό, multitude. ²³ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ²⁴ ἐπενδύτης, ου, ὁ, outer garment, coat. ²⁵ διαζώννυμι, gird about, put on.

γυμνός¹ – καὶ ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν. Οἱ δὲ ἄλλοι μαθηταὶ 8
 τῷ πλοιαρίῳ² ἦλθον – οὐ γὰρ ἦσαν μακρὰν³ ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ' ὡς
 ἀπὸ πηγῶν⁴ διακοσίων⁵ – σύροντες⁶ τὸ δίκτυον⁷ τῶν ἰχθύων.⁸ Ὡς οὖν 9
 ἀπέβησαν⁹ εἰς τὴν γῆν, βλέπουσιν ἀνθρακιὰν¹⁰ κειμένην¹¹ καὶ
 ὀψάριον¹² ἐπικείμενον,¹³ καὶ ἄρτον. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἐνέγκατε 10
 ἀπὸ τῶν ὀψαρίων¹² ὧν ἐπιάσατε¹⁴ νῦν. Ἀνέβη Σίμων Πέτρος, καὶ 11
 εἴλκυσεν¹⁵ τὸ δίκτυον⁷ ἐπὶ τῆς γῆς, μεστὸν¹⁶ ἰχθύων⁸ μεγάλων ἑκατὸν
 πεντήκοντα¹⁸ τριῶν· καὶ τοσούτων¹⁹ ὄντων, οὐκ ἐσχίσθη²⁰ τὸ δίκτυον.
 Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Δεῦτε²¹ ἀριστήσατε.²² Οὐδεὶς δὲ ἐτόλμα²³ 12
 τῶν μαθητῶν ἐξετάσαι²⁴ αὐτόν, Σὺ τίς εἶ; εἰδότες ὅτι ὁ κύριός ἐστιν. 13
 Ἐρχεται οὖν ὁ Ἰησοῦς, καὶ λαμβάνει τὸν ἄρτον, καὶ δίδωσιν αὐτοῖς,
 καὶ τὸ ὀψάριον¹² ὁμοίως.²⁵ Τοῦτο ἤδη τρίτον ἐφανερώθη²⁶ ὁ Ἰησοῦς 14
 τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἐγερθεῖς ἐκ νεκρῶν.
 Ὅτε οὖν ἠρίστησαν,²² λέγει τῷ Σίμωνι Πέτρῳ ὁ Ἰησοῦς, Σίμων Ἰωνᾶ,²⁷ 15
 ἀγαπᾷς με πλεῖον τούτων; Λέγει αὐτῷ, Ναὶ²⁸ κύριε· σὺ οἶδας ὅτι
 φιλῶ²⁹ σε. Λέγει αὐτῷ, Βόσκει³⁰ τὰ ἀρνία³¹ μου. Λέγει αὐτῷ πάλιν 16
 δεύτερον,³² Σίμων Ἰωνᾶ,²⁷ ἀγαπᾷς με; Λέγει αὐτῷ, Ναὶ²⁸ κύριε· σὺ
 οἶδας ὅτι φιλῶ²⁹ σε. Λέγει αὐτῷ, Ποίμαινε³³ τὰ πρόβατά³⁴ μου. Λέγει 17
 αὐτῷ τὸ τρίτον, Σίμων Ἰωνᾶ,²⁷ φιλεῖς²⁹ με; Ἐλυπήθη³⁵ ὁ Πέτρος ὅτι

¹ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ² πλοιαρίον, ου, τό, small boat, little boat. ³ μακράν, far away. ⁴ πῆχυς, εως, ὁ, cubit. ⁵ διακοσίοι, two hundred, 200. ⁶ σύρω, draw, drag. ⁷ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ⁸ ἰχθύς, ύος, ὁ, fish. ⁹ ἀποβαίνω, get out, go away. ¹⁰ ἀνθρακιά, ᾰς, ἡ, charcoal fire, heap of burning coals. ¹¹ κείμεναι, lie, be laid. ¹² ὀψάριον, ου, τό, fish, little fish. ¹³ ἐπίκειμαι, lie on, lie upon. ¹⁴ πιάζω, take, lay hold of. ¹⁵ ἐλκύω, drag, draw. ¹⁶ μεστός, full. ¹⁷ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁸ πεντήκοντα, fifty, 50. ¹⁹ τοσούτος, so great, so much. ²⁰ σχίζω, split, separate. ²¹ δεῦτε, come!. ²² ἀριστάω, have breakfast, eat a meal. ²³ τολμάω, dare, endure. ²⁴ ἐξετάζω, scrutinize, examine. ²⁵ ὁμοίως, likewise, in like manner. ²⁶ φανερώω, reveal, manifest. ²⁷ Ἰωνᾶς, ᾰ, ὁ, Jonah. ²⁸ ναί, yes, truly. ²⁹ φιλέω, love, kiss. ³⁰ βόσκω, feed. ³¹ ἀρνίον, ου, τό, lamb, sheep. ³² δεύτερος, second. ³³ ποιμαίνω, shepherd, rule. ³⁴ πρόβατον, ου, τό, sheep. ³⁵ λυπέω, grieve, pain.

εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον, Φιλεῖς¹ με; Καὶ εἶπεν αὐτῷ, Κύριε, σὺ πάντα
οἶδας: σὺ γινώσκεις ὅτι φιλῶ¹ σε. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Βόσκει² τὰ
πρόβατά³ μου. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτε ἤς νεώτερος,⁴ ἐζώννυες⁵ 18
σεαυτόν,⁶ καὶ περιεπάτεις ὅπου ἤθελες: ὅταν δὲ γηράσῃς,⁷ ἐκτενεῖς⁸
τὰς χεῖράς σου, καὶ ἄλλος σε ζώσει,⁵ καὶ οἴσει ὅπου οὐ θέλεις. Τοῦτο 19
δὲ εἶπεν, σημαίνων⁹ ποίῳ¹⁰ θανάτῳ δοξάσει τὸν θεόν. Καὶ τοῦτο
εἰπὼν λέγει αὐτῷ, Ἀκολουθεῖ μοι. Ἐπιστραφεὶς¹¹ δὲ ὁ Πέτρος βλέπει 20
τὸν μαθητὴν ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς ἀκολουθοῦντα, ὃς καὶ ἀνέπεσεν¹² ἐν
τῷ δείπνῳ¹³ ἐπὶ τὸ στῆθος¹⁴ αὐτοῦ καὶ εἶπεν, Κύριε, τίς ἐστὶν ὁ
παραδιδούς σε; Τοῦτον ἰδὼν ὁ Πέτρος λέγει τῷ Ἰησοῦ, Κύριε, οὗτος 21
δὲ τί; Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί 22
πρὸς σε; Σὺ ἀκολουθεῖ μοι. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ λόγος οὗτος εἰς τοὺς 23
ἀδελφούς, ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει: καὶ οὐκ εἶπεν
αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει: ἀλλ', Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν
ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σε;

Οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων, καὶ γράψας ταῦτα: 24

καὶ οἶδαμεν ὅτι ἀληθής¹⁵ ἐστὶν ἡ μαρτυρία¹⁶ αὐτοῦ.

¹ φιλέω, love, kiss. ² βόσκω, feed. ³ πρόβατον, ου, τό, sheep. ⁴ νέος, new, young. ⁵ ζώννυμι, gird. ⁶ σεαυτοῦ, yourself, of you. ⁷ γηράσκω, grow old, become old. ⁸ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁹ σημαίνω, indicate, signify. ¹⁰ ποῖος, what sort of? what? of what sort. ¹¹ ἐπιστρέφω, turn to, return. ¹² ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹³ δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ¹⁴ στῆθος, ους, τό, breast, chest. ¹⁵ ἀληθής, true, unconcealed. ¹⁶ μαρτυρία, ας, ἡ, testimony, witness.

Ἔστιν δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ὅσα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἃτινα ἐὰν γράφηται 25

καθ' ἓν, οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι¹ τὸν κόσμον χωρῆσαι² τὰ γραφόμενα

βιβλία.³ Ἀμήν.

¹ οἶμαι, think, suppose. ² χωρέω, make room for, hold. ³ βιβλίον, ου, τό, book, scroll.